



ဝဃုဝဂ္ဂါ PHRU PWGO

Strengthening Communities, Empower Education

Myanmar is in crisis, yet our people remain steadfast in the pursuit of education and freedom. In Indigenous communities, learning continues despite adversity—Classes held in hidden spaces, lessons studied by candlelight, schools rebuilt from the ground up. KTWG stands beside them. Together, we make education possible for every child, no matter how remote, no matter the challenges. They refuse to give up. You have the power to stand with them. Be the difference.



**1671
Schools**



**11190
Teachers**



**140732
Students**

\$10 Per Child

\$100 Equips a Class

\$1,000 Pays 2 Teachers

\$10,000 Constructs a School

\$100,000 Funds a School Cluster

Your
Generosity
Changes lives,
and Make a
Lasting Impact

Donation Made Through Our Sister Organization CRED
<https://www.every.org/centre-for-rural-education-development>



Education for Indigenous Children in Myanmar



ကညီကီသရဲလံင်တၢ်ကစီၣ်ဆံးမ့ၢ်, ၂၀၂၄

KAREN TEACHER NEWSLETTER: MAY 2025

ပဏ္ဍပပွိုဟမံးတံၢ်တဖၣ် PHRU PWGO COMMITTEES



နီၤလၢၢ်ထူ
Naw Ler Htu



စကီး
Scott



စၢၤဃိၣ်လိၣ်ထူ
Saw Kolo Htoo



နီၤဖိကိၣ်လိၣ်ထူ
Naw Paw Ko Lo Htoo



နီၤဖိယွၤမူ
Naw Paw Ywa Moo



နီၤဖိရှံဝါ
Naw Hpaw Shee Wah

Acknowledgement

This newsletter is made possible through Myanmar Education Consortium (MEC) with the generous support of the Foreign, Commonwealth & Development Office (FCDO), Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT), and the Ministry for Foreign Affairs of Finland. The contents of this newsletter are the responsibility of the Karen Teacher Working Group (KTWG) and do not necessarily reflect the views of MEC, FCDO, DFAT, and the Ministry for Foreign Affairs of Finland.

တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါ

ကညီကိသရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရူၢ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လံာ်ရၤလီၤတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအီၤလၢ ကီၢ်ပယီၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ပၤမၤသကိးတၢ်ကရူၢ် (MEC) ဒီဖျိထံၣ်ကီၢ်ဂၤ, ထံဖိကီၢ်ဖိတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲၤဒၢ (FCDO) ထံၣ်ကီၢ်ဂၤပၤဂၤဝီၤ ဒီးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဝဲၤကျိၤ (DFAT), ဒီး ကီၢ်ဖုလဲၣ်ထံၣ်ကီၢ်ဂၤ ပၤဂၤဝီၤဝဲၤကျိၤ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလံာ်တဘျီအံၤအပူၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖိးတၢ်မၤမူဒါလၢ ကညီကိသရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရူၢ် မၤတ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တမ့ၢ် MEC, FCDO, DFAT, ကီၢ်ဖုလဲၣ်ထံၣ်ကီၢ်ဂၤပၤဂၤဝီၤဝဲၤကျိၤ အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ် ဒီးအတၢ်ဖိးတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်.

ကွၢ်တၢ်ကစီၣ်

School News

- ပယီၤသးမိၤစီၤရီၤကတိၤယူၤခးလီၤတၢ် ဒီး တၢ်မၤဟးဂ့ၢ်ဟးဂီၤစီၤပွၤဒီးတဖၣ်, ဒုးကဲထီၣ် တၢ်အိၣ်တကူၤအိၣ်တလၢ လၢပၤယုၤမ့ၢ်ဟးဖျိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် (၄)
- ကတိၤယူၤခးလီၤတၢ်ခဲၣ်တၢ်တဖၣ်ဖဲထံဆဲးဘိသဝီ,တံလုၤကီၢ်ဆၢအပူၤ - (၄)
- ဒုသထွၣ်ကီၢ်ရှၢပူၤ ပၤသးလီၤသးကျဲအဂၤ ၂,၀၀၀ ဃာ်ဃာ် က့ၤဆူအဟံၣ်အဃီ တသုဒီးဘၣ် ခိၣ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၢအိၣ်ဒီးအဃီ - (၆)
- စူကဝဲၤပီးလီၤလၢအတၢ်ဖိဖဲထီၣ်ဒီး (UXO) လၢအအိၣ်ကတၢ်ထီၣ်တဖျါအသး ပိၤဖးထီၣ်သတူၤကလၢ ဒီးမၤဘၣ်ဒိသၣ် ၁၃နံၣ်တဂၤ လၢတီၢ်အူၤကီၢ်ရှၢအပူၤ - (၆)
- ပယီၤသးမိၤစီၤရီၤကတိၤယူၤခးလီၤတၢ် လၢအအိၣ်လၢလၢဂီၢ်ခိၣ်ကီၢ်ဆၢပူၤအဃီကွၢ်ဒီးကွၢ် သရၣ်သရၣ်မုၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဃုၤမ့ၢ်ဟးဖျိ - (၆)
- ပယီၤသးမိၤစီၤရီၤ တၢ်လီၤမ့ၢ်ပိၤလၢဒြဲအဃီ ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်ဃုၤမ့ၢ်ဟးဖျိ လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အပူၤ - (၆)
- ကီၢ်သုလုၤကွၢ်အတၢ်အိၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလီၤက့ၤအသးအဂီၢ်အကျါ (မ့ၢ်တၢ်အဆိ ကတၢ်လၢကီၢ်ဆၢ-ကစၢ်ဒိၣ်)အပူၤ - (၈)

- Airstrikes and Farmland Destruction Worsen Food Shortages for IDPs, KHRG Reports- pg(5)
- Htee Chi Baw Village School in Bilin Hit by Airstrike for the Second Time - pg(5)
- Over 2,000 IDPs Struggle to Return Home Amid Ongoing Attacks in Doo Tha Htu District - pg(7)
- UXO Explosion Injures 13-Year-Old in Taw Oo District - pg(7)
- SAC Military Attacks Schools in Ler Doh Township, Forcing Students and Teachers to Flee - pg (7)
- Military Junta's Drone Attacks Force Civilians to Flee in Fear- pg (7)
- Kawthoolei Schools resumed in K'Seh Doh township (the first township able to resume schools) - pg(9)

ထံၣ်ဂ့ၢ်ကၢၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့

International Education News

- ဟံၣ်ဖိဃီတဖၣ်စံးဝဲ ခြူးဒီးပၤမၤလိတၢ်ဖိတဖၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လိၣ်အီၤ လၢကမၤလိ အမိၤကျိၣ်လၢကီၢ်ထၢခိၣ်အပူၤ ဒီးကဲထီၣ်တၢ်မၤဃးမၤစ့ၤ-(၁၀)

- Kurdish pupils denied language lessons in Turkey amid wider curbs, families say - pg(11)

တၢ်ကစီၣ်လီၤဆိ(၁၂-၁၅)

Focus Story- (12-15)

- ကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရူၤ သရၣ်ခၢၣ်စးတဂၤ လဲၤထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါ တၢ်ထီၣ်လိၣ်ကတိၤသကိးပၤထူလံၤဖိအဂီၢ် ဖဲကီၢ်အမဲရကၤ - (၁၂)
- KTTC ကွၢ်ဖိတဖၣ် လီၤမၤလိသ့အသးဘၣ်ဃးဒီးတၢ်သိၣ်လိ ဆူပူၤတဝၢကွၢ်တဖၣ်အပူၤ - (၁၂)
- ကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရူၤ ဟ့ၣ်ဂီၢ်ဂီၢ်အူၤတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဆူကွၢ်လၢအအိၣ် လၢမ့ၢ်တြီၢ်, ချၢၣ်လွီၢ်ထူၣ် ဒီး ဒုသထွၣ်ကီၢ်ရှၢအပူၤ - (၁၂)
- ကညီကွၢ်သရၣ်တၢ်သိၣ်လိခိၣ်လုၤကွၢ် အနံၣ်ဆဲးဆၢပွၤထီၣ်ခိၣ်ဆိတဝီ - (၁၄)
- CoMOCC တၢ်မၤလိလၢသရၣ်ဟးစ့ၤဝီၤန့ၣ်တၢ်အဂီၢ် - တၢ်မၤလိအဂီၢ်ဘၣ်ဃးသ ရၣ်သရၣ်မုၢ် လၢအသိၣ်လိတၢ်လၢ တၢ်သဘိၣ်သဘုၣ်ကတိၢ်- (၁၄)

- KTWG Representative Attends Global Indigenous Study Conference in the USA- pg(13)
- KTTC Students Conduct Teaching Practicum in Community Schools - pg(13)
- KTWG Provides Emergency Kits to Schools in Mu Traw, Kler Lwee Htu, and Doo Tha Htu Districts - pg(13)
- 20th Anniversary of Karen Teachers Training College in Kawthoolei - pg(15)
- CoMOOC for Mobile Teacher Trainers: Teachers Working in Conflict and Crisis Settings -pg(15)

ထူၣ်ရဲၣ်ဖဲ(၁၆-၁၇)

Traditional Knowledge- (16-17)

- တၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအပီၤဒီးပၤထူလံၤဖိအတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ် - (၁၆)

- Artificial Intelligence and Indigenous Peoples' Realities - pg(17)

အဲဒီးထၢၣ်အတၢ်ကွဲး

Editorial

- တၢ်က့ၤဟးဆူဟံၣ် “ကီၢ်သုလုၤ” - (၁၈, ၂၀)

- Returning home: Resistance, resilience and reflections of Kawthoolei- pg(19,20,21)

ကွၢ်သရၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့-(၂၂-၂၅)

Teacher Education - (22-25)

ကွၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ- (၂၆-၂၇)

School Health - (26-27)

ကွၢ်သရၣ်အကလုာ်-(၂၈-၂၉)

Teacher Talk - (28-29)

ထီၣ်အသနၢၣ်-(၃၀)

Poems - (30)

ကိုတိကစိပ်

ပယီသူးမိစိရိကဘီယူခေးလီတော် ဒီး တာ်မဟးဂူင်ဟး ဂီစံင်ဗျဲဗျဲဗျဲတဖၣ်, ဒုးကဲထီၣ် တာ်အိၣ်တကူအိတလၢ လၢပုဃာ်မံဟးဖျိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

စးထီၣ်ဖဲပယီသူးမိစိရိဟံးန့ၣ်ဆူၣ် တာ်စိကမိဝံၤ တုၤလီၤလၢလၢယူၤ ၂၀၂၄န့ၣ်အတီၢ်ပူၤ, ပယီသူးတၢ်ခးလီၤတၢ်ဒီးကဘီယူခေးလီၤတၢ်လၢ ကီၢ် သူၤလုၤဟီၣ်ကဝီၤ, ကီၢ်ရှၢၣ်န့ၣ်အပူၤအဃိ မၤဟးဂူၣ်ဟးဂီၤဝဲ စံင်ဗျဲဗျဲဗျဲ ဒီး တာ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢ တၢ်ကမၤအိၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. လၢတၢ်အံၤအဃိပုဃာ်မံဟးဖျိသ့ၣ်တဖၣ် ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ တၢ်အိၣ်တၢ်အိ တလၢတပျဲဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပၣ်ဖျိထီၣ်အိၣ်လၢက ညီပုၤဂီၢ်ဝီၣ်ဗွဲယၣ်ကရူၢ် ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၁၅သီ, ၂၀၂၄န့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လံၣ်ပၣ်ဖျိအံၤပၣ်ဖျိထီၣ်ဝဲဒၣ် တၢ်ခးလီၤကျိဖးဒိၣ်လၢ ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်သ့ၣ် တၢ်ဖျိတၢ်လီၢ်အပူၤအဃိ ကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ဂီၤ လၢပုဃာ်လၢကသ့ၣ် တၢ်ဖျိတၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ကမၤအိၣ်မၤအိတၢ်အဂီၢ်, တၢ်ဒုးတၢ်ယၤမ့ၢ်ကဲထီၣ် အသးဖဲအသဝီအကပၤစ့ၢ်ကီး မၤဟးဂီၤကွံၣ်တၢ်ဘၣ်အိၣ်အလီၢ် တကးဒီး ဘၣ် တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအဂၤပိၣ်ထွဲထီၣ် ဒိအမ့ၢ်တၢ်မၤဘၣ်ဒိတၢ်ဖိးအိၣ်မၤ အိၣ် အကျိအကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢကဘီယူခေးလီၤတၢ် အိၣ်ဒီးအဖၤ မ့ၢ်အဃိ ပုၤကမ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢ တၢ်ကီၢ်တၢ်ဂီၤပုၤထီၣ်ဘိန့ၣ်လီၤ. ပုၤဃာ်မံဟးဖျိ အိၣ်ဝဲအကလီၢ်တဆံဃာ်ဃာ် လၢအိၣ်လၢကီၢ်သူၤလုၤ ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဟူးဂဲးနးနးဖျိဖျိ လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဆူၣ်ချဲ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢ အလီၢ်အိၣ်သ့ၣ်ကတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်လၢသူးမိစိရိဟံးန့ၣ်တာ်စိကမိဝံၤကွၢ်အလီၢ်ခံ ကဘီယူဟဲခးလီၤ တၢ်ကအိၣ်ဝဲအစၢၤကတၢ် ၁၈၄ဘျီ အဃိမၤဟးဂူၣ်ဟးဂီၤ ထံဖိကီၢ်ဖိတ ဖၣ်အစုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ် ဒီးပုၤတဝၢဒိတဝၢ ဟးဂူၣ်ဟးဂီၤကွံၣ်ဝဲခဲလၢခဲဆူၣ် လီၤ.ကဘီယူခေးလီၤတၢ်အံၤမၤဟးဂီၤ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ကအိၣ် ဝဲဖဲဂျၢၣ်, ကူၣ်သ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်၄၂ဖျၢၣ် ဒီး ဆူၣ်ချဲတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲ ၁၄ဖျၢၣ် န့ၣ်လီၤ. သးတၢ်ခးလီၤတၢ်လၢကဘီယူ လၢကွဲသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤအဃိ ကွဲ ဖိသ့ၣ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်အိၣ်သးအံၤ, ကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကမၤလိဘၣ် တၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဖးဒိၣ်တမံလၢ ခါဆူၣ်ညါဖိစိလံၤစိအ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢ အဆဲးလဲၤအသးအံၤ မၤဟးဂူၣ်ဟးဂီၤကမ့ၢ်အ တၢ်အိၣ်မ့ၢ်ဒီးဒုးအါထီၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢကွဲဖိသ့ၣ်တဖၣ်, ကမၤလိဘၣ်တၢ် အဂီၢ် ဒီး ကိခဲစ့ၢ်ကီးဝဲလၢအပူၤဟံၣ်ဖိဃိဖိသ့ၣ်တဖၣ်, ကကွၢ်သ့ၣ်ထီၣ်က ဒါကွၢ်အတၢ်အိၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.



Photo: From 2023/Filed Staff



Final Exam Kler Lwee Htu District
Photo: From 2025/Filed Staff



Photo: KECD

Htee Chit Baw School building was hit by a drone bombing.

ကဘီယူခေးလီၤတၢ်ခံဘျီတဘျီ ဖဲထံဆံးဘိသဝီ, ဘံလုကီၢ် ဆၣ်အပူၤ

ဘံလုကီၢ်ဆၣ်,ဒုသထူၢ်ကီၢ်ရှၢၣ် - ဖဲ၂၀၂၅န့ၣ်လိယန့ၣ်အါရံၤ ၁၆သီအပူၤ, ပယီသူးတၢ်လီၤမ့ၢ်ပီၤလၢဒြိ ထံဆံးဘိသဝီတီၤခါးသးကွဲအဃိ ကွဲအ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ဟးဂူၣ်ဟးဂီၤကွံၣ်ဝဲ, ကအိၣ်တဝၣ်ဃာ်ဃာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲ ထီၣ်အသးဖဲ ဟါလီၤခီ ၅န့ၣ်ရံၣ်အတီၢ်ပူၤ, ဖဲကွဲပျၢ်ကွံၣ်အဆၢကတီၢ်ဝံၤအ လီၢ်ခံအဃိ, ကွဲဖိဒီးကွဲသရၣ်/သရၣ်မုၢ်တဖၣ် တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး တအိၣ် နီတဂၤဘၣ်. လၢအပူၤကွံၣ်တၢ်ထံၣ်ဝဲဒၣ်ဒြိသ့ၣ်တဖၣ် ယူၤတုၤဝီလၢကွဲအ ဖိခိၣ်ဘၣ်ဆၣ်, တၢ်တဆိကမိၣ်လၢတၢ်ဂီၢ်အံၤ ကကဲထီၣ်အသးဘၣ်.ဒိ လဲၣ်ဒိလဲၣ်ဂ့ၤ ဖဲလိယန့ၣ်အါရံၤ ၁၆အသီအပူၤ, မ့ၢ်ပီၤခံဖျၢၣ်လီၤတၢ်ဝံၤဖး ဒီး အဆိကတၢ်တဖျၢၣ်လီၤတၢ်လၢ ကွဲအဖိခိၣ် ဒီးမၤဟးဂီၤကွံၣ်ဝဲဒၣ်တၢ် သ့ၣ်ထီၣ်တဝၣ်ဃာ်ဃာ်အဆၢကတီၢ်, မ့ၢ်ပီၤအဂၤတဖျၢၣ်လီၤတၢ်ဆူသ ဝီအချၢန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢတၢ်ဂီၢ်ကဲထီၣ်သးအံၤအဃိ တၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢ ဖိသ့ၣ် တဖၣ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်, အိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်ကကွၢ်အံၤထီၣ်ကွၢ်တၢ် ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်န့ၣ်,တၢ်တသ့ၣ်ညါအါလီၤတၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တကတီၢ်ဃီ ဟီၣ်ကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ပုၤဒီးတၢ်ပျဲတၢ်ဖးဒီး တၢ်သ့ၣ်ကီၢ်သးဂီၤ အိၣ်ထီၣ်လၢတသ့ၣ်ညါဘၣ်ဝဲ တၢ်ကဟဲကဲထီၣ်သး ခါဆူၣ်ညါဒိလဲၣ်အဃိ န့ၣ်လီၤ.



Photo: KECD

Htee Chit Baw School building was hit by a drone bombing.



Photo: KECD

Htee Chit Baw School building was hit by a drone bombing.

School News

Airstrikes and Farmland Destruction Worsen Food Shortages for IDPs, KHRG Reports

Kawthoolei (Karen State)– Since the 2021 coup until June 2024, the military council has intensified aerial bombings across Kawthoolei's seven districts, destroying farmlands and making cultivation unsafe. As a result, internally displaced persons (IDPs) are facing worsening food shortages, according to a report released by the Karen Human Rights Group (KHRG) on November 15, 2024.

The report states that artillery shells are landing on farmlands, making farming nearly impossible. Military offensives near villages have also destroyed grazing land for cattle, further disrupting livelihoods. Many locals live in constant fear as airstrikes continue. Nearly one million displaced persons in Kawthoolei are struggling to access essential medical supplies.



Photo: From 2022/Filed Staff

Since the coup, the military has carried out at least 184 airstrikes, destroying civilian property and entire communities. At least 67 religious buildings, 42 schools, and 14 medical facilities have been damaged or destroyed. The attacks on schools have left children feeling unsafe and have disrupted their education, posing a serious threat to the future of the next generation.

The ongoing violence continues to have devastating impacts on the lives of civilians, making it increasingly difficult for children to learn and for families to rebuild their lives.



Photo: From 2023/Filed Staff



Final Exam Kler Lwee Htu District
Photo: From 2025/Filed Staff



Photo: KECD

Htee Chit Baw School building was hit by a drone bombing.

Htee Chi Baw Village School in Bilin Hit by Airstrike for the Second Time

Bilin Township, Doo Tha Htoo District – On the evening of January 16, 2025, a middle school in Htee Chi Baw village was attacked for the second time by drone bombings, damaging half of the school building. At around 5:00 PM, just as school had ended for the day, two drones appeared and dropped bombs. Fortunately, since classes had already been dismissed, no students or teachers were injured. The community had previously seen drones flying overhead but never expected an attack. However, on January 16, 2024, two bombs were dropped—one directly hitting the school and causing half of the building to collapse, while the other landed outside the village. The attack has raised serious concerns about student safety and uncertainty over whether the school can continue operating. Meanwhile, local villagers remain in fear and distress, unsure of what will happen next.



Photo: KECD

Htee Chit Baw School building was hit by a drone bombing.



Photo: KECD

Htee Chit Baw School building was hit by a drone bombing.

ဒုသထွက်ကီရ်ရှပ် ပုလင်းသုးကျဲအဂ၊ ၂,၀၀၀ ညပ် ညပ် ကုဆုအဟံအဃိ တသုဒ်းဘဉ် ခီဖျိတုးဒုးတုာယာ အိဉ်ဒီးအဃိ

ဒုသထွက်ကီရ်ရှပ် - ဖဲ ၂၀၂၅ နံဉ်, လါယနူအါရံဉ်ထီဉ်န့ဉ် တုးဒုးကဲထီဉ်အသးလၢ မဲဉ်ပလံး ဒီးအစူခီသဝီ လၢအိဉ်ညဉ်လီၤအသး ဖဲဘဲလုကီရ်ဆဉ် အပူၤအိဉ်ဒီးဆူညါအဃိ ပုလင်းသုးကျဲအဂ၊ ၂,၀၀၀ လၢအဖီခိဉ်, တက့ၤအိဉ်ဘဉ်ကုလၢ အနီၤကစၢ်အဟံအဃိဒီးဘဉ်န့ဉ်လီၤ.

မဲဉ်ပလံးသဝီဒီးဒိဉ်အံၤ ပဉ်ဖိဉ်ထီဉ်အသးဒီးသဝီဖိ(၈)ဖျါဒီး ပုကညီနီဉ်ဂံၢ်အိဉ်ဝဲ ၁,၅၀၀ ညပ်ညပ်န့ဉ်လီၤ. အစူခီသဝီအံၤပဉ်ဖိဉ်ထီဉ်အသးဒီးသဝီလွံဖျါ ဒီးပုကညီနီဉ်ဂံၢ်အိဉ်ဝဲ ၁,၀၀၀ ညပ်ညပ် အဃိခဲလၢပုကညီနီဉ်ဂံၢ်ကအိဉ်ဝဲဒဉ် ၂,၅၀၀ ညပ်ညပ်န့ဉ်လီၤ. မ့ၢ်လၢပယီၤသုးတုာဒုးမၤဟးဂီၤ ဆဲးအိဉ်ဒီးဆူညါအဃိ, ပုသဝီဖိအါတက့ၢ်ဘဉ်သုးလီၤသုးကျဲန့ဉ်လီၤ.

တုးဒုးတုာယာအံၤစးထီဉ်အသးဖဲ မဲဉ်ပလံးသဝီအပူၤမ့ၢ်လၢကဘီယုၤသ့ဉ်တဖဉ်ဟဲဒီးလီၤတုာ ဒီးတၢၤလီၤဝဲဒဉ်မ့ၢ်ပိသ့ဉ်တဖဉ်အဃိန့ဉ်လီၤ. ဟံဉ်ဃီသ့ဉ် တဖဉ်ဘဉ်တုာမၤဟးဂီၤကွံာ်အီၤလၢ အပဉ်ဃုာ်ဒီးတီကလုသဝီန့ဉ်လီၤ. ပုကညီနီဉ်ဂံၢ်အိဉ်ဝဲ ၂,၅၀၀ ညပ်ညပ်လၢသဝီ ၁၁ ဖျါလၢအအိဉ်ညဉ်လီၤအသး, လၢဘဲလုကီရ်ဆဉ်အပူၤ, ဖဲပုကညီနီဉ်ဂံၢ်တဖဉ်အကျါ, ပုနီဉ်ဂံၢ် ၂,၀၀၀ ညပ်ညပ်အံၤ ကဲထီဉ်ပုဘဉ်သုးလီၤသုးကျဲ ဒီး ဘဉ်ဟးအိဉ်ကဒုလၢ သီခါဖျဉ်အပူၤတနီၤ, တနီၤဘဉ်ဟးအိဉ်လၢ အဘူးအတံာ်တဖဉ်လၢအအိဉ်ဆိးလၢ ကွံာ်ထီဉ်ကီရ်ဆဉ်အပူၤန့ဉ်လီၤ.

မ့ၢ်လၢတုာအိဉ်သးတဂၢ်ကျဲဒီးဘဉ်အဃိ ပုလင်းသုးကျဲအဂ၊ ၂,၀၀၀ ညပ်ညပ်တဖဉ် ထီဉ်ဘဉ်တုာကီရ်ဆဉ်အံၤ ဒီးအမ့ၢ်လၢတုာအိဉ်တုာအိဉ်တုာအိဉ်, တုာအိဉ်ဆိးလီၤတလၢပုၤ ဒီး ကသံဉ်ကသီတုာလိဉ်ဘဉ်သ့ဉ်တဖဉ် အိဉ်အါမးစ့ၢ်ကီးန့ဉ်လီၤ. ပလိဉ်ဘဉ်ပုဂံၢ်ဝီ တုာမၤစၢၤလၢအဆိအချု ဒီးသိးပကမၤစၢၤဘဉ်ပုလၢအဘဉ်လဲၤခီဖျိ, တုးဒုးတုာယာတဖဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

တုာဘဉ်ဂံၢ်ဂုဉ်အံၤ, ဘဉ်ဒိဝဲတုာကွံာ်ဘဉ်ကွံာ်သ့ဉ်အါမးန့ဉ်လီၤ. တနီဉ်ညါအံၤတုာဒီးစးလီၤခဲကတုာ ဘူးထီဉ်သးအဃိ, တုာကွံာ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢအိဉ်ညဉ်လီၤအသးဖဲဟံဉ်ကဝီအံၤ ညီနီဉ်ဘဉ်ဒီးစးလၢလါမးရုးအပူၤ ဘဉ်ဆဉ် တုာမၤဆူဉ်အီၤလၢ ဘဉ်ကဒီးစးဝဲကွၢ် ဖဲလိဖျဉ်တြုၤအါရံၤ အတီၢ်ပူၤန့ဉ်လီၤ. တုာသဘဉ်သဘဉ်အံၤ ကဲထီဉ်တုာကီရ်ဆဉ်လၢ တုာမၤလိမးဒီးအဂီၢ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်, တုာလီၤတုာတအိဉ်လၢကဆဲးမၤလိတုာ ခါဆူညါအဂီၢ်ဘဉ်.

စုကဝဲပီးလီလၢအတုာပီးထီဉ်ဒီး (UXO) လၢအအိဉ်ကတၢ်ထီဉ်ညဉ်တဖျဉ်အသး ပီးဖးထီဉ်သတုာကလၢဒီး မၤဘဉ်ဒိဖိသ့ဉ် ၁၃ နံဉ်တဂၢၤ လၢတီအူကီရ်ရှပ်အပူၤ

တီအူကီရ်ရှပ်— ၂၀၂၄, ဒိဉ်စုဘဉ် ၂၆ သီ ဟါခီ ၄ နံဉ်ရံဉ် လၢထီတထွက်ကီရ်ဆဉ်အပူၤ စုကဝဲပီးလီလၢ အတုာပီးဖးဒီးဘဉ်တခါန့ဉ် ပီးဖးထီဉ်ဝဲသတုာကလၢဒီး ဘဉ်ဒိဖိသ့ဉ်အသးအိဉ် ၁၃ နံဉ်တဂၢၤန့ဉ်လီၤ. တုာကဲထီဉ်သးအံၤ ဟဲခီဖျိအသးဖဲ အဝဲကွၢ်ကျိဒီးလဲၤန့ဉ်လီၤအိဉ်ဘုးလၢ သဝီပူၤ တုာသ့ဉ်တုာဖျးကရၢ်အဒဲတဖျါအပူၤအခါန့ဉ်လီၤ. စုကဝဲပီးလီလၢတုာပီးဖးဒီးတဖျါအံၤ အိဉ်ကတၢ်ထီဉ်ညဉ်အသးလၢဒဲအဖီခိဉ်ဒီး ဖဲအဝဲလဲၤန့ဉ်အိဉ်ဘုးလၢဒဲပူၤကတီၢ် စုကဝဲပီးလီလၢအတုာပီးဖးထီဉ်အံၤ လီၤတံၢ်ဆူဒဲပူၤဒီး ဘဉ်ဒိဖိသ့ဉ်တဂၢၤအံၤန့ဉ် အကစၢ်စးဝဲဒဉ်န့ဉ်လီၤ. ဖိသ့ဉ်အံၤ တသ့ဉ်ညါဝဲလၢ ဒဲတဖျါအံၤအခါဒုးဖိခိဉ် အိဉ်ဒီးစုကဝဲလၢ အတုာပီးဖးထီဉ်ဒီးဘဉ်န့ဉ်လီၤ. စုကဝဲပီးလီလၢ မ့ၢ်ပုဖိဉ်စုကဝဲဖဲလဲဉ်တဖုအတုာလဲဉ်န့ဉ် တုာတသ့ဉ်ညါဘဉ်အီၤဘဉ်. ဖိသ့ဉ်လၢအဘဉ်ဒိအံၤတုာဆုာ်အီၤဆူတုာဆါဟံဉ် ဖဲအဝဲဘဉ်ဒိဝဲအလီၤခဲန့ဉ်လီၤ. တုာအိဉ်သးတခါအံၤ ဒုးကဲထီဉ်တုာဟံဉ်ပလီၤလၢ ပုသဝီဖိတဖဉ်ဒီး အဝဲသ့ဉ်အိဉ်ထီဉ်ဒီးတုာပျံတုာဖုလၢကျိချံဉ်သ့ဉ်လၢ တုာပီးဖးဒီးတဖုကအိဉ်ဒီးအါမးလၢ အဝဲသ့ဉ်အဟံဉ်ကဝီပူၤအဃိ ဒုးကဲထီဉ်တုာလီၤဘဉ်ယိဉ်ဖးဒိဉ်လၢ ကမျါလၢအအိဉ်ဆိးဖဲဟံဉ်ကဝီပူၤတဖဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

ပယီၤသုးမိၤစိရီၤခးလီၤကွံာ် လၢအအိဉ်လၢလၢဒိဉ်ကီရ်ဆဉ်အပူၤ အဃိကွံာ်ဖိဒီးကွံာ်သရဉ်သရဉ်မုဉ်တဖဉ်ဘဉ်သုာ်မုးဖျိး

ချုာ်လွံာ်ထွက်ကီရ်ရှပ်, လၢဒိဉ်ကီရ်ဆဉ် - ပယီၤသုးခးလီၤတုာလၢကွံာ်ခဲဖျါလၢအအိဉ်ညဉ်လီၤအသးလၢ လၢဒိဉ်ကီရ်ဆဉ်အပူၤအဃိ, ကွံာ်ဖိဒီးကွံာ်သရဉ်သရဉ်မုဉ်တဖဉ်ဘဉ်သုာ်မုးဖျိးကွံာ်ဒီး တုာဂံၢ်ကဲထီဉ်လၢတုာကွံာ်ဘဉ်ကွံာ်သ့ကလဲၤတရံးအသးန့ဉ်လီၤ. ဖဲလိယနူအါရံၤ ၁၄ သီ, ၂၀၂၅ နံဉ်အတီၢ်ပူၤန့ဉ်ပယီၤသုးခးလီၤ ကျိဖးဒိဉ်လၢတကီၤဒါကွံာ်အပူၤ ဒီးမၤဟးဂီၤတုာအါမးန့ဉ်လီၤ. တုာဘဉ်ယိဉ်လၢကွံာ်ဖိဒီးသရဉ်သရဉ်မုဉ်တဖဉ်အဃိ တုာမၤကွၢ်တုာသိဉ်လိအလီၤလၢ တုာလီၤလၢအဘဉ်အဘၢဟံဉ်ကဝီၤ အပူၤန့ဉ်လီၤ. ဖဲလိဖျဉ်တြုၤအါရံၤ ၄ သီအပူၤ ပယီၤသုးတုာလီၤကဒီး မ့ၢ်ပိလၢဒိဉ်လၢတီကွံာ်ကွံာ်အပူၤဒီး တုာသ့ဉ်ထီဉ်ဟးဂီၤဒိတဖျါန့ဉ်လီၤ. တုာပိဖးအံၤမၤဟးဂီၤဝဲဒဉ်ကွံာ်တုာပီးတုာလိတဖဉ်, တုာမၤလိတုာပီးတုာလိ ဒီး ကွံာ်ဒိတဖျါအဃိ ကဲထီဉ်တုာကီရ်ဆဉ်လၢ ကွံာ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်ကမၤလိတုာလၢတုာလီၤလၢအဘဉ်ဘၢအပူၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. တကးဒီးဘဉ် တုာအိဉ်သးအံၤ မၤအါမးန့ဉ်ပုၤ လၢအဃိမုးဖျိးတဖဉ်န့ဉ်လီၤ. ဖိသ့ဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်မၤလိတုာလၢတုာပျံတုာဖုအပူၤ လၢတုာအိဉ်သးတဂၢ်တကျါ အဆၢကတီၢ်န့ဉ်လီၤ.

စးထီဉ်လၢသုးမိၤစိရီၤ ဟံးန့ဉ်ကွံာ်ထံကီၢ် တုာမိကမိၤဝဲအလီၤခဲ, ကမျါသ့ဉ်တဖဉ်ဘဉ်အိဉ်လၢ တုာပျံတုာဖုအပူၤန့ဉ်လီၤ. ပယီၤသုးတုာလီၤမ့ၢ်ပိလၢတုာဘဉ်တုာဘၢတုာသ့ဉ်ထီဉ်, ကွံာ်သ့တုာသ့ဉ်ထီဉ်တဖဉ်အဃိမၤဖျဉ်လီၤကွံာ်, ထံဖိကီၢ်ဖိတုာအိဉ်မူအပတီၢ်, တကးဒီးဘဉ် မၤတံာ်တံာ်ဖိသ့ဉ်လၢခဲတစၢၤတဖဉ်, ကဒီးန့ဉ်ဘဉ်တုာကွံာ်ဘဉ်ကွံာ်သ့အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

တုာကဘဉ်ဒိသဒါ တုာကွံာ်ဘဉ်ကွံာ်သ့ဉ်ညါသန့ဉ် လၢတုာဒုးတုာယာအပူၤ ဒိသးကဒိသဒါဖိသ့ဉ်သ့ဉ်တဖဉ်လၢ ခါဆူညါအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ထံဂုၤကီၢ်ဂၤပုၤတဝါတဖဉ်, ဟံဉ်ကဝီၤတုာကရၢကရိတဖဉ် ဒီး ပုနီဉ်တဂၢၤစုာ်စုာ်ကဘဉ်ဒိသဒါကွံာ်သ့ဉ်တဖဉ်အံၤ ဒိသးကမၤလိတုာဖိသ့ဉ်ကဲးဂၤဒီးအိဉ်ဒီးတုာခွဲးယဉ်လၢကမၤလိဘဉ်တုာလၢ တုာလီၤလၢအပူၤဖျးအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.



ပယီၤသုးမိၤစိရီၤ တုာလီၤမ့ၢ်ပိလၢဒိဉ်အဃိ ထံဖိကီၢ်ဖိတဖဉ်ဘဉ်သုာ်မုးဖျိးလၢတုာဘဉ်ယိဉ်အပူၤ

ချုာ်လွံာ်ထွက်ကီရ်ရှပ် - ဖဲလိအိးကထိးဘဉ် ၂၉ သီ, ၂၀၂၄ နံဉ်, ဂီၤခီ ၁၀ နံဉ်ရံဉ်အတီၢ်ပူၤ ပယီၤသုးမိၤစိရီၤဟဲအိဉ်ညဉ်လီၤအသးဖဲ သ့ဉ်ဂံၢ်လုာ်သဝီအပူၤ တုာလီၤမ့ၢ်ပိလၢဒိဉ်ဆူ နီၤကိးသဝီအပူၤန့ဉ်လီၤ. တုာဂံၢ်ကဲထီဉ်အသးတနုာ်ရံဉ်ဝဲအလီၤခဲ ဂီၤခီ ၁၁ နံဉ်ရံဉ် ဂွံးနးအဆၢကတီၢ်, ပယီၤသုးတဖုဃီအံၤ တုာလီၤကဒီးမ့ၢ်ပိလၢ ယုာ်လဲသဝီအပူၤဒီး မၤဟးဂီၤဝဲဒဉ်ပုၤတဝါအကွံာ်တဖျါန့ဉ်လီၤ. ပယီၤသုးလၢအအိဉ်ညဉ်လီၤအသး လၢသ့ဉ်ဂံၢ်လုာ်သဝီအံၤတုာခးလီၤကျိဖးဒိဉ် ဒီးတုာလီၤမ့ၢ်ပိလၢအံၤ ကဲထီဉ်တုာပျံတုာဖုလၢဒုသဝီဖိတဖဉ်အကျါဒိဉ်မးန့ဉ်လီၤ. သဝီဖိလၢအိဉ်လၢသ့ဉ်ဂံၢ်လုာ်, ယုာ်လဲဒီးယုာ်အုကွဲးသဝီအပူၤတဖဉ် ဘဉ်တုာမၤဆူဉ်အီၤလၢ ကဟးထီဉ်ကွံာ်လၢအသဝီအပူၤန့ဉ်လီၤ. ပယီၤတုာမၤဟးဂီၤအံၤ အိဉ်ဒီးသးအဖျါလၢဟံဉ်ကဝီၤအပူၤအံၤအဃိ တုာဘဉ်ယိဉ်ဘဉ်ဘီအါ ထီဉ်လၢကမျါတဖဉ်အဂီၢ်ဒီး ပုလင်းသုးကျဲအဂ၊ ၂,၀၀၀ ညပ်ညပ် တုာဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤအဂီၢ်ကီခဲဒိဉ်မးန့ဉ်လီၤ. ကမျါတဖဉ်လၢအိဉ်လၢ ဟံဉ်ကဝီၤအံၤပျံတုာဖုတုာလၢါဆူညါတုာအိဉ်သးကဟဲကဲထီဉ်အသးဒိလဲဉ် အဃိအဝဲသ့ဉ်ဂုဉ်ကျဲးစး, ဟးဃုဝဲဒဉ်တုာလီၤတုာကျဲလၢကအိဉ်ကဒု လၢတုာပျံဖျးအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

School News

Over 2,000 IDPs Struggle to Return Home Amid Ongoing Attacks in Doo Tha Htu District

Doo Tha Htu District – Since early January 2025, over 2000 internally displaced persons (IDPs) from Meh Plee and A Sue Chaung Village Tracts in Biling Township have been unable to return home due to ongoing instability in the region.

Meh Plee Village Tract, with eight villages and a population of 1500, and A Sue Chaung Village Tract, with four villages and 1000 people, together account for approximately 2500 resident. However, continuous SAC military attacks have forced the majority to flee.

The attack began near the SAC military camp in Meh Plee, where fighter jets carried out airstrikes, frequently dropping bombs and heavy weapons on villages. Many homes, including those in Taung Ka Lay, were destroyed. Of the 2500 resident across the 11 villages in Biling Township, more than 2000 have been displaced, with many seeking refuge in monasteries or with relatives in Kyite Hto Township.

As the situation remains unstable, displaced families face ongoing challenges, including a lack of food, shelter, and medical support. Humanitarian aid is urgently needed to support those affected by the violence.

The conflict has also severely impacted education. With final exams approaching, schools in the affected areas were forced to conduct exams early in February, instead of the usual March schedule. The instability continues to disrupt learning, leaving children uncertain about their future education.



Photo: KNU

UXO Explosion Injures 13-Year-Old in Taw Oo District

Taw Oo (Taungoo) District – On December 26, 2024, at around 4:00 PM, a 13-year-old boy from Htaw Ta Htoo Township was injured when an unexploded ordnance (UXO) detonated near a village plantation. The incident occurred when the child, who was herding cows, went into a hut to rest. An unexploded ordnance that had been lodged on the roof, triggering the blast “fell from above” and exploded as he entered the hut unbeknownst to him. The explosion left the boy injured, and he was immediately taken to a hospital for medical treatment. The source of the UXO remains unknown, and no armed group has been identified as responsible. This incident has alarmed local villagers, as the presence of UXOs poses a serious threat to civilians, especially children. Residents fear that more unexploded ordnance may still be in the area, putting their safety at risk.

SAC Military Attacks Schools in Ler Doh Township, Forcing Students and Teachers to Flee

Kler Lwee Htu District, Ler Doh Township – The SAC military has launched attacks on two schools in Ler Doh Township, forcing students and teachers to flee and disrupting education in the area. On January 14, 2025, SAC forces shelled Ta Ghaw Der School, causing severe damage. Fearing for their safety, teachers and students were forced to evacuate and relocate their learning environment to a hidden area. On February 4, 2025, an SAC drone bombed Taw Kay School, completely destroying the building. The attack also damaged teaching materials, furniture, and other school property. These attacks have left many students without a safe place to study, further worsening the already difficult situation for displaced communities. Many children are now struggling to continue their education in unsafe and unstable conditions.

Since the SAC coup, their military actions have destabilized the country and spread fear among civilians. Bombing religious sites and educational institutions not only lowers the standard of living but also hinders the younger generation's access to knowledge.

Education must be protected from attacks to secure the future of our children. The international community, local organizations, and all concerned individuals must act to protect schools and ensure that every child has the right to learn in a safe environment.



Photo: KECD

Military Junta's Drone Attacks Force Civilians to Flee in Fear

Kler Lwee Htu District – On October 29, 2024, at 10:00 AM, the military junta's armed forces, stationed in They Ghe Lu village, launched a drone bombing attack on Naung Kone village. Just over an hour later, at 11:05 AM, the same troops carried out another drone strike on Yae Le' village, destroying a community school. The ongoing artillery shelling and drone bombings by junta forces in They Ghe Lu village have caused widespread panic among civilians. Residents of They Ghe Lu, Yae Le', and Ywa Gyi Inn villages were forced to flee their homes in search of safety. As military attacks continue in the region, civilians remain at risk, facing displacement and worsening humanitarian conditions. Local communities fear further escalation as they struggle to find secure shelter.

ကိုသုလုကွေအတၢ်အိၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလီၤကွၢ်အသးအဂ့ၢ်အကျါ (မ့ၢ်တၢ်အဆိကတၢ်လၢကီၢ်ဆၢ-ကစၢ်ဒိၣ်)အပူၤ

ကိုစးထီၣ်အဂ့ၢ်အကျါလၢကီၢ်ရၢၣ်-ဘျးဒၣ်, ကီၢ်ဆၢ-ကစၢ်ဒိၣ်ပူၤ

ကီၢ်ရၢၣ်-ဘျးဒၣ်ကီၢ်ဆၢအိၣ်(၅)ဘျးဒိး ဟီၣ်ကဝီၤလီၤဆိအိၣ်(၁) ဘျးဒိး အကျါ ပဝဲကီၢ်ဆၢ-ကစၢ်ဒိၣ် ကညီကွၢ်သ့ၣ်ဆးလၢဝဲကျါ တၢ်ဟူးတၢ်ဂံၤ တၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ် အိၣ်ဖျါဝဲလၢကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ် လီၤကဝီၤပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်ပူၤကီၢ်သုလုကွေအိၣ်(၂)ဖျါန့ၣ်လီၤ. ကို (၂)ဖျါ အံၤအိၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ကဒါကွၢ်အသးဖဲ ၂၀၂၂ န့ၣ်အပူၤ ခိဖျါကီၢ်ဆၢခိၣ်န့ၣ်, ဝဲကျါဝဲဒု, ကိုသရၣ်သရၣ်မုၢ်, ကိုဖိ, မိၢ်ပၢ် ဒီးကွၢ်ကမံးတံၣ်, ဒုသဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ဟ့ၣ်လီၤသး ဟံးန့ၣ်မ့ၢ်ဒါမၤသကိးတၢ်လၢကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ် အတၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၂၂ န့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်(၃)ဘျးဒိး အကျါလၢ ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်အပူၤ ကီၢ်သုလုကွေအိၣ်ဖျါထီၣ်ကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ကညီကစၢ်ဒိၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ထီၣ်ကွၢ်အံၤ အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး ဖဲကျါမ့ၢ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်လးဘိဟီၣ်ကဝီၤထီၣ်ခိၣ်သဝီပူၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ကညီတၢ်ထီၣ်ကွၢ်အံၤ အိၣ်သ့ၣ်လီၤကွၢ်အသးဖဲ ဝီချီဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ် ဝီချီခိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤဖိ, မိပတြျာ်သဝီပူၤန့ၣ်လီၤ. ကိုခဲဖျါအံၤအိၣ်သ့ၣ်ဒီး ဟံၣ်ခိၣ်(ဘိဒါ)လၢကီၢ်ဖိ, ကိုသရၣ်, သရၣ်မုၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဲထီၣ်ဝဲဒၣ်တၢ်န့ၣ်သၢ လၢဖဲလၢသးစၢ်အိၣ် တကးဒီးဘၣ်လၢပဝဲကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်တဘျးအံၤ အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ထံကီၢ်တဘျးအံၤ ထံရၢၢ်ကီၢ်သး တၢ်သဘံၣ်သဘၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအိၣ်ခိၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအိၣ်ဝဲလၢကီၢ်တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်တၢ်မၤလိအိၣ်ဘၣ်ဆၢပဝဲကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်ပူၤပလဲၤ တရံးပသး လၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအိၣ် ဘၣ်ဆၢခိၣ်ဖျါ လၢကီၢ်သရၣ်သရၣ်မုၢ်, ကိုဖိ, ကိုကမံးတံၣ်, ကိုဖိမိၢ်ပၢ်ဒီးကီၢ်ဆၢခိၣ်န့ၣ် တၢ်ပၣ်ဖျါမၤသကိးတၢ်အိၣ်ပတၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ် လၢတရံးအသးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီၤ ဒီး ကီၢ်သုလုကွေအံၤအိၣ်ဖျါသ့ၣ်ထီၣ်ကွၢ်အသးန့ၣ်ဝဲ လၢပကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်အပူၤ ခိဖျါလၢပပုၤကလုာ်ကညီဖိအတၢ်ဖိၣ်လိၣ်စု မၤသကိးတၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၉၇ န့ၣ်လီၤခိၣ် ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်ပူၤ ကီၢ်သုလုကွေဟါမၤ ဒီးလီၤပျီကွၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်လီၤလၢ ၂၀၂၁ န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျါကလုာ်ဒိၣ်စိသန့ အတၢ်ဆိၣ်တၢ်မၤန့ၣ်အကလုာ်ကလုာ်အိၣ်ပကညီကျိၣ်လံာ်လံာ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ ဒီး လုာ်လံာ်ထုသန့သ့ၣ်တဖၣ် တအိၣ်ဖျါထီၣ်ကွၢ်လၢ ကီၢ်ရၢၣ်ဘျးဒၣ်, ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ အပူၤအံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤလၢတၢ်မၤဝဲ တၢ်ပတုၣ်တၢ်ခဲဖဲ (၂၀၁၅) န့ၣ်လီၤခိၣ် ကလုာ်ဒိၣ်ဖိလၢအအိၣ် လၢထံကီၢ်တဘျးအံၤအပူၤ ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအမၤ (တိုင်းရင်းသားစာပေ) လၢကီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤတန့ၢ်ဒီး ကိုလၢအအိၣ်လၢပကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ် အပူၤတန့ၢ် တၢ်သိၣ်လိကွၢ်ကညီလံာ်လံာ်တအိၣ်, တန့ၢ်တၢ်သိၣ်လိအိၣ်တလၢတပုၤ ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် ဒ်တၢ်ပၣ်ပနီၣ်အသးတန့ၢ်န့ၣ် ပသ့ၣ်ညါဘၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၁၉ န့ၣ် (Covid-19) တၢ်ဆါဟံးပၤထီၣ်ဝဲ ဒီးသလုာ်လီၤအသးသကူၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဖျါအံၤ ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ ပုၤမၤလိတၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, ကိုဖိအါဂၤဘၣ်ပတုၣ်ကွၢ်တၢ်မၤလိတစါတလီၢ်, တၢ်မၤလိလၢဖိသ့ၣ်ဒီးသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်တလဲၤအသးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီၤ ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤအိၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၂၀၂၁ န့ၣ် လၢထံကီၢ်တဘျးအံၤအပူၤ ပသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢသးကီၢ်ကး ဟံးန့ၣ်ဆၢတၢ်စိကမီၤ ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၤ, ထံရၢၢ်ကီၢ်သးတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်အံၤ ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် လၢပကဘၣ်လဲၤခိဖျါအံၤန့ၣ်လီၤ. တမ့ၢ်ထံလၢ ပပုၤကညီတကလုာ်ခိၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢခိၣ်မဲၣ် ဒီးထံလီၤကီၢ်ပူၤအတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်အံၤဘၣ်. ကလုာ်ဒိၣ်ဖိလၢဝဲ လၢအအိၣ်လၢထံကီၢ်တဘျးအံၤအပူၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢခိၣ်မဲၣ်ဝဲဒီးထီၣ်ကွၢ်ဝဲ သးစိစိရၢၤတဖၣ်အံၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤဘၣ်ဒ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ် အကျါသးမိၢ်စိရၢၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ မၤဘၣ်ဒ်စုၢ်ကီၢ်တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ် အဒိၣ်ကတၢ်လၢပုၤသ့ၣ်ဘိၣ်သးစၢ်, ဖိဒိးသ့ၣ်ဒီးပုၤမၤလိတၢ်ဖိကိးဂၤအဂီၢ်န့ၣ်ပတၢ်အိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

ထံကီၢ်တဘျးအံၤ ထံရၢၢ်ကီၢ်သးတၢ်သဘံၣ်သဘၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အကျါပထံၣ်န့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ကီၢ်ရၢၣ်ဘျးဒၣ်, ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်လီၤကဝီၤပူၤအံၤ, အလီၤအိၣ်လၢပဝဲပုၤကညီကလုာ် ပကဘၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ကွၢ်ပုၤတကလုာ်တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ် ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢသန့န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၂၁ န့ၣ်တၢ်မၤကွၢ် ကီၢ်ဆၢခိၣ်ကရဲး(၁၈)ဘျးတဘျးဝဲလီၤခိၣ်, ကီၢ်ဆၢခိၣ်န့ၣ်ဝဲကျါဝဲဒုခိၣ်န့ၣ်န့ၣ်ဒီးသရၣ်သရၣ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ပၣ်ဖျါထီၣ်သးတၢ်ပိာ်တဲသကိးဘၣ်ထွဲတၢ်ကဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ကွၢ် ကီၢ်သုလုကွေအဂီၢ် ဃုာ်ဒီးဒုသဝီခိၣ်န့ၣ်ကမ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်ကျါဆိလီၤပၣ်လီၤကွၢ် တၢ်မၤအကျါအကျါလၢကီၢ်(တၢ်ထီၣ်ကွၢ်)ခိၣ်ဖျါအံၤအဂီၢ် ဒီး ဖဲ ၂၀၂၂ န့ၣ်အတၢ်ပူၤန့ၣ် တၢ်မၤအစၢအံၤအိၣ်ဖျါထီၣ်ကွၢ်ဝဲဒီးလၢကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်အပူၤ ကီၢ်သုလုကွေအိၣ်ဖျါထီၣ် ဒ်ကီၢ်သုလုကွေအဂီၢ်အံၤအသးန့ၣ်(၃)န့ၣ် အတၢ်ပူၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွၢ်အဂီၢ်

- လၢ Covid-19 တၢ်ဆါ သလုာ်ရၢၤလီၤအသးအံၤ ဖိဒိးသ့ၣ်, သးစၢ်တန့ၢ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်တၢ်မၤလိအဂီၢ်
- သးမိၢ်စိရၢၤဟံးန့ၢ်ဆၢတၢ်စိကမီၤ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤ မၤဘၣ်ဒိၣ်တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်လၢလီၤကဝီၤအပူၤ
- ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ် ကညီကွၢ်သ့ၣ်ဆးလၢဝဲကျါ ဂုၤကျဲးစးဟူးဂဲၤ တၢ်ပိာ်တဲသကိး ဒ်သးပပုၤကလုာ်တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ် တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ ကအိၣ်ဖျါထီၣ်ကွၢ်လၢ ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ
- ဒ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အိၣ်အသး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဝဲကျါ လၢလီၤကဝီၤတၢ်အိၣ်သးတၢ်လိၣ်ဘၣ်အဂီၢ်

တၢ်ကွၢ်စိ - ပဝဲပုၤကညီကလုာ်အံၤ အိၣ်ပုၤဒီးသးသ့ၣ်လၢကဝီၤ ပုၤဒီးကံၢ်စိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ပုၤလီၤသးခွဲးယၢ်အလၢအပူၤ ဒ်ပုၤတကလုာ်အသး ဒ်စိအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အသး ပုၤကိးဂၤကထံၣ်သ့ၣ်ညါပုၤ ဒ်ပုၤတကလုာ် အိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢသန့ ဒီးပုၤကပၣ်လုာ်ပၣ်ပုၤ ဒီး ပၣ်ပနီၣ်ပုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပညိၣ် - ဒ်ပုၤမ့ၢ်ဝဲပုၤတကလုာ်အသးလၢကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်ပူၤတၢ်ကမၤဖျါထီၣ်ကွၢ် ကညီကျိၣ်လံာ်လံာ် တၢ်ဆဲးတၢ်လၢထုသန့ ဒီး သ့ၣ်ထီၣ်ကွၢ်ဝဲလၢသးသဟီၣ် တၢ်တူၢ်ခိၣ်ပၣ်သးလၢအဂီၢ်, အိၣ်ပုၤဒီးတၢ်အိၣ်ပုၤကလုာ် အိၣ်တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ် ဒီးတၢ်ခိၣ်ရဲၣ်မဲၣ်ကွၢ် လီၤကဝီၤတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပၣ်လုာ်ပၣ်ပုၤ

- တၢ်ကဲခိၣ်ကနီၢ်ဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်မ့ၢ်
- တၢ်အိၣ်ပုၤကလုာ်, တၢ်ပၣ်ကံၢ်ဒီး တၢ်ထံသးတၢ်သးလိၣ်သး
- အိၣ်ဒီးတၢ်ဒိကနီၢ်, တၢ်ပၣ်ကံၢ်ဒီး တၢ်ပၣ်လုာ်ပၣ်ပုၤတၢ်သ့ၣ်ညါတၢ်ဘျးတၢ်ဖျါ
- အိၣ်ဒီးတၢ်ဂုၤကျဲးစးဒီးတၢ်ပိာ်ထွဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီ
- အိၣ်ဒီးတၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိ, တၢ်သ့ၣ်ဆၢသးဂၤ
- အိၣ်ဒီး တၢ်အိၣ်တၢ်မၤလိမၤဒီး တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်

ဘၣ်တၢ်ကရၢကရိအံၤ - ကီၢ်သုလုကွေခိၣ်ဖျါလၢ အအိၣ်ဖျါလၢကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ်ပူၤအံၤ ဘၣ်တၢ်ကရၢကရိအံၤလၢ ကီၢ်ဆၢကွၢ်သ့ၣ်ဆးလၢဝဲကျါ, ကီၢ်ဆၢခိၣ်န့ၣ် သရၣ်/သရၣ်မုၢ် ဃုာ်ဒီးဒုသဝီကမ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသကိးဝဲ လၢကီၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိုခဲဖျါအံၤ မ့ၢ်ဝဲ-ကီၢ်ကညီတၢ်ထီၣ်ကွၢ်ဒီး ကညီကစၢ်ဒိၣ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ထီၣ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. ကီၢ်ကညီတၢ်ထီၣ်ကွၢ်အံၤဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လီၤအံၤဖဲ ဝီချီဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်ပူၤ, မိပတြျာ်သဝီန့ၣ်လီၤ. ပထံၣ်ဘၣ်ကွၢ် စးထီၣ်ဘၣ်ကွၢ်အံၤဖဲ ၂၀၂၂ - ၂၀၂၃ တၢ်မၤလီၤန့ၣ်, ကိုဖိအိၣ်(၄၄)ဂၤ, ဒီးကိုသရၣ်_သရၣ်မုၢ်(၆)ဂၤန့ၣ်လီၤ. ကိုအံၤအိၣ်ဃုာ် ဒီး ဟံၣ်ခိၣ်လၢကီၢ်ဖိ ဒီး ကိုသရၣ်_သရၣ်မုၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ကညီကစၢ်ဒိၣ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ထီၣ်ကွၢ်အံၤ ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အံၤဖဲ ကျဲးမ့ၢ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤဒိၣ်ပူၤ, လးဘိကဝီၤ, ထုၣ်မိသဝီပူၤန့ၣ်လီၤ. ကိုအံၤတၢ်စးထီၣ်အံၤဖဲ ၂၀၂၂ - ၂၀၂၃ တၢ်မၤလီၤန့ၣ်, ကိုဖိခဲလၢဝဲ (၁၈၇) ဂၤဒီး ကိုသရၣ်_သရၣ်မုၢ် (၈)ဂၤ န့ၣ်လီၤ. အိၣ်ဃုာ်ဒီး ကိုအဟံၣ်ခိၣ်စုၢ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအိၣ်ပကညီခိၣ်ဖျါအံၤထီၣ်ဝဲ ဒီးလဲၤတရံးအသးကီၢ်ခဲခဲဘၣ်ဆၢ ခိဖျါလၢကီၢ်ဆၢခိၣ်န့ၣ်, ဝဲကျါဝဲဒုခိၣ်န့ၣ် ဒီး လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ် မၤသကိးဟံးစၢၤမ့ၢ်ဒါအံၤ ပကညီခိၣ်ဖျါလဲၤတရံးအသးန့ၣ်ဝဲ သၢန့ၣ်အတၢ်ပူၤဂုၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တၢ်အိၣ်ဝဲအါမးလၢကီၢ်သရၣ်_သရၣ်မုၢ်ဒီးကိုဖိအဂီၢ် ဘၣ်ဆၢပကညီသရၣ်_သရၣ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ် မ့ၢ်တၢ်အဂီၢ်အံၤ ဟ့ၣ်လီၤအသးဂုၤကျဲးစးသ့ၣ်ထီၣ်န့ၣ် တၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ၣ်လၢ ကိုဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ ထံရၢၢ်ကီၢ်သးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် ဒီးလၢတၢ်ဆိၣ်သန့အကျါ ကိုသရၣ်ဒီးကိုဖိတဖၣ် ဘၣ်မၤလိတၢ်လၢတၢ်ပျံတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အပူၤ ဘၣ်ဆၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်သ့ၣ်ဆၢသးဂၤလၢ တၢ်မၤလိအပူၤ ခိဖျါကီၢ်ဆၢခိၣ်န့ၣ်, သးရၢၢ်ခိၣ်န့ၣ်, ကိုဖိမိၢ်ပၢ်တဖၣ် အတၢ်ပၣ်ဖျါသကိးတၢ် ဒီးအါန့ၢ်အန့ၢ် ကိုကမံးတံၣ်အတၢ်ဟံးန့ၢ်မ့ၢ်ဒါအံၤ ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ တၢ်ဖဲလီၤမၤဒီးလဲၤတရံးအသးတသ့ဖဲအသ့ ဒီးဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝီၤန့ၣ်လီၤ. ကိုခဲဖျါအံၤအိၣ်ဖျါအိၣ်ဆၢထၢၣ်လၢ ကီၢ်ဆၢ ကစၢ်ဒိၣ် လီၤကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

Kawthoolei Schools resumed in K'Seh Doh township (the first township able to resume schools)

Schools resume in K'Seh Doh township, Mergui-Tavoy District

K'Seh Doh township, situated in Mergui-Tavoy District, is one of the five townships and one unique region. Notably, it is the only township involved in the activities led by the Karen Education and Culture Department. There are two Kawthoolei schools in the township. The schools were rebuilt in 2022 due to the dedication and efforts of the township leaders, various departments, teachers, parents, and school committees who have been committed to improving the Education of Kahsar Doh township. The first school is located beside the main road in Htoo Maw village within the Lah Bawa area. Remarkably, among the three townships, Kahsar Doh township saw the rebuilding of Kawthoolei school. In 2022, among the three townships, Kawthoolei schools were rebuilt only in K'Seh Doh township. The first school is situated beside the main road in Htoo Maw village in the Lah Baw area. The second school is located in Mawpathru village in the Paw Kloo area. Both schools are equipped with dormitories to accommodate students and teachers. The new buildings have become a heritage for the younger generation as well as for the broader communities in K'Seh Doh township. Despite the challenges of political instability, access to education has remained a priority. We are deeply grateful for the collaborative efforts of teachers, students, school committees, and parents, along with the support of township leaders. The schools have been successfully operating, restoring the reputation of Kawthoolei education in the township due to the cooperation among our Karen people.

After 1997, Kawthoolei Schools disappeared and fell into disrepair until their reconstruction in 2021. Ethnic domination has resulted in a significant loss of our language, culture, and traditions in the K'Seh Doh area of Dawei District. Following the start of peace talks in 2015, ethnic minorities in Myanmar were allowed to teach their native languages and literature in schools. However, challenges remain, and many areas still lack the resources and opportunities necessary for effective Karen language education.

In 2019, due to the global spread of the COVID-19 pandemic, students faced significant challenges in continuing their studies. Many students temporarily paused their learning, and the learning of children and youth became a challenge in our area as a result of the pandemic.

In 2021, the military seized power, resulting in widespread protests and political instability, creating additional education challenges. These struggles have impacted not only the Karen people but also all ethnic groups in the country, fostering the formation of resistance forces opposing the Myanmar military coup. Among the military many human rights violations are the infringement on the right to education, which has become a significant concern for youth, children, and learners.

Despite the instabilities, we restored our education and culture in the K'Seh Doh area, Mergui-Tavoy District. After holding the 18th township congress in the township, the township leaders, including our teachers, came together to discuss plans for the reconstruction of the two school buildings with the backing of community members and their leaders. The rebuilding of the two schools was arranged in 2022 and then completed. They are now operating under Kawthoolei's standards in the K'Seh Doh area, and progress has been made within three years.

Why were the schools rebuilt?

- To provide children and youth access to education in light of the COVID-19 pandemic.

- To create learning opportunities for students, especially as the military has taken power, which has impacted education in our area.
- The school was established through the efforts of the Karen Education and Culture Department at the township level to offer Karen people an opportunity to preserve our culture in the Kahsar Doh area.
- It is essential to rebuild the school based on available opportunities to meet local needs.

Goal: – In the era of globalization, Karen education and culture will be cherished and recognized as part of an ethnicity that has the right to self-determination with full dignity and capability.

Objectives – As an ethnic group, we aim to present our Karen literature, culture, and traditions to cultivate a positive outlook in future generations, fostering a love for our people, and education, and encouraging leadership in community development.

Values

- Leadership and accountability
- Nationality, mutual respect, and equality
- Obedience, respect, and appreciation for the value of education
- Determination and discipline
- Ambition and enthusiasm
- Commitment to education

Establishment – The two schools in the township were established by education administrators, township leaders, and teachers, with the support of community members for their reconstruction: Kaw Kanyaw High School and Kahsar Doh Basic Education High School.

1. Kaw Kanyaw High School was founded in Mawpahtru village within the Pawklo area. The school opened for the 2022-2023 academic year, currently serving 43 students and employing 6 teachers. It features a dormitory for the accommodation of both students and teachers.

2. Kahsar Doh Basic Education High School is situated next to the main road in Htoo Maw village within the Lah Baw area. This school opened in the 2022-2023 academic year and currently serves 187 students, employing 8 teachers. It also has a dormitory for both students and teachers.

The schools have been operational and well-managed despite numerous challenges. We are grateful for the support and coordination from township leaders, department leaders, and community leaders. They have been functioning effectively for three years.

Although we face many difficulties, our teachers understand the importance of education and are committed to providing quality learning opportunities for students. In the context of current political instability and oppression, our teachers and students attend classes under the threat of air strikes and attacks. Nonetheless, they are eager to learn and are overcoming these challenges with the support of township leaders, battalion leaders, and their parents. Additionally, school committees share responsibilities to ensure student safety and to manage the schools successfully amid these difficult conditions. The two schools are prominently located in the K'Seh Doh area.

ထံဂုၤကီၢ်ဂၤတၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့

ဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ်စးဝဲ ခြူးဒီးပုၤမၤလိတၢ်ဖိတဖၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်အီၤလၢကမၤလိအမိၢ်ကျိၣ်လၢကီၢ်ထၢခံၣ်အပူၤဒီးကဲထီၣ်တၢ်မၤသးမၤစ့ၤ

(https://www.reuters.com/world/middle-east/kurdish-pupils-denied-language-lessons-turkey-amid-wider-curbs-families-say-2024-12-04/?utm_source=chatgpt.com)

ISTANBUL, ဖဲလၢဒိၣ်စဲဘၣ်(၄)သီ ထၢခံၣ်ပဒိၣ်ဆူၣ်လၢတၢ်ပတုၣ်တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ် ဒီးခြူးဒီးသးမၤဒိၣ်အဃိ ဒုးကဲထီၣ်တၢ်ဆိၣ်သနဲးလၢပုၤခြူးဒီးဖိတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ကုၣ်စ့ၣ်အီၤအဆၢကတီၢ် တဘျီဃီခြူးဒီးဒိၣ်နီၣ်တဖၣ်စးဝဲ တၢ်ဆိၣ်တၢ်မၤန့ၢ်အံၤကတၢ်ကွၢ်ဝဲ ဒီးတၢ်သဘူလၢပမုၢ်လၢအီၤ လၢအပူၤကွၢ်အနီၣ်လၢအဆံတဖၣ်အံၤ ဟဲက့ၤအိၣ်ဖျါထီၣ်က့ၤလဲၣ်န့ၢ်လီၤ.

တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ပုၤခြူးဒီးဖိတဖၣ် ဒီးန့ၢ်ဘၣ်အကျါတခါမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ကမၤလိခြူးဒီးကျိၣ် န့ၣ်ရံၣ် လၢတနံၣ်အတီၢ်ပုၤ လၢတီၤက့ၤအပူၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဆိတလဲလၢဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤ လၢခိဖျါထၢခံၣ်ကီၢ်ခိၣ် Tayyip Erdogan ဖဲၣ်ၣ်ၣ်အပူၤ ကဲထီၣ်စံၣ်စိတခါ လၢတဘျီအခါတြီဃီခြူးဒီးအတၢ်ကတီၢ်ကျိၣ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

မိၢ်ပၢ်အါဂၤ, ခြူးဒီးပုၤဂဲၤထံၣ်ဂီၢ်သးတဖၣ် ဒီးကွၢ်သ့ပုၤစဲၣ်နီၣ်တဖၣ်ပၣ်ဖျါထီၣ်လၢမုၢ်မဆါတနံၣ် ဖိသ့တဖၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးယၢ်လၢကမၤလိဘၣ်အဝဲသ့ၣ် နီၣ်ကစၢ်အကျိၣ်, လၢထၢခံၣ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်ဂ့ၢ်ထီၣ်တနီၣ်ဒေၣ်လဲၣ်အပူၤဒီးပုၤထၢခံၣ်ဖိဟံၣ်ဖိဃီဖိသ့တဖၣ်စ့ၣ်ကီး တသ့ၣ်ညါလၢကဘၣ်ဃုထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤဘၣ်.

ထၢခံၣ်ခြူးဒီးကလုာ်ဒုၣ်အံၤ ပုၤကညီနီၣ်ဂံၢ်ကအိၣ်ဝဲဒၣ်ယံၢ်ပူၤအကျါတပူၤလၢထံၣ်ကီၢ်ဒိတဘျီအပူၤ အနီၣ်ဂံၢ်ခဲလၢခဲဆုကအိၣ်ဝဲဒၣ် ၁၇ကကွၢ်န့ၢ်လီၤ. ခြူးဒီးတၢ်ကတီၢ်မ့ၢ်ဝဲ ပုၤအါဂၤမိၢ်တၢ်ကတီၢ်ကျိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးယၢ်လၢကမၤလိဘၣ်ခြူးဒီးအကျိၣ်န့ၢ် မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်လိာ်ဘၣ် အခိၣ်သ့ၣ်အခိၣ်ကတၢ်တခါန့ၢ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့ၣ်က တဘျီသဲးစးဒိၣ်သ့ၣ်စးဝဲ “တၢ်ကဘၣ်သိၣ်လိထၢခံၣ်ကျိၣ်ထံတခါဒီး ဒိမိုကရိတီအသိး ဒီးတၢ်တဘၣ်သိၣ်လိကျိၣ်အဂၤနီၣ်တမံၤ လၢထၢခံၣ်ကီၢ်ပုၤဘၣ်”.

ခြူးဒီးကလုာ်ဒုၣ် ကွၢ်သ့ခွဲးယၢ်လၢ ကမၤလိဘၣ်မိၢ်အတၢ်ကတီၢ်ကျိၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မးလၢ အဝဲသ့ၣ်ကပၣ်ဖျါထီၣ် အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ အတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဒီး ပုၤဂီၢ်ခွဲးယၢ်တၢ်ထံသိးတုၤသိးသးအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. “ဘၣ်တၢ်စံးကတီၢ်အီၤလၢ Gulistan Kilic Kocyigit လၢအမ့ၢ်ပုၤဆိၣ်ထွဲခြူးဒီး DEM ပုၤတံၣ် အပူၤပၤလီၤဆူၣ်နီၣ်လၢ အမၤတၢ်လၢဘျီဒိၣ်အပူၤလီၤ. တၢ်မၤလိလံာ် လၢပမိၢ်ကျိၣ်အံၤ အကါဒိၣ်မးလၢတၢ်ကတီၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အဂီၢ် ထံဖိကီၢ်ခွဲးယၢ်ထံသိးတုၤသိးအဂီၢ် ဒီး တၢ်ဒိသဒါတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတၢ်ခွဲးယၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.”

ဖဲ Erdogan ပၤတၢ်အဆၢကတီၢ် ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ကတီၢ်ဆူၣ်တခါလၢဖဲအိးကထီၣ်ဘၣ်အပူၤ လၢတၢ်ကထၢန့ၣ်လီၤကၤဒုၣ်သးခိၣ်နီၣ် Abdullah Ocalan လၢဃီၣ်ပုၤ ဒိသိးအဝဲမ့ၢ်အိၣ်ဒီး လၢပုၤကပျါကွၢ်အီၤဒီး ကဘၣ်မၤကတၢ်ကွၢ် တၢ်ပူၤထီၣ်လိထီၣ်ကဲထီၣ် ခိဖျါအခူအပူၤတဖၣ်န့ၢ်လီၤ.

အပူၤကွၢ် တၢ်ကတီၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ် ဒီးသးကီၢ်ကးအံၤဘၣ်တၢ်စးထီၣ်အီၤ ဖဲၣ်ၣ်ၣ်အပူၤ ဘၣ်ဆၣ်သန့ၣ်ကဟးဂီၢ်ကွၢ် လၢ၂၀၁၅အပူၤဒီး ဟဲပိာ်ထွဲထီၣ် အခဲလၢတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢ အသိတဖၣ်ဒီးတၢ်ထီၣ်ဒါဘၣ်ဃး ပုၤဆိၣ်ထွဲခြူးဒီး ထံၣ်ဂီၢ်သးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဖီခိၣ် အိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်အဃိန့ၢ်လီၤ.

တၢ်သိၣ်လိခြူးဒီးတၢ်ကတီၢ်ကျိၣ်အံၤဘၣ် တၢ်မၤဟါမၤကွၢ်အီၤလၢကွၢ်တဖၣ်အပူၤ, စးထီၣ်လၢတၢ်မၤကတၢ်ကွၢ် တၢ်ကတီၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အကျါအကျါန့ၢ်” ဘၣ်တၢ်တဖျါထီၣ်အီၤလၢ Remezan Alan လၢအမ့ၢ်ကွၢ်သရၣ်တဂၤလၢ, အသိၣ်လိတၢ်လၢ ဖဲခြူးဒီးတၢ်ကတီၢ်ကျိၣ်ဒီး ဆဲးလၢဝဲကျိၣ်လၢ Artukluဖျါစိမိၤ လၢအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢ ထၢခံၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအကဟီၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၢ်လီၤ. ဝဲကျိၣ်ဝဲအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤဖဲၣ်ၣ်ၣ်ၣ်အတီၢ်ပုၤန့ၢ်လီၤ.Alan အဖီခဲၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိခြူးဒီးကျိၣ်လၢ Diyarbakir ဝုၢ်, ဝုၢ်လၢပုၤခြူးဒီးဖိအိၣ် ၁.၈ ကကွၢ်. ဟံၣ်ဖိဃီဖိအါအါဂီၢ်ဂီၢ် ဃုထီၣ်လၢ ကမၤလိခြူးဒီးကျိၣ်ဒေၣ်လဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်တအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ် ခိဖျါသရၣ်သရၣ်မုၢ်တဖၣ်တအိၣ်လၢအိၣ်ပုၤအဃိန့ၢ်လီၤ.

ဖဲတၢ်ကတီၢ်သံကွၢ် ထၢခံၣ်ကွၢ်သ့ဝဲကျိၣ်ခိၣ် ဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိခြူးဒီးကျိၣ်အခါအတၢ်စးဆၢမ့ၢ်ဝဲ “တၢ်မၤလိအံၤကဲထီၣ်အသးသ့ဖဲ ပုၤမၤလိတၢ်ဖိအစုၤကတၢ်အဂၤတဆံမ့ၢ်န့ၣ်လီၤမၤလိကျိၣ်တၢ်မၤလိ”န့ၢ်လီၤ. အဝဲတတဲဘၣ်ဃးကွၢ်တဖျါဘၣ်တဖျါအတၢ်အိၣ်သးအဂီၢ်နီၣ်တမံၤဘၣ်.

အပူၤကွၢ်တလၢ, ထၢခံၣ်ကွၢ်သ့ဝဲကျိၣ်ခိၣ် ဝုၢ်လိာ်ဝဲလၢ တၢ်တတူၢ်လိာ်မိၢ်ပၢ်အတၢ်ဃုထီၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်မၤလိခြူးဒီးကျိၣ်န့ၢ် တမ့ၢ်ဝဲဘၣ်. အဝဲတဲစ့ၢ်ကီး ခိဖျါလၢကွၢ်ဖိအါဂၤတန့ၣ်လီၤမၤလိခြူးဒီးကျိၣ်, တမ့ၢ်ထၢခံၣ်ပဒိၣ်အဃိဘၣ်. အဝဲပၣ်ဒုၣ်ပၣ်ကမၤစ့ၢ်ကီး တၢ်ဂ့ၢ်ကဲထီၣ်သးဖဲ ၂၀၁၂န့ၣ်-ဘၣ်ဃးတၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်လၢတၢ်တတူၢ်လိာ် တၢ်မၤလိခြူးဒီးထံခဲန့ၣ်ရံၣ်လၢတနံၣ်အကတီၢ်ပုၤဘၣ်. EDM ပုၤတံၣ်န့ၣ်ဝဲလၢ တၢ်မၤလိခြူးဒီးကျိၣ်လၢခဲန့ၣ်ရံၣ်အံၤစ့ၢ်ဒိၣ်မးအဃိတၢ်တကြးတူၢ်လိာ်တၢ်ပၣ်သးဒီးအံၤဘၣ်.

မိၢ်ပၢ်သ့ၣ်တဖၣ်စးဝဲ “ပအဲၣ်ဒီးလၢပဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကမၤလိဘၣ်ခြူးဒီးတၢ်ကတီၢ်လၢကွၢ်ပုၤ ဒိသိးအဝဲသ့ၣ်ကသ့ကွဲး ဒီး ကသ့ဖးအနီၣ်ကစၢ်ဒိၣ်ဝဲအကျိၣ်န့ၢ်လီၤ. Hudai Morasian လၢအမ့ၢ်ဝဲ Egitim-Bir-Sen ကွၢ်သရၣ်ကရၢစာဖျိကရၢဖိတဂၤ ဂုၤကျဲးစးတဲန့ၢ်တၢ်ဟူးဂဲၤန့ၢ်တၢ် လၢကွၢ်သရၣ်တဖၣ်အတၢ်ခွဲးယၢ် ဒီး ကွၢ်သ့တၢ်ခွဲးယၢ်တဂၤစံးဝဲ ပုၤမၤလိတၢ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးခွဲးယၢ်လၢ ကမၤလိဘၣ်ခြူးဒီး အတၢ်ကတီၢ်ထံဒၣ်လၢ ဝုၢ်၁၃ဝုၢ်အပူၤ လၢထၢခံၣ်ထံကီၢ်ဒိတဘျီညါအပူၤန့ၢ်လီၤ. အဝဲဂုၢ်ကျဲးစးတဲန့ၢ်ခဲးဟူးဂဲၤလၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအံၤ ဖဲ Bingol အဝုၢ် လၢအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး လၢမ့ၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအပူၤ လၢအမ့ၢ်ဝုၢ်တဖျါလၢပုၤခြူးဒီးသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲအါမးန့ၢ်လီၤ.

အဝဲစံးဝဲ “ပုၤကီးဂၤဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ပျါတၢ်ဖး” လၢကတဲဖျါထီၣ်အတၢ်အိၣ်ဒီးလၢအဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိခြူးဒီးကျိၣ်န့ၢ်လီၤ. ဘၣ်ယိာ်ဝဲလၢပဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကထံၣ်အီၤဒီးအမ့ၢ် ပုၤပူၤထီၣ်လိထီၣ်တၢ် ဒီးပုၤလၢအမၤဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီး PKK (ခြူးဒီးပုၤမၤတၢ်ဖိပုၤတံၣ်) လၢအတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်အိၣ်ဒီး ခြူးဒီးပဒိၣ်, ကီၢ်စာဖျိဒီးကီၢ်ယုၤရၢပုၤန့ၢ်လီၤ.

ဖဲလၢနီၣ်ဝဲဘၣ်အပူၤ ထၢခံၣ်ပဒိၣ်ပုၤတဖၣ် ထၢန့ၣ်လီၤပုၤ၂၃၁ကလၢဃီၣ်ပုၤ ဒီးပတုၣ်ကွၢ်ခိၣ်နီၣ် လၢတၢ်ဃုထၢထီၣ်အိၣ်လၢ ဖိးသဲးစး ၆ ဂၤ အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ. ခိၣ်နီၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ပတုၣ်ကွၢ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအံၤ ထံၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်မၤဘျးစဲလိာ်အသးဒီး PKK ပုၤတံၣ်န့ၢ်လီၤ. DEM ပုၤတံၣ်စံးဝဲပုၤလၢဘၣ်တၢ်ထၢန့ၣ်လီၤလၢဃီၣ်အပူၤတဖၣ်အကျါန့ၢ် ပုၤဃုာ်ဒီးလီၤကဝီၤခိၣ်နီၣ် ဒီး ပုၤဟူးဂဲၤဖဲးမၤလၢထံၣ်ဂီၢ်သးတဖၣ်န့ၢ်လီၤ.”

ဖဲအပူၤကွၢ်အဆၢကတီၢ်, ပုၤနီၣ်ဂံၢ်အါဂၤလၢ သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢဒီးဂဲၤကလံာ်ဃုာ်တၢ်ဒီးခြူးဒီးအတၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ လၢတၢ်ဖျါအမ့ၢ်အပူၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံးအီၤဂုၢ်ဝီခိဖျါလၢ “ရၤလီၤဝဲဒၣ်ပုၤမၤတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ် တကးအတၢ်ရၤလီၤသန့” အံၤဘၣ်တၢ်တဖျါထီၣ်အီၤလၢ DEM ပုၤတံၣ်အခိၣ်တဂၤဒီး တၢ်အံၤပၣ်ဖျါဝဲ တၢ်တဟ့ၣ်ခွဲးယၢ်လီၤဆီလၢခြူးဒီးအတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဒီး တၢ်ပၣ်ဖျါအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအဂီၢ်ဘၣ်န့ၢ်လီၤ.

ပဒိၣ်ပုၤဘၣ်မ့ၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်စးဝဲ “တၢ်သးဝံၣ်အံၤတဲဖျါဘၣ်ဃးတၢ်မၤတၢ်ရိၣ်ဖျိဃုးဒီး PKK ကရၢကရိအဃိကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိာ်ဝဲတခါလၢ ထံကီၢ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီလၢအလဲအသးကယံကယံ

ခြူးဒီးကျိၣ်အံၤတၢ်တြီဃီလၢတၢ်ကသ့အီၤ ပုၤကွၢ်အနီၣ်တဖၣ်အနီၣ်လၢထၢခံၣ်ကီၢ်အပူၤန့ၢ်လီၤ. ဖဲၣ်ၣ်ၣ်ၣ်န့ၣ်န့ၣ် တၢ်ဟ့ၣ်ခွဲးယၢ်လၢတၢ်ကသ့ကွၢ်ကျိၣ်အံၤဘၣ်ဆၣ် တမ့ၢ်တၢ်လီၤမဲသ့ၣ်မဲသးဘၣ်. ၁၇န့ၣ် ဝံၤလီၤခံ, ဖဲၣ်ၣ်ၣ်ၣ်န့ၣ်န့ၣ် TRT လၢအမ့ၢ်ခြူးဒီးကွဲးဟူၤဖျါ (TV) ချါန့ၣ်အိၣ်ထီၣ်ဒိသိးကပၣ်ပနီၣ်ခြူးဒီးဖိတဖၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်န့ၢ်လီၤ. ခြူးဒီးအိၣ်ဝဲအါဒိအါဂၤ လၢတတူၢ်လိာ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲးအံၤဘၣ်. ထံၣ်ဝဲလၢတၢ်ဒိအံၤတဖၣ် မ့ၢ်ဒၣ်ထၢခံၣ်ပဒိၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲးဒီး တၢ်တီခိၣ်ရဲၣ်မဲန့ၢ်လီၤ.

Nevzat Yesilbagdan အသးအိၣ်၄၃န့ၣ်လၢအအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ Istanbul's Bagcilar ကီၢ်ရဲၣ်အပူၤဒီးအဟံၣ်ဖိဃီဖိတဂၤစံးဝဲ ယဖိအိၣ်ဝဲသၢဂၤလၢအဲၣ်ဒီးမၤလိဝဲ ခြူးဒီးအကျိၣ်လၢတီၤက့ၤအပူၤ ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်အီၤမ့ၢ်လၢကွၢ်သရၣ်သရၣ်မုၢ်တလၢတလီၣ်(မ့ၢ်ကွဲးတလၢတလီၣ်အဃိန့ၢ်လီၤ. “ပတၢ်လိာ်ဘၣ်နီၣ်နီၣ်မ့ၢ်ဝဲ ပကကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ လၢပကစၢ်အကျိၣ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်ခွဲးယၢ်လၢ တၢ်ကမၤလိခြူးဒီးကျိၣ်အံၤ မ့ၢ်ကျဲးအဂၤကတၢ်လၢပကစၢ်ထီၣ်ခိၣ်ခါဆူ ပတၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်န့ၢ်လီၤ.

International Education

တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါနီၣ်ပၢ် လၢဘၣ်တၢ်ရၢလီၤအီၤလၢ Rawestတၢ်, လၢအမၤပၤဃုသ့ၣ်ညါတၢ် လၢအမၤတၢ်ဃုသ့ၣ်ညါဘၣ်ဃး ခြူးဒီးဖိတဖၣ်အဂီၢ်အကျိၤ ဃုသ့ၣ်ညါဘၣ်ညါဝဲလၢ ၂၀၂၀နီၣ်အတီၢ်အပူၤ ဒီးစံးဝဲ မိၢ်ပၢ် ၁,၅၀၀ အကျိၤ ပၤလၢအသ့ၣ်ညါဒ် ခြူးဒီးတၢ်ကတိၤကျိၣ် တၢ်သိၣ်လိၤအဂီၢ်အကျိၤန့ၣ် အိၣ်ဝဲဒ်ထဲ ၃၀ မျးကယၤန့ၣ်လီၤ.

Ihsan Yildiz ငှၢ်နီၣ် လၢအမၤတၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘီၣ်ထီၣ်ဝဲကျိၤလၢ Istanbul အပူၤစံးဝဲ အဖီမုၢ်လၢအသးအိၣ်ဝဲ ၁၅နီၣ် တၢ်ကတိၤဒီးန့ၣ်ဘၣ်ခွဲးယၢ်လၢကမၤလိၤဘၣ် ခြူးဒီးတၢ်မၤလိၤကျိၣ်လၢတၢ်ကျိၤပူၤဘၣ်. လၢတၢ်အံၤအဃိၤ လၢခံအဝဲတအံၤဒီးဆဲးသံကွၢ် လၢကတိၤဘၣ်တၢ်မၤလိၤအံၤလၢဘၣ်. အဖီမုၢ်အံၤနီၣ်ပၢ်ခြူးဒီးတၢ်ကတိၤ ဘၣ်ဆၣ်ဖးဝဲဒ်တဘျီဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ယမီၢ်န့ၣ် ကတိၤထၢခံၣ်အကျိၣ်တဘျီဘၣ်. ဖဲယဖိတဖၣ်မုၢ်ကတိၤတၢ်ဒီးအဖီအခါ ယဘၣ်တဲကျိၣ်ထံန့ၣ်အီၤလၢ ခြူးဒီးကျိၣ်, တၢ်အံၤမုၢ်တၢ်သးတမုၢ်ဖးဒိၣ်ညါန့ၣ်လီၤ.

Kurdish pupils denied language lessons in Turkey amid wider curbs, families say

(https://www.reuters.com/world/middle-east/kurdish-pupils-denied-language-lessons-turkey-amid-wider-curbs-families-say-2024-12-04/?utm_source=chatgpt.com)

ISTANBUL, Dec 4 (Reuters) – A Turkish government proposal to end a decades-long conflict with Kurdish militants has put Kurdish rights back in the spotlight, at a time when Kurdish leaders say repression is rife and freedoms won more than a decade ago have eroded.

One of those is the right to receive two hours of Kurdish language education in school, a move introduced by Turkish President Tayyip Erdogan in 2012 as an "historic step" in a country which once banned the Kurdish language outright.

More than a dozen parents, Kurdish politicians and education experts told Reuters their children today could not receive the language classes even in Turkey's largest cities, and not all Kurdish families knew of the right to ask for them.

Turkey's Kurds make up about a fifth of the population, numbering an estimated 17 million. Kurdish is the mother tongue for most and the right to education in Kurdish is one of their main demands.

The constitution however states, "no language other than Turkish shall be taught as mother tongue to Turkish citizens."

"The Kurdish people's right to education in their mother tongue is essential for the expression of their cultural identity and social equality," said Gulistan Kilic Kocyigit, chairperson of the pro-Kurdish DEM party in parliament.

"Education in mother tongue is essential for peace, equal citizenship and the protection of cultural rights."

Erdogan's key ally in his ruling alliance made a shock proposal in October that jailed Kurdish militant PKK leader Abdullah Ocalan end his group's insurgency in exchange for the possibility of his release.

Previously, a peace process with the militants was started in 2012 but collapsed in 2015 and was followed by fresh violence and a crackdown on the pro-Kurdish political movement.

"Optional Kurdish classes have become invisible in schools since the end of the peace process," said Remezan Alan, a lecturer within the Kurdish Language and Culture department of Artuklu University in Turkey's southeastern Mardin province. The department was formed in 2009.

Two of Alan's children were unable to access Kurdish class in Diyarbakir, a city of 1.8 million in the mainly Kurdish southeast. "There were enough requests, but a teacher was not available," he said.

Asked about the classes, Turkey's ministry of education, which speaks for schools, said, "it is possible for a course to be taught if at least 10 students are enrolled." It did not comment on the situation in individual schools.

Education Minister Yusuf Tekin last month denied that the state was ignoring requests from parents for the lessons or discouraging them from asking for them. If there were not enough students he said, it was because of a 2012 boycott of the lessons by DEM's predecessor party, which said two hours were not enough.

Parents want children to learn Kurdish in school so they can read and write in the language, they say.

Hudai Morarslan, a member of teachers' union Egitim-Bir-Sen which campaigns for teachers' rights and educational rights, says pupils have access to optional Kurdish classes in only 13 cities across Turkey. He is campaigning for them to be available in Bingol, a town in the mainly Kurdish southeast region.

Everyone is afraid to ask," he said, adding that there is a constant fear of being stigmatised by the state and linked to the PKK, designated as a terrorist group by Turkey, the United States and the European Union.

In November, Turkish authorities detained 231 people and replaced six pro-Kurdish mayors over suspected PKK ties. The DEM Party said those detained included its local officials and activists.

Earlier, dozens of people singing and dancing to Kurdish songs at weddings were detained on charges of "spreading terrorist propaganda", which the DEM party said showed "intolerance towards Kurdish identity and culture".

Government officials said the songs were an expression of solidarity with the PKK and a threat to national unity.

SLOW PROGRESS

Turkey's ban on the Kurdish language was lifted in 1991. Seventeen years later, state broadcaster TRT began a Kurdish TV channel, which some Kurds boycotted and criticised as government propaganda.

Nevzat Yesilbagdan, 43, lives in Istanbul's Bagcilar district with his family. He says three of his children's requests to learn Kurdish have been denied by the school due to a lack of teachers or an insufficient number of students.

"Our main demand is to be educated in our mother tongue, but an optional course is an important step towards that goal."

A study released by Rawest Research, a think tank focused on Kurdish issues, found in 2020 that only 30 percent of some 1,500 parents were aware of the optional Kurdish courses.

Ihsan Yildiz, 42, who works in the construction sector in Istanbul, said his 15-year-old daughter Meryem received no response to her request for Kurdish class from her Islamic Imam Hatip school. She then stopped asking. His children understand some Kurdish but can't read it.

"My mother who lives with us does not speak Turkish. I translate when my children talk to their grandmother. This is so sad."



တၢ်ကစီၣ်လၢဆီ

ကညီကိသရၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ် သရၢ်ခၢၣ်စးတဂၤ လၢထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျၢၣ် တၢ်ထံၣ်လိာ်ကတိၤသကိးပှၤထူ လၢဖိအဂ့ၢ် ဖဲကီၢ်အမဲရကၤ

ဖဲလၢနီၣ်ဝုဘၣ် ၁၀သီ တၢ် ၁၂သီ ၂၀၂၄န့ၣ်အတီၢ်ပှၤ ပှၤထူလၢဖိကူၣ် သ့ၣ်တၢ်ထံၣ်လိာ်သကိးတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ဖဲကီၢ် အမဲရကၤအ ပှၤန့ၣ်လီၤ. သရၢ်စီၤဃီၣ်လိာ်ထူ လၢအမ့ၢ်ဝဲ (Program & Technical Director) ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လၢကလဲၤထီၣ်ဘၣ် တၢ်ထံၣ်လိာ် တၢ်ပီၣ်သကိးတဘျီအံၤ လၢကညီကိသရၢ်ပှၤမၤသကိးတၢ်ကရၢ် အခၢၣ် စးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးတဘျီအံၤ ပျဲပှၤအလၢကတၢ်ပီၣ်တဲ သကိးဘၣ်ဃးပှၤထူလၢဖိအတၢ်သိၣ်လိမၤဒီး လၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျၢၣ်ညါန့ၣ် လီၤ. ခၢၣ်စးအံၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးယၢ် လၢကဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်နီၤဘၣ်စ့ၢ်ကိး ပှၤထူ လၢဖိအတၢ်ထံၣ်, တကီၢ်ခါတၢ်အိၣ်သး, တဘျီဃီမၤလိန့ၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ် လၢ ပှၤလၢအဟံၣ်တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အဂၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပညိၣ်ခိၣ်သ့ၣ် လၢတၢ်ထံၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်သကိးတဘျီအံၤ မ့ၢ်ဒ်သိးတၢ် ကဃုအထီၣ်သိၣ်မ့ၢ်ကရၢ်ကရိ လၢဘၣ်လိာ်ဖိဒုအသး ဒီးကညီကိသရၢ် ပှၤမၤသကိးတၢ်ကရၢ် တၢ်ဖိတၢ်မၤခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါတၢ်မၤ ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီး ပတီၢ်ထီၣ်ညါကူၣ်သ့တဖၣ်အဃိ အဝဲအတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ် ဒ်သိးကမၤဆူၣ်ထီၣ်က့ၤ တၢ်ကရၢ်ကရိတၢ်ဖိတၢ်မၤကျိကျဲ လၢကညီက လုၢ်ခိၣ်ဖိတဖၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဒီး တၢ်တဲန့ၢ်ခဲးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အတၢ်လဲၤတဘျီအံၤ ထံၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်သကိးဒီး တၢ်ကရၢ်ကရိခၢၣ်စးအ ဂၤတဖၣ် ဒ်အမ့ၢ်ပဲရံၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်တီၤကီၢ်, ကီၢ်ပယီၤ-အမဲရကၤပှၤတဂၤကီၢ်, ပီ လ်(Pulte) တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကီၢ် ဒီး Notre Dame ဖျါမိၤ ဒီး Kroc ကီၢ်လၢတၢ်မၤလိဘၣ်ဃး တၢ်မုၢ်တၢ်ခၢၣ်အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲဟ့ၣ်ခိၣ် ဟ့ၣ်နီၤ ဒီးမၤလိဘၣ်စ့ၢ်ကိး တၢ်ကဘၣ်ပၣ်ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ် ပှၤထူလၢဖိတဖၣ် အတၢ်ထံၣ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ် လၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပှၤ, ပှၤတဂၤအတၢ်ဖိ တၢ်မၤ, ပှၤထူလၢဖိခွဲးယၢ် ဒီးတၢ်ကသုၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ် တၢ်မုၢ်တၢ်ခၢၣ်ဂီၢ်တ ဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်လိာ်သကိးတဘျီအံၤ ဒုးသ့ၣ်ညါပှၤလၢ တၢ်ကဘၣ်ပၣ်ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ် ပှၤထူလၢဖိတဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ် လၢတၢ်ဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါဒီး တၢ်ကူၣ် ဘၣ်ကူၣ်သ့တၢ်ဖိတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပၣ်ပနီၣ်ပှၤထူလၢဖိတဖၣ် အ တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်အံၤ မၤစၢၤပှၤသ့လၢပကအိၣ်ဒီး တၢ်ဘျီရဲကျဲလၢဆူညါ တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၢ်စီၤဃီၣ်လိာ်ထူ ဒီးန့ၢ်ရဲလိာ်ဘၣ်အသးဒီး ပှၤထူလၢဖိကရၢ်ကရိတဖၣ်, ကူၣ်သ့ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီး ကူၣ်သ့ပှၤစဲၣ်နီၤ တဖၣ် ဒ်သိးကကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ တၢ်ခါဆူညါတၢ်မၤသကိးအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ.

တၢ်အံၤအမဲၣ်ညါ တၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးတဘျီအံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤလိအခွဲးအ ယၢ်လၢကလုၢ်ဒုၣ်ကူၣ်သ့ကရၢ် လၢအအိၣ်လၢကီၢ်ပယီၤပှၤ ဒ်အမ့ၢ်ကညီ, ကယါ, ယါဒ်ဒ် ဒီး ကခွၢ်ကလုၢ်ဒုၣ်သ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တၢ်ပၣ် ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ်အံၤ မၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သး ဒီး တၢ်န့ၢ်ပၢ်ပှၤထူလၢဖိအ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်လၢ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ.



KTTC ကိဖိတဖၣ် လီၤမၤလိသ့အသးဘၣ်ဃးဒီးတၢ် သိၣ်လိ ဆူပှၤတဂၤကိတဖၣ်အပှၤ

မ့ၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၣ် - ဖဲလၢယန့ၢ်အါရံၤ ၂၀၂၅န့ၣ်အပှၤ, KTTC ခံန့ၣ်တနီၣ်ကိဖိ (ဖိဖိ)ဂၤ, လဲၤလီၤမၤလိသ့အသးဘၣ်ဃး တၢ်သိၣ်လိလၢခံန့ၣ်အကတီၢ်ဆူ ပှၤတဂၤကိတဖၣ်အပှၤ, တ့မ့ၢ်ဒါကရၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲကိဖိသ့ၣ်တဖၣ် လီၤမၤ လိသ့အသးအဆၢကတီၢ် ကိဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်လဲၤခိဖျါလၢလုၢ်ပှၤဒိၣ် တဖၣ် ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်သိၣ်လိသ့တဖၣ်, တၢ်ပၤဆူရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဖိတၢ်မၤ လၢတီၤပှၤ, တၢ်ထံၣ်လိာ်ရဲလိာ်သးဒီး ပှၤတဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. KTTCကိဖိ သ့ၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်ဘၣ်ကျဲၤကျဲၤလၢ ကရဲလိာ်ဘၣ်ထွဲဒီးကိဖိ, မိၢ်ပၢ် ဒီး ပှၤ တဂၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လဲၤခိဖျါဒ်အံၤ မၤဂ့ၤထီၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကသ့ ကတဲၣ်ကတီၤတၢ်သိၣ်လိအရဲၣ်အကျဲၤ, တၢ်ရဲလိာ်ဘၣ်ထွဲဒီးကိဖိတဖၣ် ဒီးတၢ်ပၤဆူရဲၣ်ကျဲၤတီၤဒီးပှၤ တၢ်ဖိတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤမၤလိသ့ သးတဘျီအံၤမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ် ဒ်သိးကန့ၢ်ပၢ်အါထီၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဒီးကိသ ရၢ်တဂၤမူဒါ လၢပှၤတဂၤကိတဖၣ်အပှၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်က့ၤဆူတၢ် မၤပျီပှၤဒီး ကအိၣ်ဒီးတၢ်ကတဲၣ်ကတီၤသးအဂ့ၤကတၢ် လၢကဆိၣ်ထွဲမၤ စၢၤကိဖိတဖၣ်, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ် လၢအတုၤလီၤတီၤလီၤ ဒီးမၤ ဆူၣ်ထီၣ် ပှၤတဂၤဂီၢ်ခိၣ်ထံးဝိညါသန့ၢ် လၢကီၢ်သ့ၤလ့ၤဟီၣ်ကဝီၤအပှၤ န့ၣ်လီၤ.



ကညီကိသရၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ် ဟ့ၣ်ဂ့ၢ်ဂီၢ်အူတၢ်ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤဆူကိလၢအအိၣ်လၢမ့ၢ်တြီၢ်, ချၢၣ်လွၢ်ထူၣ် ဒီး ဒုသ ထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်အပှၤ

ဖဲလၢနီၣ်ဝုဘၣ် ၂၀၂၄ ဒီး လၢဖျၢၣ်တြီၢ်အါရံၤ ၂၀၂၅န့ၣ်အပှၤ, ကညီကိသ ရၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ် ဟ့ၣ်ဂ့ၢ်ဂီၢ်အူတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတဖၣ် ဆူကိလၢ မ့ၢ် တြီၢ်, ချၢၣ်လွၢ်ထူၣ် ဒီး ဒုသထူၣ်ကီၢ်ရၢၣ်တဖၣ်အပှၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤ စၢၤအံၤအိၣ်ဃုၣ်ဒီး တၢ်ဖိတၢ်လိလၢတၢ်သ့အိၣ်သ့ဖဲ ဂ့ၢ်ဂီၢ်အူတၢ်လိာ်ဘၣ် နီၣ်နီၣ်ကတီၢ် ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤအိၣ်ဆူ ကိၣ်ဂ့ၢ်ဖျၢၣ် ဒီး ကဲထီၣ်တၢ်ဘျီတၢ် ဖျိၣ် လၢကိဖိ ၄,၁၈၅ ဂၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤစၢၤအံၤ ပၣ်ဃုၣ်ဝဲဒၣ်ဂ့ၢ်ဂီၢ် အူကသံၣ်ကသီ, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်, ထံးဒီးတၢ်အဂ့ၤအဂၤတဖၣ် လၢကမၤစၢၤ ကိဖိအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဒီး တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ လၢဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်အံၤအ ပှၤန့ၣ်လီၤ.

ကညီကိသရၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ် ကျဲးစးဟ့ၣ်လီၤသး, ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကိ လၢအအိၣ်လၢ တၢ်သဘၣ်သဘၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအပှၤ, ဖဲကိဖိအါဒ်အါဂၤဘၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲ လၢတၢ်ဖိလိမၤလိအပှၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤဒ်အံၤအဃိ ကိဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကတီၤသး ဖဲဂံၢ်ဂီၢ်အူကတီၢ်, ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဆိးမၤလိတၢ် တဘျီဃီအိၣ်ဒီးတၢ်ပလီၢ်ပဒီ လၢ တၢ်ဖိလိမၤလိအပှၤန့ၣ်လီၤ.

ကညီကိသရၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ် ဂုၣ်ကျဲးစးဟ့ၣ်လီၤသး လၢတၢ်ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်ဖိတၢ်မၤ လၢဟီၣ်ကဝီၤလၢအဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ်သဘၣ်သဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢ်ကရိအံၤ ဂုၣ်ကျဲးစး ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ တၢ်လိာ်ဘၣ်နီၣ်နီၣ် ဒ်ကိတဖၣ်လိာ်ဘၣ်ဝဲ ဒီး ကိတ ဖၣ်ကအိၣ်ဂၢ်ဆိးကျိၢ်လၢ တၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒ်အံၤအပှၤန့ၣ်လီၤ. တၢ် ဟ့ၣ်လီၤသးဒ်အံၤ ဒီးဘၣ်သလုၢ်က့ၤ တၢ်တူၢ်ခိၣ်ပၣ်သးလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ် ကူၣ်သ့အဖိခိၣ် ဒီးကိဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

Focus Story

KTWG Representative Attends Global Indigenous Study Conference in the USA

From November 10 to 20, 2024, the Conference on Global Indigenous Study (CGIS) was held in the United States. Thara Saw Kolo Htoo, Program and Technical Director had the opportunity to attend as a representative of the Karen Teacher Working Group (KTWG). This conference brought together diverse voices to discuss Indigenous studies worldwide. He shared the Karen Indigenous perspective and current situation while learning from other global participants.

The main purpose of attending this conference was to explore collaborations that align with KTWG's mission. By connecting with scholars and practitioners, he aimed to enhance KTWG's approach to Karen ethnic education and advocacy.

During the trip, he met with representatives from organizations such as Perry Township School, Burmese American Community Institute (BACI), Pulte Institute, University of Notre Dame, and the Kroc Institute for Peace Studies. He shared and learned about integrating Indigenous perspectives in education, community outreach programs, Indigenous rights, and peace-building initiatives.

The conference provided valuable knowledge on integrating Indigenous knowledge into research and education. Recognizing Indigenous knowledge systems can offer sustainable solutions to modern challenges. Thara Saw Kolo Htoo also established relationships with Indigenous organizations, educators, and scholars, which may lead to future collaborations.

Additionally, the conference was a learning opportunity for ethnic education groups from Myanmar, including Karen, Kayah, Shan, and Kachin representatives. Their participation strengthened connections and understanding of Indigenous education across the world.



KTTC Students Conduct Teaching Practicum in Community Schools

Mu Traw District – In January 2025, 66 second-year students from Karen Teacher Training College (KTTC) completed a two-week teaching practicum at a community school in Tay Mu Der Village Tract. During the practicum, the students gained valuable hands-on experience in teaching, classroom management, and community engagement. They learned how to effectively interact with students, parents, and community members, adapting their teaching methods to real-life classroom situations.

Through this experience, the trainees also developed skills in lesson planning, student engagement, and managing classroom dynamics. The practicum helped them better understand the challenges and responsibilities of being a teacher in community schools. As they return to their villages, these future teachers are now better prepared to support their students, create effective learning environments, and strengthen community-based education in Kawthoolei.



KTWG Provides Emergency Kits to Schools in Mu Traw, Kler Lwee Htu, and Doo Tha Htu Districts

In November 2024 and February 2025, the Karen Teacher Working Group (KTWG) delivered emergency kits to schools in Mu Traw, Kler Lwee Htu, and Doo Tha Htu Districts. These kits, designed to provide essential supplies during emergencies, were distributed to a total of 57 schools, benefiting 4,185 students. The kits contain important items such as first aid supplies, food, water, and other necessary materials to ensure the safety and well-being of students in these areas.

KTWG's efforts focus on helping schools in conflict-affected regions, where children face many challenges to their education. By providing these kits, KTWG ensures that students are equipped to handle emergencies, allowing them to continue their studies with a sense of security.

KTWG remains dedicated to its mission of supporting education in regions facing conflict. The organization continues to work tirelessly to provide resources and aid to schools in need, contributing to the stability of education in challenging environments. This initiative reflects KTWG's ongoing commitment to the welfare and safety of children in the Karen community.



တၢ်ကစီၣ်လိၤဆီ

ကညီကိသရၢ်တၢ်သိၣ်လိၤလီၤလၢကိ အနံၣ်ဆဲးဆၢပျဲထီၣ်ခဲ ဆဲးတၢ်

ကညီကိသရၢ်တၢ်သိၣ်လိၤလီၤလၢကိအံၤ ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အံၤ ဒီးသီးကဒုး သုထီၣ်ဘၣ်ထီၣ် ကညီကိသရၢ်သရၢ်မုၢ်တဖၣ်လၢ ကအိၣ်ဒီးကိၤစီၤက သုသိၣ်လိၤတၢ် အကျါအကျဲသန့ဘၣ်လီၤတၢ်စးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ကိၤအံၤ အတၢ်ပညိၣ်မုၢ်ဒီးသီး ကမၤဂ့ၤထီၣ်ကညီကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အကိၤအစီ ဒီးအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၤ, မၤဆူၣ်ထီၣ်ကညီကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အကိၤအစီ ဒီးအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၤ, မၤဆူၣ်ထီၣ်ကညီကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အကိၤအစီ ဒီးအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၤ, မၤဆူၣ်ထီၣ်ကညီကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အကိၤအစီ

ကိတၢ်မၤလိမၤဒီးတဖၣ်အပူၤ, ပၢ်ဃုၣ်ဒီးတၢ်မၤလိလံာ် အခိၣ်တီၤလၢအ မ့ၢ်ဝဲတၢ်သိၣ်လိၤကျါကျါ, လၢပၢ်ဃုၣ်ပၢ်ဃုၣ်မုၢ်တဖၣ်တဖၣ် အတၢ်ထံၣ်သ့ၣ် ညါန့ၣ်ပၢၤ, တၢ်ပၤဆူၣ်ကျါ တီၤပူၤတၢ်သိၣ်လိၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤ တၢ်ဒုးအိၣ် ထီၣ်တၢ်သိၣ်လိၤအလံာ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီၣ်ဖျါလၢပဒုးအိၣ်ထီၣ်ကညီကိ သိၣ်တဖၣ်လၢအဂ့ၤကတၢ်အဃိ, ကညီကိသရၢ်ကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တဖၣ် ကိၤသရၢ်တဖၣ်လၢကသုဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်သိၣ်လိၤခိၣ်ဃၢၤလီၤကဝီၤ လၢတူၤ လီၤတီၤလီၤ. ဒီးပုၤကိၤဂၤဒီးပၢ်ဃုၣ်မၤသကိၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ကညီကိသရၢ် ကိၤအံၤဒိၣ်ထီၣ်လၢနီၣ်ခိၣ်တကးဒီးဘၣ် ကဲထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဘျးစ့ၢ်ကိၤ လၢက မၤလီၤတၢ်ဝဲ ကညီကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်, တၢ်သိၣ်လိၤမၤဒီးလၢ, တၢ်လိၣ်နီၣ်နီၣ်အဖီခိၣ်ဒီးသီး, ကဃုၣ်မၤလိၤအိၣ်ကတၢ်ဂ့ၤ ဘၣ်ဃးကူၣ် သုပိညါသန့လၢအပူၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.



ကညီကိသရၢ်သိၣ်လိၤအဆိကတၢ်တဖျၢၣ် ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အံၤ ဖဲကိၤ သုလုၤကလံာ်စး လၢအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢ မုၢ်တြီၢ်ကိၤရဲၣ်ဖဲ ၂၀၀၄န့ၣ် အ ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၂၅အပူၤ ကိၤအံၤအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး ပျဲထီၣ်အနံၣ်ဆဲးဆၢန့ၣ် လီၤ.ကိသရၢ်တဖၣ် လၢကိၤရဲၣ်န့ၣ်ဘၣ်အပူၤ ကဘၣ်ထီၣ်ဝဲကိၤခဲန့ၣ်တၢ်ရဲၣ် တၢ်ကျဲၣ်ဝဲအလီၢ်ခဲ ကဘၣ်ကုၤမၤကတၢ် လၢပူၤတၢ်အကျဲပူၤခဲန့ၣ်န့ၣ် လီၤ. ကိၤမၤလၢပျဲအမ့ၢ်ခိၣ်, ကညီကိသရၢ်ကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအိၣ်သ့ၣ် သးန့ၣ်လီၤ. မုၢ်လၢတၢ်လိၣ်အဖီခိၣ်အဃိ ကိၤရဲၣ်ဒီးပုၤတၢ်ခိၣ်နီၣ်တဖၣ် ဃုၣ်အိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ခိၣ်လၢကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢကလံာ်ထံးလၢဒုပျၢ် ယၢ်ကိၤရဲၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအဃိကညီကိသရၢ်ကိ လၢကလံာ်ထံး တကပၤအံၤ ဘၣ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်အံၤဖဲ ၂၀၁၁န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၂၅ အပူၤ, ကိ အံၤအနံၣ်ဆဲးဆၢပျဲထီၣ်တဆဲးလံာ်ဝဲတၢ်စီၤန့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်ဖဲ ၂၀၂၁န့ၣ်, သုးပဒိၣ်ဟံးန့ၣ်တၢ်စီၤကမိၤဝဲအလီၢ်ခဲ,ကညီကိသရၢ် လုၢ်စၢဖျိၣ်ကရၢဒီးန့ၣ်ပၤဆူၣ်အိၣ်ထီၣ် တၢ်လီၤတနီၣ်အဃိကတနီၣ် လၢအိၣ် သ့ၣ်လီၤသး လၢကိၤပယီၤကူၣ်သုပိညါဝဲကျါအဖီလၢ ဟဲကုၤမၤသကိၤ ကတၢ်ဒီးကညီကိသရၢ်သ့ၣ်ဆဲးလၢဝဲကျါ ဒီးဘၣ်တၢ်ပၤဆူၣ်ကျါအံၤလၢက ညီကိသရၢ်သ့ၣ်စၢဖျိၣ်ကရၢ အတၢ်ပၤဆူၣ်ကျါအဖီလၢန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ် အဃိ ကိၤဒီးကိၤဖဲတဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ထီၣ်ကွၢ်ကွၢ်, ဒီးပလိၣ်ဘၣ်အိၣ်ထီၣ်ကိ သရၢ်သရၢ်မုၢ်တဖၣ်လၢ အဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိၤဂ့ၤ လၢပူၤတၢ်ကိၤတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်ဆၢသန့ကတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်အံၤ ဆဲးမၤအသး စးထီၣ်ဖဲ ၂၀၂၁န့ၣ်, သုးပဒိၣ်ဟံးန့ၣ်တၢ်စီၤကမိၤအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိၤတၢ်ခဲဒီးန့ၣ် လၢကိသရၢ် သရၢ်မုၢ်တဖၣ်အဂီၢ် လီၤဆီဒၣ်တၢ်သုးက (၂)ဒီး သုးက(၃)အပူၤ, မုၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်လဲဘၣ်ကူၤ ကိၤကိၤခဲဒီးတၢ်လဲတၢ်ကူၤ အပူၤကလံာ် ဒိၣ်ဝဲ လၢ ကလံာ်ထီၣ်ဘၣ်ကိၤဆူၣ်ကညီကိသရၢ် တၢ်သိၣ်လိၤလီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးသီးပဘျီတၢ်ကိၤတၢ်ခဲအံၤကသုအဂီၢ် ဟီၣ်ကဝီၤခိၣ်န့ၣ်, ကိၤဆၢခါစး ဒီးကိၤရဲၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် ဃုၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢကိၤသုလုၤကလံာ်စး လၢတၢ်အူၤကိၤရဲၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.--

ဖဲ ၂၀၂၄န့ၣ်အပူၤတၢ်သိၣ်လိၤလီၤလၢကိအံၤ တၢ်အိၣ်ထီၣ်အံၤ ဒီးလဲၤတရံးအ သးပျဲထီၣ်ဝဲတနီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ, ကိသရၢ်သရၢ်မုၢ်တဖၣ်လၢအ ဟ့ၣ်လီၤအသးလၢ တၢ်သိၣ်လိၤလီၤလၢကိသရၢ်ကိသရၢ် အပူၤအံၤအိၣ် ဝဲ၂၀၂၁န့ၣ်လီၤ. ပမုၢ်ကိၤကူၤန့ၣ်လၢအပူၤကွဲၣ်တဖၣ် ဒီးကညီကိသရၢ်သ့ၣ်သ န့ၣ်အံၤ အိၣ်ထီၣ်လဲၤထီၣ်ကွၢ်ကွၢ်, လၢပမၤဂ့ၤထီၣ်ကူၤ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ တၢ်ကဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဒီးအကိၤအစီလၢလၢပျဲပျဲ လၢက ညီတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်လၢအပူၤကွဲၣ်အနံၣ်ဆဲးဆၢ ဒီးတၢ်လီၤလၢခဲက န့ၣ်အံၤကိၤဖဲလၢအဖျိထီၣ် လၢကညီကိသရၢ်သိၣ်လိၤအံၤ အိၣ် ၁,၁၄၅ ဃုၣ် ဃုၣ် ဒီးကူၤသိၣ်လိၤကတၢ်လၢ အနီၣ်ကစၢ်ဟီၣ်ကဝီၤကိၤအပူၤ ဒီးဟ့ၣ်လီၤ အသးလၢပူၤတၢ်အပူၤ အဃိဒုးကထီၣ်တၢ်လီၤကွၢ်လီၤလၢ ကညီကိသရၢ် လၢခဲတစီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိၣ်လၢကိသရၢ်ကိသရၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢကဟံးန့ၣ်မူဒါ ဖးဒိၣ် လၢပကဘၣ်မၤဂၢ်မၤကျါ ဒီးမၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ကူၤ ကညီကိသရၢ် သန့ၣ် လၢတၢ်ကိၤတၢ်ခဲအဆၢကတီၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒိပမၤလၢကဝီၤကညီကိသရၢ် တၢ်သိၣ်လိၤလီၤလၢကိအနံၣ်ဆဲးဆၢအသီး, ပပၢ်ဒိၣ်ပၢ်ကဲဝဲဒုၣ်ကိသရၢ်သရၢ်မုၢ်တဖၣ်, ပုၤလၢသိၣ်လိၤတၢ်တဖၣ်ဒီး, ပုၤလၢအဆိၣ်ထွဲမၤစၢပူၤတဖၣ် အတၢ်ဟ့ၣ်ဒိၣ်ဟ့ၣ်နီၣ်လီၤပူၤအတၢ်ကထီၣ် လိၣ်ထီၣ်တဖၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. ပအာၣ်လီၤသးလၢပကဟ့ၣ်လီၤသးလၢပက မၤဆူၣ်ထီၣ်ကညီကိသရၢ်သ့ၣ်သန့ၣ် ဒီးမၤလီၤတၢ်လၢကညီကိသရၢ်ကိၤကဒီး န့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးယၢ် လၢကမၤလိၤဘၣ်တၢ်လၢအိၣ်ဒီးကိၤစီၤလၢပျဲပျဲအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.

ပဝဲကိၤဂၤဒီးသီးသီး, ပမုၢ်လၢကွၢ်စီၤလၢခါဆူၣ်ညါတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အံၤ,က ဆဲးမၤဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ပပူၤကလုၢ် ဒီးပၢ်ကိၤကူၤပတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ တၢ်န့ၣ် သါတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

CoMOCC တၢ်မၤလိၤလၢသရၢ်ဟးဂ့ၤဝီၤန့ၣ်တၢ်အဂီၢ် - တၢ်မၤလိၤအဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးသရၢ်သရၢ်မုၢ် လၢအသိၣ်လိၤတၢ်လၢ တၢ်သဘၣ်သဘၣ်ကတီၢ်

ဖဲလၢဖျၢၣ်တြၢၤအါရဲၤ ၃သီ တူၤ ဂုၤသီ ၂၀၂၅န့ၣ်အတီၢ်ပူၤ, ကညီကိသရၢ် မၤသကိၤတၢ်ကရူၢ် သရၢ်န့ၣ်တၢ် ရဲၣ်ကျဲၣ်တၢ်မၤလိၤ CoMOCC, တၢ်မၤလိၤ အဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးသရၢ်သရၢ်မုၢ် လၢအသိၣ်လိၤတၢ်လၢ တၢ်သဘၣ်သဘၣ်က တီၢ် ဆူၣ်ကိသရၢ်ဟးဂ့ၤဝီၤန့ၣ်တၢ် ဖဲ၆၆၆ ဖဲတၢ်သိၣ်လိၤဝဲလီၤခိၣ်သ့ၣ်, ဃိၣ်ကုၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်လိၤ ၅သီ အကတီၢ်ပူၤ တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢ တၢ်မၤ လိၤအံၤမ့ၢ်ဝဲ “တၢ်န့ၣ်ပၢ်ဘၣ်ဃး တၢ်သဘၣ်သဘၣ်ကတီၢ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ် ကူၣ်သ့မ့ၢ်တၢ်အရၢဒိၣ်” တၢ်မၤလိၤအံၤ တၢ်ပညိၣ်မုၢ်ဒီးသီး ကမၤဆူၣ်ထီၣ်ကိ သရၢ်သရၢ်မုၢ်လၢ အသိၣ်လိၤတၢ်လၢတၢ်ကိၤတၢ်ခဲ ဒီး တၢ်သဘၣ်သဘၣ် ဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်အကိၤအစီန့ၣ်လီၤ.

ပုၤမၤလိၤတၢ်ဖဲခဲလၢာ် ချဲ ၄၈၆၆ ဒီး မုၢ် ၁၈၆၆ ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိၤအံၤလၢ လၢပျဲပျဲ ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤ လၢတၢ်ယၢ်ထီၣ်အံၤလၢအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိၤအံၤ အိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤအကလုၢ်လၢလၢ လၢအကမၤစၢၤသရၢ် တဖၣ် ဒီးသီးကန့ၣ်ပၢ်တၢ်ကိၤတၢ်ခဲကတီၢ် တၢ်ဘၣ်ကူၤဆၢခါမဲၣ်,တၢ်သဘၣ် သဘၣ်ကတီၢ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဒီး ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိၤအတၢ်ပၤလၢ အဆိၣ်ထွဲမၤစၢပူၤကိၤဂၤဒီးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိၤအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ် န့ၣ်ပၢ်ကိၤဖဲတဖၣ်အတၢ်ထံၣ်, ပုၤဂ့ၢ်ဝီၤဒီးသးတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ ဒီးဘျီရဲၣ်တၢ် ဂီၢ်ကိၤလၢအဟံးအိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ဒီးပူၤန့ၣ်လီၤ.

ခီၣ်ဖျါတၢ်မၤလိၤအံၤအဃိ ကညီကိသရၢ်မၤသကိၤတၢ်ကရူၢ်ဒုးသ့ထီၣ်ဘၣ် ထီၣ်ကိသရၢ်သရၢ်မုၢ်တဖၣ် လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိၤလၢအပူၤဖျး ဒီး အတူၤလီၤတီၤလီၤ လၢကိၤဖဲကိၤဂၤဒီးအဂီၢ် ဖဲတၢ်ဘၣ်ကူၤဆၢခါမဲၣ်ကတီၢ် အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်ကၢ်စီၤဆူၣ် သရၢ်ဟးဂ့ၤဝီၤန့ၣ်တၢ်ဒီးအံၤန့ၣ် မ့ၢ်ဒီးသီးက မၤစၢၤကိၤဖဲသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ဖဲလိမၤဒီး ဒီးသးအတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ ဖဲလၢ တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ်အကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်လိၤအံၤမ့ၢ်ဝဲခိၣ်ခါ အရၢဒိၣ်တခါ လၢကမၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဖဲတၢ်ကိၤတၢ်ခဲခိၣ်ဃၢၤတၢ် အိၣ်သးကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

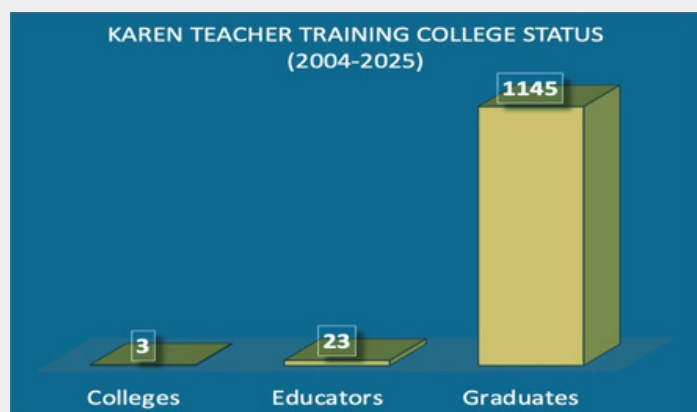


Focus Story

20th Anniversary of Karen Teachers Training College in Kawthoolei

The Karen Teachers Training College (KTTC) was established to provide systematic and high-quality pedagogical training for Karen teachers. The college was founded with the aim of enhancing teachers' skills and knowledge, ultimately strengthening the quality of Karen education. Recognizing the critical role of education in preserving Karen identity and fostering community development, KTTC has remained committed to equipping teachers with both theoretical and practical teaching strategies.

The college's curriculum covers a wide range of subjects, including student-centered learning approaches, classroom management, and curriculum development. By fostering a strong educational foundation, KTTC empowers Karen teachers to create effective and inclusive learning environments for their students. Since its inception, KTTC has grown not only in size but also in impact, ensuring that Karen teachers receive the training necessary to elevate the education system in their communities.



Data Source: KTWG's Preservice (2024)

The first Karen Teachers Training College in Northern Kawthoolei, located in Mu Traw District, was established in 2004. As of 2025, it has completed 20 years of service. Initially, teachers from the seven districts attended a two-year program, after which they served for three years in community schools. Upon fulfilling this requirement, KTTC awarded them diplomas. Due to local educational needs, district and community leaders requested the establishment of another Karen Teachers Training College in Southern Kawthoolei, located in Doo Pla Ya District. In response, KTTC in Southern Kawthoolei was opened in 2011. As of 2025, it marks its 14th anniversary.

Following the 2021 coup, the Karen National Union (KNU) regained administrative control over certain areas, leading to the re-registration of some Ministry of Education (MoE) schools under the Karen Education and Culture Department (KECD), which operates under KNU administration. Consequently, the number of schools and students has significantly increased, creating a greater demand for trained teachers in community schools.

However, ongoing conflicts since the 2021 coup have posed significant challenges for teachers, especially in Brigades 2 and 3, who struggle with travel difficulties and rising transportation costs when attending the existing KTTCs. To address these challenges, community leaders, township representatives, and district authorities proposed the establishment of another Karen Teachers Training College in Northern Kawthoolei, specifically in -

Taw Oo District. In 2024, the KTTC in Taw Oo District was opened, and as of 2025, it marks its first anniversary. At present, 23 educators serve as tutors across the three KTTCs. Looking back over the years, Karen education has expanded significantly, improving both the accessibility and quality of education for Karen communities. Over the past 20 years, a combined total of 1,145 graduates from the two KTTCs have returned to their local schools, serving as community teachers who inspire and educate the next generation of Karen leaders. The colleges have become beacons of hope, playing a crucial role in sustaining and advancing Karen education amid ongoing challenges.

As we celebrate the 20th anniversaries of the KTTCs, we honor the dedication of the teachers, trainers, and supporters who have contributed to their success. We reaffirm our commitment to strengthening Karen education and ensuring that every Karen child has access to quality learning opportunities.

Together, we look forward to a future where education continues to empower our people and preserve our cultural heritage.

CoMOOC for Mobile Teacher Trainers: Teachers Working in Conflict and Crisis Settings

Starting from February 3 to 7, 2025, KTWG trainers facilitated a massive open online course (CoMOOC) designed for teachers working in conflict and crisis settings to 66 Mobile Teacher Trainers (MTTs) at the MTTs Training Center, Hoe Kay. This 5-day training, focused on "Understanding Education in Conflict and Crisis Settings," aimed to strengthen the skills of educators working in challenging environments.

A total of 66 participants, including 48 males and 18 females, took part in this transformative learning experience. The course covered a variety of essential topics to support educators, such as understanding the challenges faced by teachers, education in conflict settings, and creating supportive learning environments. Other key areas included understanding learners' perspectives, social and emotional learning, and how to respond to challenges in the classroom.

Through this training, KTWG empowers educators to create safe and effective learning spaces for students, even under difficult circumstances. By building the capacity of Mobile Teacher Trainers, the program ensures that teachers are better equipped to support their students' academic and emotional needs in conflict and crisis situations. This training is an important step towards enhancing education in challenging environments.



တၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအယီၤဒီးပၤထူလံၤဖိအတၢ်အိၣ်သးနီၣ်နီၣ်

လံာ်တၢ်ကွဲးအံၤဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ်ဒီးဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢပၤကွဲးတၢ်ဖိ “နံၤနီၣ်စံၤမၤ”အတၢ်ကွဲးလၢအမ့ၢ် “လုၢ်လၢတၢ်ဆးတၢ်လၢအအိၣ်မူလီၤတဲာ်” အပူၤန့ၣ်လီၤ.
(https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/artificial-intelligence-and-indigenous-peoples-realities?utm_source=chatgpt.com)

(AI)တၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအယီၤ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အံၤ, အံၤကဲထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအသီတမံၤ လၢပၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒိၣ်မး မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်တၢ်မၤန့ၢ်အိၣ်လၢ လၢအပူၤကွဲးတၢ်စံၣ်စိၤတဲာ်အပူၤလဲၤလဲၤဒီး တၢ်တဒုးပၣ်ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ်အိၣ်လၢ ပၤတၢ်တၢ်အပူၤဘၣ်. တၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအယီၤအံၤတၢ်သ့ၣ်အိၣ်အိၣ်လၢ ပၤတၢ်တၢ်အပူၤမ့ၢ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ ပၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်. တၢ်ကူၣ်သ့အယီၤအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တတၢ်သးထံသိ, တၢ်မၤကမၣ်ဒီး တၢ်တပၣ်ကဲနီၣ်တၢ်ကၤ အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢန့ၣ်လီၤ. ပၤထူလံၤဖိတဖၣ် ဂူၣ်လိာ်ဝဲလၢတၢ်ကပၤဃုၣ်တၢ်ကတိၤကျိၣ်, တၢ်ဆးတၢ်လၢဒီး တြီၤဃုၣ်ကလုာ်ဒိၣ်စိၤသန့တၢ်ပတၢ်ပြး လၢအမၤလီၤမၤကွဲးပၤထူလံၤဖိတဖၣ် အတၢ်မ့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအယီၤအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကွၢ်ကပၣ်, တၢ်တဒုးပၣ်ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ ပၤတၢ်တၢ်အပူၤသ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအယီၤအံၤ(AI)ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်လၢကိးန့ၢ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်မၤပူၤ, တၢ်ဆးကျိးဆဲးကျဲၤ ဒီးတၢ်ဆၢတဲာ်ဖိမၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢ ပၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်. မ့ၢ်မ့ၢ်လၢပၤထူလံၤဖိတဖၣ်အဂီၢ်တခါ တၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအယီၤအံၤ တမ့ၢ်ထဲတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ အပတီၢ်ထီၣ်အသီဘၣ်, မ့ၢ်ဝဲတၢ်တမ့ၢ်တတီၢ်ခိၣ်ဖိ အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်အိၣ်ဆိးလီၤကျဲ, တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၤ, အတၢ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ် တၢ်ဟံးန့ၢ်ကွဲးအိၣ်ဒီးသ့အိၣ်လၢ အတၢ်န့ၢ်ဘၣ်တၢ်ပျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပၤမၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွဲးဒီးပဒိၣ်တဖၣ် ညီၣ်နီၣ်ဆိကမိၣ်လၢ ကမၤန့ၢ်ဒၣ်ကျိၣ်စ့ ဒီး တမ့ၢ်လၢကဒိသဒါဟီၣ်ခိၣ်ဖိအခွဲးယၢ်, လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဘၣ်.တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အယီၤအတၢ်ဖိတၢ်မၤအံၤ ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကဆဲးမၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတၢ် ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကွၢ်ကပၣ်တၢ်တၢ်သးထံသိဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဒုးကဲထီၣ်တၢ်ဖျၢၣ်ဆၢလၢဒိၣ်ခိၣ်ခြံၣ်စံၣ်(ထံလီၤကီၢ်ပူၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်) ဒီး ပၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်ဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲပၤဟီၣ်ခိၣ်တဖၣ်စံးကတိၤဘၣ်ဃးတၢ်ကူၣ်တၢ်ဆးအယီၤအံၤအခါ ညီၣ်နီၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ကပၣ်ပၤထူလံၤဖိတဖၣ် အတၢ်ထံၣ် ဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပၤကူၣ်ဘၣ်သ့စံးနီၣ်, ပၤမၤထံၣ်ဂီၢ်သးဒီး ပတီၢ်ထီၣ်ညါပၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ဟ့ၣ်ပလီၤဝဲဘၣ်ဃးဒီး (AI)န့ၣ်လီၤ. AI အံၤမၤစၢၤလီၤ ပၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢအကမၤနီၣ်ကစၢ်အတၢ်ဃုထၢန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ပၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢ AIအံၤ ကဘၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ဘျးဒီးသန့တဖၣ်လၢ အပၣ်ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ် ပၤထူလံၤဖိတဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤ. AI တမ့ၢ်တၢ်လၢအကွၢ်ထံဆိကမိၣ် တၢ်ခိၣ်ယၢ်နီၣ်လၢဘၣ်. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ အအိၣ်ပၣ်စၢၤတဖၣ်အဖီခိၣ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်လၢအကွၢ်မဲာ်တၢ်, ဆိကမိၣ်တယၢ်ကွၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤဘၣ်ဒိပၤထူလံၤဖိတဖၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢအဃုကွၢ်ဟ့ၣ်ပၤဂီၢ်ပၤကျိၤ (Pegasus) အံၤဘၣ်တၢ်သ့အိၣ်လၢ တၢ်ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စ့ၢ်ပၤတၢ်ဂၤ ခိၣ်ဖျါလုၢ်ဝဲလီၤတဲာ်စိအကျိၤ. ညီၣ်နီၣ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤအံၤ တၢ်သ့အိၣ်လၢတၢ်လုၢ်ဃုကွၢ် ပၤဟံးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်, ပၤမၤထံၣ်ဂီၢ်သး, ပၤဟ့ၣ်ဂဲၤဖျါဖျါဖျါတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အကျဲအံၤ မၤပယုပၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအခွဲးအယၢ်, လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပၤထူလံၤဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပဒိၣ်ပပၤ ဒီး ပၤမၤပန့ၣ်တဖၣ် သ့ဝဲAI ဒီး တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢ ကကွၢ်စ့ၢ်ပၤဟ့ၣ်ဂဲၤမၤတၢ်လၢထံၣ်ဂီၢ်ကိးသးတဖၣ်, ပၣ်ဝဲဒ်အမ့ၢ်ပၤလၢ အပူၤထီၣ်လီၤထီၣ်ထံၣ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ.ထံၣ်ကီၢ်လၢ အမ့ၢ်အဒုးယါ ဒီးဖဲလဲၣ်ပံးအပူၤ ဖဲပၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဆိးဝဲလၢအနီၣ်ကစၢ်တၢ်လီၤအပူၤ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဝဲဒၣ်ဒီး တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဘၣ်ဃးဒီး ထံၣ်ကီၢ်တၢ်အိၣ်ယၢ်တဖၣ်, တၢ်ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စ့ၢ်စံးဖိကဟ့ၣ်ပီညါ လၢကပၤဆၢတၢ်ဒီး ကကွၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ. AIဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးသ့ဝဲ လီၤဆီဒၣ်တၢ်လၢပၤထူလံၤပိာ်မ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ် ဒ်တၢ်အုၣ်ကီၤလၢအမ့ၢ်တၢ်ရၢလီၤ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအကမၣ်, တၢ်သ့ၣ်ဟ့ၣ်သးဆၢတၢ်ကတိၤ, မ့ၢ်ခွါတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. AI တၢ်ပိးတၢ်လီၤအံၤ ရၢလီၤတၢ်ထီၣ်ပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤသန့, တၢ်ဒုးအိၣ်အိၣ်တၢ်လီၤဖး, မၤစၢၤတၢ်အယီၤတဘျးတဖၣ်အိၣ်အိၣ်ထီၣ်သ့, လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပိာ်မ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ, အဟးဟံးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်လၢ, တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂူၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပၤထူလံၤဖိလၢအဟးဟံးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ပၤလၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒိၣ်ခိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပၤဟံးန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်Markepeace Sithhou ဒီး Mia Magdalena Foknoအံၤ ဘၣ်သၢဂါဒီး online တၢ်ဒုၣ်ခွဲၣ်ပယု, တၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢ ဒီးတၢ်တဲာ်တဲာ်သိအိၣ်အိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲၤခိၣ်ဖျါတဖၣ်အံၤ, ပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအံၤ ဟဲခိၣ်ဖျါသးလၢAI ဒီးလိာ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဒီးသးတၢ်ဒိသဒါလၢ တၢ်ကဲထီၣ်အသးအံၤ အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.အဒိ Fokno မၤန့ၢ်ကွဲးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ရၢဘၣ်ထွဲ တၢ်ထီၣ်ခိၣ်မ့ၢ်ပိာ်မၤသန့အံၤကဲထီၣ်တၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်လၢ သဲစးတၢ်မၤစၢၤအကါဒိၣ်လၢ ပၤထူလံၤပိာ်မ့ၢ်ပိာ်မၤလၢအမၤတၢ်လၢ လီၤတဲာ်စံးဖိကဟ့ၣ်ပီညါ တၢ်ဖိတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါအိၣ်တၢ်ဘၣ်ဃး AIအံၤမၤအိၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢပၤထူလံၤဖိလၢအမၤတၢ်ကစီၣ်တၢ်ဖိတၢ်မၤ လၢအဲၣ်ဒီးကၤဃုာ် အလုၢ်လၢထူသန့ ဒီးကဒိသဒါအနီၣ်ကစၢ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်AIတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤ တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်လၢအအိၣ်ပၣ်စၢၤတဖၣ်အဖီခိၣ်လၢ အတကွၢ်ထံဆိကမိၣ် တၢ်ခိၣ်ယၢ်နီၣ်လၢဘၣ်အသိ ကဲထီၣ်တၢ်ကွၢ်ကပၣ် ပၤထူလံၤဖိတဖၣ်အကလုာ်, မၤပယုဒီးဟံးန့ၢ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. AI အတၢ်ပၣ်ဖျါလၢအတမ့ၢ်တတီၢ်ဘၣ်ဃးဒီး ပၤထူလံၤဖိခွဲးလၢကူၣ်သ့ဒီး, တၢ်ဆးတၢ်လၢအံၤ ကဲထီၣ်တၢ်မၤပျဲမၤဖးန့ၣ်လီၤ. AIတၢ်ဖိတၢ်မၤဒီး စံးဖိကဟ့ၣ်အတၢ်ပၣ်ဖျိထီၣ်လိာ်သးအံၤ ဟ့ၣ်အိၣ်တၢ်ဘၣ်ယိာ်တၢ်ဘျးအိၣ်လီၤ.

လၢခံကတၢ်, AIန့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ် တဘျးဃုာ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်တသ့အံၤအကျိၤအကျဲ ဂုၤဂုၤဘၣ်ဘၣ်ဘၣ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိာ်ဆူၣ်ညါ, တၢ်ဖျိထံၣ်ဖျိထီၣ် လၢပၤထူလံၤဖိတဖၣ်ဘၣ်သၢဂါဝဲန့ၣ်လီၤ. ပတၢ်ဂဲၤလိာ်လၢခွဲးယၢ်ဂီၢ်ဝီ, တၢ်ကတိၤန့ၢ်ခဲတၢ် ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဆူၣ်ညါအဂီၢ် ပၤထူလံၤဖိတဖၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဆၢထၢဂါဂါကျိၤကျိၤလၢ တၢ်တၢ်ပီၣ်တဲာ်သးဘၣ်ဃးတၢ်သ့AIအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.



Eloisa Mesina, Secretary General of Katribu Youth, and Nina Sangma at the Asia-Pacific Conference on Internet Freedom in Bangkok, Thailand. All photos by Nina Sangma.

Traditional Knowledge

Artificial Intelligence and Indigenous Peoples' Realities

This article has been taken and condensed from Nina Sangma from Cultural Survival –

(https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/artificial-intelligence-and-indigenous-peoples-realities?utm_source=chatgpt.com)

The rise of Artificial Intelligence (AI) presents new challenges for Indigenous Peoples, who have historically been oppressed, dehumanized, and excluded from mainstream narratives. As AI becomes an integral part of society, it risks exacerbating existing inequalities and violations. Indigenous identities are often defined by their resistance to colonization and imperialism, and the impact of AI could further marginalize these communities.

AI technology, driven by data, has become central to the human experience. However, for Indigenous Peoples, AI's development is another chapter in a long history of exploitation. Corporations and States, whose agendas are profit-driven, have rarely prioritized human rights, and AI's governance risks reinforcing this pattern. The values of democracy and human rights conflict with the profit motives of corporations, and many Indigenous perspectives are either ignored or patronized in industry discussions.

A statement by hundreds of experts, activists, and scholars raised alarms about AI's potential to diminish human agency, stressing the need for inclusive, global regulatory frameworks. AI cannot be seen in isolation—it is built upon previous technologies that have already embedded biases and prejudices, often with harmful implications for Indigenous communities. Surveillance technologies like Pegasus, used for tracking journalists and activists, are a growing concern. These technologies have been used to justify violence and violations of human rights, especially in Indigenous areas.

Governments and corporations have often used these tools to suppress resistance, marking those who oppose them as "terrorists" or "antinationals." In places like India and the Philippines, where Indigenous populations face violent eviction from resource-rich lands, surveillance technology is deployed to control and monitor dissent. AI can also amplify online violence, particularly against Indigenous women, as evidenced by the rise of disinformation campaigns, hate speech, and gender-based violence. AI tools can spread misogyny, deepen polarization, and facilitate deep fakes, particularly targeting women journalists in conflict zones.

Indigenous journalists are on the front lines of this battle. Reporters like Makepeace Sitlhou and Mia Magdalena Fokno have faced online attacks, legal challenges, and harassment. These experiences highlight the risks of AI-generated violence and the need for safe spaces and legal recourse. Fokno, for instance, won a case against cyber misogyny, emphasizing the importance of legal support for Indigenous women in the digital space.

The evolution of AI exacerbates the difficulties Indigenous journalists face in preserving their cultural narratives and defending their rights. As AI perpetuates existing biases, its reliance on mainstream cultural norms marginalizes Indigenous voices, leaving them vulnerable to exploitation. The misrepresentation of Indigenous art and culture in AI-generated content further exemplifies the threat posed by these technologies.

In conclusion, AI presents both a challenge and an opportunity. If not properly governed, it risks further entrenching the systemic injustices faced by Indigenous Peoples. The fight for rights, representation, and safety in the digital age is ongoing, and Indigenous communities must be at the forefront of these discussions to ensure a just future in the age of AI.



Independent Indigenous journalist and Fulbright scholar Makepeace Sitlhou reporting from the buffer zone in Manipur, India. Photo courtesy of Makepeace Sitlhou.

အဲဒီထာ်အတၢ်ကွဲး

တၢ်ကွၢ်ဟးဆူဟံၣ် “ကီၢ်သူလုၤ”

တၢ်ကွဲး - မုၢ်ဆဲးဆဲး



တဘျီလၢ်လၢ် ဖဲပုၤတကၤကၤသံကွၢ်ယၤ ဘၣ်ဃးဒီးယဟံၣ်အိၣ်ဖဲလဲၣ်န့ၣ် တချုးလၢယစံးဆၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်န့ၣ် ယကဘၣ်ဆိကမိၣ်အိၣ်တစီၤဖိ တကးဘၣ် တဘျီဘျီယစံးဆၢအိၣ်တဘျီယီ တဘၣ်ဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယကဘၣ်စံးဆၢအဝဲသ့ၣ်လၢ ယဟံၣ်မ့ၢ်ကီၢ်သူလုၤ ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်ဒၣ်ဟံၣ်လၢ ယထံၣ်မ့ၢ်အိၣ်လီၤ. ယဟံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဟံၣ်လၢအဃံအလၢ, လီၤအိၣ်လီၤကွဲး လၢပုၤဒီးယပုၤကလုၢ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢဘၣ်ဆၣ်ကီၢ်ဒိၣ်မး လၢယကတဲဘၣ် ပုၤအဂၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သးအါမး ဟဲဆိၣ်သနံးယတၢ်ဆိကမိၣ်အါဘျီလၢ “ကီၢ်သူလုၤ” အံၤ မ့ၢ်ယဟံၣ်လီၤတၢ်ခါ. ဘၣ်မနုၤအဃံလဲၣ် ခီဖျိယတအိၣ်ဖျဲၣ်လၢ ကီၢ်သူလုၤပုၤဘၣ် အဃံယဟံၣ်အိၣ်လၢ ကီၢ်ရဲၣ်, ကီၢ်ဆၣ်, ဖဲလဲၣ်တဘျီ န့ၣ် ယတသ့ၣ်ညါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယအိၣ်ဖျဲၣ်ထီၣ်လၢ ဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤ အဃံယတၢ်ကတိၤဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ အါတက့ၢ်မ့ၢ်ဒၣ်ထံဆၢကီၢ်ဆၢအတၢ် ကတိၤ ဒီးအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢန့ၣ်လီၤ. ဒဲလဲၣ်ဂ့ၤပုၤ ပုၤအါဂၤစံးဝဲလၢ ပတၢ် မ့ၢ်တၢ် ဒဲကီၢ်သူလုၤဖိတကၤန့ၣ် တမ့ၢ်ထဲလၢပအိၣ်ဖျဲၣ်လၢကီၢ်သူလုၤပုၤ, ဒိၣ်ထီၣ်လၢကီၢ်သူလုၤပုၤ ဒီး အိၣ်ကီၢ်သူလုၤအမုၢ်ခါဘၣ်. ပမ့ၢ်အိၣ်ဘၣ် ဆၣ်လၢထံကၤကီၢ်ဂၤ ဒီးပသးမ့ၢ်စဲကွဲး ဒီးကီၢ်သူလုၤန့ၣ် ပမ့ၢ်ကီၢ်သူလုၤဖိ န့ၣ်လီၤ. ပတၢ်အိၣ်တၢ်ဆဲး, ပတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ, ပတၢ်အိၣ်မူတၢ်လဲၤခီဖျိက လီၤဆီ ဘၣ်ဆၣ် ပမ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်မုၢ်လၢဒိသိးသိးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအကဒုမူ ထီၣ်ပတၢ်အိၣ်မူတၢ်ဘၣ်ထွဲလၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ယတၢ်ဟံၣ်ကွၢ်ဆူဟံၣ် “ကီၢ်သူလုၤ” တဘျီအံၤ ထံၣ်ဘၣ်တၢ်အါမး ဒီးတၢ် လၢအလီၤဆီဖးဒိၣ်လၢယဂီၢ်န့ၣ် ယပုၤကလုၢ်အိၣ်လၢကီၢ်သူလုၤသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်မူတၢ်လဲၤခီဖျိဒီးယၤန့ၣ် လီၤဆီဒိၣ်မးလီၤ. ယနီၣ်ကစၢ်ဒၣ် ယံ ယဆၢတဲၣ်လၢကအိၣ်ဖဲကီၢ်သူလုၤသ့ မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ဘၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တဘျီလၢ်လၢ် ဖဲယအဲၣ်ဒီးဟးထီၣ်န့ၣ် ယဟးထီၣ်သ့န့ၣ်လီၤ ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ် ကီၢ်သူလုၤဖိ (ပုၤထူလံၤ) ဖဲန့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ဃုထၢအိၣ်ဒၣ် ထံခံမံလၢ အမ့ၢ် “အိၣ်လၢသဝီပုၤ မ့တမ့ၢ် စံၣ်ပုၤဖျဲးသးလၢတၢ်ဒုးတၢ်ယၤန့ၣ်လီၤ.” ကဘၣ်ဃုထၢဝဲကျဲခံဘိ အံၤတဘိဘိ ဒိသိးကအိၣ်မူဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒိသးဖးဒိၣ်တမံၤ ဖဲယကွၢ်ဟးအိၣ်သကိးကီၢ်သူလုၤ န့ၣ် ယထံၣ်အဝဲသ့ၣ် အတၢ်ဃုထၢတအိၣ်ဒိသိးယၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ် တန့ၢ်ဘၣ် တၢ်လၢအသးလီဝဲဘၣ်, တအိၣ်ဘၣ်တၢ်လၢအအဲၣ်ဒီးအိၣ်ဝဲ ဘၣ်, အဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူကီၢ်ခဲဒီးနးနးန့ၣ်လီၤ.

“ကီၢ်သူလုၤ” အံၤအိၣ်ပုၤဝဲဒီးတၢ်ထူးတၢ်တီၤ တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ လၢအရဲဒိၣ် အိၣ်အါမး ဘၣ်ဆၣ်တၢ်တပၣ်ပနီၣ် အိၣ်အမ့ၢ်ကညီဖိအကီၢ်ဘၣ် တကး ဘၣ် လၢပုၤဒီးတၢ်တဂၢ်တကျၢၤ, တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး, တၢ်အိၣ်တူၣ်အိၣ် ကလီၤထံဖိကီၢ်ဖိ အတၢ်စုလီၤခိၣ်ခိၣ်ဒီးတၢ်တဘၣ်လီၤဘၣ်စးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်သူလုၤ အခီပညီမ့ၢ် “ကီၢ်လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်သံၣ်သူမိၢ်ကျၢ်ဘၣ်” ကီၢ် သုလုၤမ့ၢ်ကညီဖိအဒုပီလီၤ ဒိသိးကညီဖိကအိၣ်ဒီးနီၣ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤ လီၤသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖိမ့ၢ်ပုၤထူလံၤဖဲလၢကီၢ်ပယီပုၤ တကးဘၣ် တုၤလီၤလၢ ယံထံဆၢကီၢ်ဆၢဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကလုၢ်အ ဒိၣ်ကတၢ်တကလုၢ် လၢအအိၣ်ဒီးလံၣ်လံၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, တၢ်စံၣ်စီတဲ စီၤ ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်တၢ်ကီၢ် လၢပကဘၣ်ပၤဃၢ်အံၤ ခီဖျိလၢ ပယီၤသးမိၢ်စီရီၤ အတၢ်ကွဲးစးမၤလီၤမၤ ပတၢ်အဃံန့ၣ်လီၤ.

ကညီကီၢ်စံၣ်ပုၤ ပပုၤကလုၢ်ကညီအိၣ်ဝဲအါမး ဘၣ်ဆၣ်ပတဲအံၤလၢအမ့ၢ် ကီၢ်သူလုၤဖဲခဲလၢ်တသ့ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်အဂီၢ်ဒိလဲၣ် ခီဖျိလၢတၢ်လီၤတ နီၤနီၤဘၣ်တၢ်ပအံၤ လၢပယီၤသးမိၢ်စီရီၤန့ၣ်လီၤ. ကညီဒိကလုၢ်စၢ်ဖျိက ရၢအိၣ်ဒီးဒၣ်လၢ တၢ်ပၢ်ဆၢထီဒါ မၤန့ၢ်ကွၢ်တၢ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖၢမ့ၢ် ဒိသိးမ့ၢ်တနံၤ တၢ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကမ့ၢ်ကွၢ်ပတၢ်ခဲလၢ် ဒီးကအိၣ်ကွၢ် ဒီးနီၣ်ကစၢ်တၢ်ပၤလီၤသး လၢလၢပုၤပုၤန့ၣ်လီၤ. သးမိၢ်စီရီၤ တမ့ၢ်ထဲဟံးန့ၢ် ပတၢ်လီၤတၢ်ကျဲဘၣ် မ့မ့ၢ်တခီ မၤန့ၢ်မၤဃၢ်ပကညီကလုၢ်အံၤ လၢကျဲ အဘိဘိန့ၣ်လီၤ. ပယီၤကလုၢ်ဒိၣ်စိသန့အံၤကျဲးစးမၤလီၤမၤကွဲးပုၤတကး

ဘၣ်ဒုးတုၤပုၤ, မၤလီၤမၤကွဲးဒၣ်လဲၣ်ပနီၣ်ခီနီၣ်သးန့ၣ်လီၤ. လၢပယီၤအတၢ် စံၣ်စီတဲစီၤအပူၤဒၣ်လဲၣ် အိၣ်ဝဲလၢကမၤလီၤမၤကွဲး ကညီကလုၢ်အံၤ လၢကီၢ်ပယီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပကညီအတၢ်မ့ၢ်တၢ်အံၤ တမ့ၢ်တၢ်အကဒုကယီၤ ဒီးထဲလၢတၢ်ကဘၣ်ကွဲး နီၣ်အံၤဘၣ် မ့မ့ၢ်တခီ မ့ၢ်ပပုၤဒိတကလုၢ်အတၢ်မူန့ၣ်လီၤ. ပပုၤဒိတက လုၢ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအံၤ အိၣ်ဒီးအတၢ်စိတၢ်ကမီၤ လၢအပၣ်ဖျိထီၣ်ပ ကညီတကလုၢ် အတၢ်တူၢ်ခိၣ်ပၣ်သးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆိၣ်တၢ်မၤန့ၢ်ပုၤအါန့ၣ် အါလၢအဃံ တဘျီတခိၣ်ကီၢ်ခဲဒိၣ်မးလၢပကပၤဃၢ်ကွၢ်ပတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲယမၤလီၤတၢ်လၢ (ဟီၣ်ကီၢ်)ကီၢ်အခါ ယထံၣ်လိၣ်သး ဒီး ပိၣ်မုၢ်တကၤ လၢအဟဲလၢကီၢ်ပယီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲယတဲတၢ်ဒီးအံၤအခါ တၢ်လၢအဝဲတဲဝဲ တဖၣ် လီၤကမၤကမ့ၢ်ဘၣ်ယၤဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. အဝဲတသ့ၣ်ညါလီၤအသး လၢအမ့ၢ်ကညီ ဘၣ်ခီဖျိလၢမိၢ်ပံၤဖဲဖုတတဲဘၣ်အံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ် ဒၣ်လၢအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢလီၤခဲပုၤအါဂၤသ့ၣ်ညါ လၢအ မ့ၢ်ကညီမုၢ်အဃံ ဘၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤအံၤ လၢအသကိးဒီးပုၤအါဂၤအါမး န့ၣ်လီၤ. ပကညီဖိအိၣ်ဝဲအါမး တကးဘၣ်ကလုၢ်ဒုၣ်ဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤပူၤ အိၣ်ဝဲအါမးလၢ ဘၣ်တၢ်မၤန့ၢ်မၤဖျိခိၣ်အံၤ လၢကသမၤကွဲးအတၢ်မ့ၢ်တၢ်န့ၣ် လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်စ့ၢ်ကီၢ်လၢနီၣ်ကစၢ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီဘျီ ပုၤအိၣ်အါမး လၢကဘၣ်သမၤကွဲးအတၢ်မ့ၢ်တၢ် လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ကစၢ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢလၢအဂီၢ်အဃံန့ၣ်လီၤ.

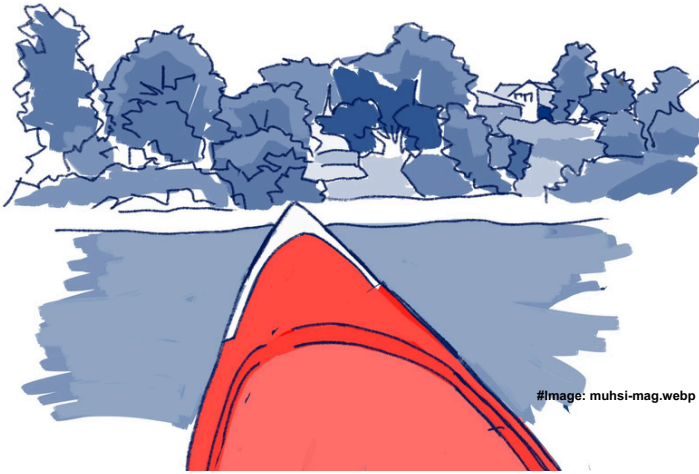
လၢကီၢ်ပယီၤပူၤ နတၢ်ဂီၤခိၣ်လၢအမ့ၢ်(ID)မ့ၢ်ဂ့ၤ (Passport)မ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်ကွဲး လီၤနီၣ်န့ၣ် လၢနကလုၢ်ဒီးတၢ်ဘျီတၢ်ဘၢန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဃံ ကညီ ဖိအိၣ်ဝဲအါမး လၢအတအိၣ်ဒီးပၣ်ဖျိအကလုၢ် ဒီးအတၢ်ဘျီတၢ်ဘၢ မ့ၢ် လၢအတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ် တကးဘၣ် တၢ်ကွၢ်တလီၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲသ့န့ၣ် လီၤ. အဝဲသ့ၣ် မ့ၢ်တမၤဝဲဒိအံၤဘၣ်ဒီး ကဘၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤအံၤလၢသးမိၢ် စီရီၤ ခီဖျိလၢတဒီးန့ၣ်ဘၣ်ခွဲးတၢ်ယၤမ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဝဲအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤသးဘၣ်ဒိဒိၣ်မး ခီဖျိလၢပုၤကလုၢ်အ တၢ်မ့ၢ်တၢ်, အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလၢအပၣ်ဖျိထီၣ်ပုၤတကလုၢ်အသးအသ့ၣ် လၢကပီၤအံၤ အခွဲးအယၢ်တအိၣ် လၢတၢ်ကဘၣ်ပၣ်ဖျိအံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢအပူၤကွဲးတယံၣ်တမီၢ် ဖဲ(၂၀၂၄)နီၣ်န့ၣ် ယန့ၢ်ဘၣ်ခွဲးတၢ်ယၤ လၢ ယကကွၢ်အိၣ်သကိးဘၣ် ကီၢ်သူလုၤတစီၤတလီၤန့ၣ်လီၤ. တချုးလၢယ ကွၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ယထံၣ်လိၣ်သးဒီး (Naw Manger Baw) လၢအမ့ၢ်ပုၤဒုး အိၣ်ထီၣ် Knyaw Academy (KA) မ့ၢ်ပုၤတကၤ လၢအဟ့ၣ်လီၤအသးလၢ ကညီတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ပုၤဟဲလၢဘၣ်ကီၢ်ဘၣ်ခဲဒဲကဝီၤ ဒိသိးသိး တကးဘၣ်ပတၢ်သးစဲသ့ၣ်တဖၣ် လီၤပလိၣ်အသးလၢပကကျဲး စးတဲန့ၢ်ခဲးတၢ်လၢပုၤကလုၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပကွၢ်ဟးလၢကီၢ်ကျိၣ်တဲၣ် ကီၢ်ဆၢန့ၣ် (Naw Manger) ကွဲးမုၢ်ယၤလၢ ယကလဲၤပိၣ်အခံဃုၣ် ဒီး(Naw Mu Hsa) ပသကိးအသီတကၤ ဒိသိးပကကွၢ်ဟးအိၣ်သကိး က ညီကွဲးတနီၤတကးဘၣ် ဒိသိးပကကွၢ်ထံၣ်ဘၣ်ကွၢ် ပကညီဖိအတၢ်အိၣ်မူ လၢထံလီၤကီၢ်ပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

College(KMRJC)ကီၢ် ဒီး ယထံၣ်ဘၣ်လၢကီၢ်ဖိ ဒီးသရဲၣ်သရဲၣ်မုၢ်သ့ၣ်တ ဖၣ် မ့ၢ်ပုၤလၢအိၣ်တၢ်ကွဲးဘၣ်ကွဲးသ့, အိၣ်ဒီးသးသဟီၣ်လၢပုၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲယထံၣ်အဝဲသ့ၣ် တၢ်ဟ့ၣ်လီၤသးဒီးသးသဟီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်လၢအ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢယၤဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တကးဘၣ် ယန့ၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကီၢ်တၢ်ဆၢက တီၢ် လၢကတဲသကိး တၢ်ဒီးကွဲးဖိတနီၤ ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ကွဲးဘၣ်ကွဲးသ့ အ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢယန့ၢ်ဟူလၢအဝဲသ့ၣ်စံးဝဲလၢ အဲၣ်ဒီးကဲထီၣ်ကသံၣ်သ ရဲၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ခိၣ်နီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ လၢကမၤစၢၤကွၢ်အပုၤကလုၢ်န့ၣ် ယလီၤကမၤကမ့ၢ် ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢယထံၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီး သးသဟီၣ်လၢအဆူၣ် အဃံမ့ၢ်တၢ်တခါလၢဒုးဆူၣ်ထီၣ်ယၤ ဒိသိးယကမ့ၢ်စ့ၢ်ကီၢ် ပုၤလၢမၤစၢၤအါ ထီၣ်ကွၢ်ယပုၤကလုၢ် ဒီးတဲန့ၢ်ခဲးစ့ၢ်ကီၢ်တၢ်လၢယပုၤကလုၢ်အဂီၢ် လၢတၢ် ကတီၤကွၢ်ပတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ ဒီး ကညီဖိတၢ်အိၣ်မူတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် လၢ ခါဆူမဲၣ်ညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

Returning home: Resistance, resilience and reflections of Kawthoolei

By: Mu Hsi Hsi



Whenever someone asks me where “home” is, my mind runs in a circle — trying to figure out the best way to answer the question truthfully without confusing them or myself. How do I tell someone that my “home” is Kawthoolei, an almost mythical place? How do I explain to them that my idea of a homeland is largely aspirational, based on cultural memory rather than lived experience?

There was a part of me that felt uncertain about my own sense of belonging in Kawthoolei. I was not born there, nor did I belong to a specific district, brigade or township.

I was born in a refugee camp in Thailand, and my fluency in the Karen language had been fractured by the distance of migration and the influence of Western tongues and culture. Yet, the people showed me that our identity is not confined to physical borders — it resides in the connection of our hearts and souls to the revolution. Although our life experiences and environments differ, our shared sense of identity and collective hopes for the future created a bond that transcends boundaries.

I have visited Kawthoolei and lived there briefly, but my experiences in my homeland are different from my people who have been rooted there their whole lives. I can decide to visit or leave whenever I please. They, however, are faced with only two options: to stay or to flee — not out of desire, but because these are the only paths available for survival. While I have the privilege of choice, for them, choice is a luxury they cannot afford.

Kawthoolei is engulfed in turmoil: marked by violence, corruption and loss. While it holds deep cultural significance for my people, it is not recognized as its own nation and its volatile political landscape renders it more of a dream than a tangible homeland.

Kawthoolei, meaning “Land without Darkness,” is the name used by us, the Karen people, to refer to our homeland, and our aspirations for self-determination and greater autonomy. The Karen (pronounced Kuh-Ren) people are an indigenous group to Burma (Myanmar), primarily residing along the Thailand-Burma border. We are one of the largest ethnic minorities in Burma—with unique cultural heritage and history—but have faced decades of conflict, persecution, and displacement due to political and ethnic tensions with the Burmese government and military.

While there is a Karen (Kayin) State, it is not Kawthoolei. It does not encompass all the regions that hold historical and cultural significance for the Karen people. Moreover, the area remains contested between the Karen National Union (KNU) — a political organization representing the Karen people’s fight for self-rule — and the Myanmar government, whose military junta (Tatmadaw) is the primary perpetrator of violence in the region. The Myanmar government’s actions have forced my people into a defensive struggle, subjecting them to violence, displacement and unimaginable suffering.

For me and many in the Karen community, our identity is not just a label — it is an act of survival. Our ethnic and cultural identity becomes a powerful form of resistance in the face of efforts to erase our existence. Decades of conflict and displacement deeply etched the need to protect our heritage into our collective memory, transforming our shared identity into a symbol of resilience and solidarity.

While I was studying abroad in Hong Kong, I met a Burmese student. When I spoke with her, I was struck by her revelation: For a part of her life, she had no idea she was of Karen descent because her parents had hidden it from her to protect their family. After others found out she had Karen in her blood, she began to experience discrimination. For many Karen people and other ethnic minorities in Burma, the truth of their identity often carries more risks than benefits.

In Burma, Karen people are often denied identification cards. By extension, my people are often denied freedom of movement and access to opportunities. Yet the card itself, which designates one as a minority, can subject them to systemic bias and social exclusion at the hands of the Burman majority, stripping them of the privileges others take for granted. This painful reality is a constant reminder of the challenges faced by those whose heritage is both their pride and their vulnerability.

In the last month of 2024, I had the privilege of returning back to Kawthoolei. A few months prior, I was connected with Naw Manger Baw, the founder of Knyaw Academy (KA) — an organization dedicated to supporting the development of the Karen community, and became an ambassador for KA. We bonded over our shared experiences of migration and aspirations to advocate for our people. When we realized that we would both be in Thailand at the same time, Naw Manger invited me to join her and Moo Hsa, another Karen youth, on a journey to visit different Karen schools and reconnect with my heritage.

During this trip, I visited Kaw Moo Rah Junior College (KMRJC), where I witnessed the incredible passion of the students and teachers. Their commitment to education and motivation to help their people were truly inspiring. Through conversations and interactions, I learned of their dreams to become doctors, teachers and leaders in order to serve their communities and nation. Their continuous determination and strength amid adversity reaffirmed my commitment to advocating for my people’s voices, preserving our culture and supporting the fight for a better future for our people.

အဲဒီထာ်အတၢ်ကွဲး

ယလဲဟးအိၣ်သကိးဘၣ်စ့ၣ်ကိး Hoe Kay Karen Teacher Training College (North KTTC) လၢယၣ်လိာ်နံၣ်တကပၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤတတိၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်လီၤလၢယအဲၣ်အိၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွံာ် ယလဲဟးဘၣ်စ့ၣ်ကိးတဘျီဖဲ (၂၀၂၃)န့ၣ်လီၤ. ယထံၣ်ဘၣ်စ့ၣ်ကိး မံၤသ့ၣ်ဖိသီတနီၤဒီးကွဲးဖိလၢအဖျါထီၣ်တၢ်ကွဲးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲယတၢ်ကွဲးအိၣ်သကိး (KTTC) တဘျီအံၤယသိၣ်လိာ်တၢ်ခံသီ မ့ၢ်ဒုၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဒီဟ့ၣ်နီၤဆူ ကွဲးသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တမ့ၢ်လၢယဂုၢ်ဟးန့ၣ်သ့ၣ်လိာ်တၢ်လၢသရၣ်သမၤအလီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ယတၢ်ဟဲကွဲးဟးတဘျီအံၤ ဒုးပလၢၣ်သ့ၣ်ညါကွဲးယအါထီၣ်ဒီးဟ့ၣ်ဆူထီၣ်စ့ၣ်ကိးယသးသဟီၣ်လၢယကမၤစၢ်အါထီၣ်ယပူၤကလုာ်ခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တချုးလၢယဟးထီၣ်လၢ (KMRJC) ဖဲလၢယဟဲကွဲးလၢ (KTTC) အဆၢကတိၤ ယထံၣ်ဒီးကတိၤဘၣ်စ့ၣ်ကိးတၢ်ဒီးသရၣ်ကပံာ် လၢအမ့ၢ်ပုၤဒုးအိၣ်ထီၣ် (School of Governance and Public Administration (SGPA)) ဒီးကညီကွဲးဖိပုၤဘျးစဲကရူၢ် (KSNG)န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤဝဲတဖၣ် မ့ၢ်တၢ်ပာ်ဖျါမၤဆူထီၣ်ကွဲး ပပူၤကညီတၢ်တိၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲး ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်စီဟ့ၣ်ကမီၤကွဲး ကညီသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီးသးကသ့တိၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲး ဒီးပာ်ဖျါမၤသကိးကွဲးတၢ်လၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢယလဲအိၣ်သကိး အဝဲသ့ၣ်အဆၢကတိၤန့ၣ် သရၣ်ကပံာ်သံကွၢ် (KSNG) ဖိတဂၤလၢကသံကွၢ်ယၤ တၢ်သံကွၢ်ဖျါကိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သံကွၢ်ယၤဘၣ်ဃးဒီး ယတၢ်ဟဲကွဲးဟးတဘျီအံၤအဂီၢ်, ယနီၣ်ကစၢ် တၢ်တိၣ်တၢ်ပညိၣ် ဒီး ယဂုၢ်ယကျိၤဘၣ်ဃးဒီး တၢ်ဖိလိမၤလိလၢ (Stanford) အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ် သံကွၢ်ယၤအခါ ယစံးဆၢအိၣ်လၢ ယအဲၣ်ဒီးဟဲကွဲးဟးထံၣ်ဘၣ်တၢ်လၢယနီၣ်ကစၢ်, လဲၤခီဖျါဘၣ်လၢယနီၣ်ကစၢ်န့ၣ်လီၤ. ထဲလၢယနီၣ်ဟူလၢယနီၣ်န့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လီၤသ့ၣ်မံၤသးမုၢ်လၢယဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယတၢ်ဟဲကွဲးတဘျီညါအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအရ့ဒိၣ်လၢယဂီၢ် မ့ၢ်လၢယဟဲကွဲးထံၣ်ဘၣ် ယပူၤတဂၤတကးဘၣ်ဒီးသးယကနီၣ်ပာ်အါထီၣ်တၢ်လၢယပူၤကလုာ် ဘၣ်လဲၤခီဖျါဘၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ယတၢ်ဟဲကွဲးဟးတဘျီအံၤဟ့ၣ်ယၤတၢ်လဲၤခီဖျါအါမး လၢအအိၣ်ဒီးအခီပညိၣ် ဒီးကဲဘျုးဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ယနီၣ်ဘၣ်စ့ၣ်ကိးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၤ လၢယကထံၣ်လိာ်ဘၣ်သး ဒီး ပုၤလၢအတၢ်တိၣ်တၢ်ပညိၣ် တၢ်သးစဲလိာ်ပလိာ်ဒီးယၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးသးပကသ့မၤသကိးတၢ်ခါဆူညါလၢပပူၤကလုာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ယတၢ်ကွဲးဟး ဒီတကတိၤအံၤ တၢ်လၢယပလၢၣ်ဘၣ်ဒီးထံၣ်ဘၣ် အဒိၣ်ကတၢ်အကျါတမံၤ မ့ၢ်ယပူၤကလုာ်အတၢ်တူၢ်ခိၣ်ပာ်သး ဒီးတၢ်အိၣ်စံာ်အိၣ်ကျါန့ၣ်လီၤ. ယပူၤကလုာ်အတၢ်တူၢ်ခိၣ်ပာ်သးအံၤ တမ့ၢ်ထဲလၢတၢ်အိၣ်ဖျါလၢအဘၣ်ခိၣ်ဘၣ် မ့ၢ်တမံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢပတဲအဂီၢ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယထံၣ်ဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ပာ်သးကျါမုဆူ လၢတၢ်ကွဲးဆၢမဲၣ်အပူၤ, ဟံၣ်ဃီမ့ၢ်ဘၣ်ဒုၣ်အမၤဟးဂီၢ်အါလၢဒုၣ်ဒါဘၣ်ဆၢ ယထံၣ်ဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ပာ်ကွံာ် အဒုၣ်ပလိာ်အသးတတုာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အသးသဟီၣ်အံၤ လိာ်ဂၢ်ဒီးတၢ်ခါလၢပုၤသ့ၣ်လီၤအံၤ လၢတၢ်လီၤလၢတၢ်မ့ၢ်လၢတအိၣ်ဘၣ် ဆၢမဲၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ယထံၣ်ဘၣ်လၢ ယပူၤကလုာ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သးကျါမုဆူ လၢတၢ်ဟံးဃာ်တၢ် ကျဲဘၣ်ကျဲသ့န့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢကတိၤယၤ ဟံးလိာ်တၢ်မ့ၢ်ဂုၢ်, ဒုၣ်ဒါအိၣ်ဘျးအလီၤမ့ၢ်ဂုၢ် သရၣ်သမၤဒီးကွဲးဖိတဖၣ် မၤလိာ်တၢ်လၢပုၤလၢကျါန့ၣ်လီၤ. တကးဘၣ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်သးစ့ၣ်ကတၢ် လၢတၢ်ကဟ့ၣ်ကယၤပာ်ဃာ်ကွဲး လုာ်လၢထူသန့တၢ်ဆဲး တၢ်လၢလၢမ့ၢ်ပာ်ဖဲဖဲဟ့ၣ်သၢအါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဂၢ်လိာ်နီၣ်နီၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ် လိာ်ဂၢ်ဒီးသ့ၣ်ထူၣ်တထူၣ် လၢအမဲထီၣ်လၢမဲးမ့ၢ်ခိၣ်အခါသး ဖဲလၢတၢ်တဟဲစ့ၣ်အခါဘၣ်ဆၢ သံတသ့ဘၣ် ခီဖျါလၢအိၣ်ဒီးသးသဟီၣ်လၢအဆူန့ၣ်လီၤ. ပဒုၣ်ပဒါမၤသံပုၤဘၣ်ဆၢ ပအါထီၣ်အါန့ၣ်အလီၤ, အဝဲသ့ၣ်ကျဲးစးပံးတံၣ်ဃာ်ပကိာ်ပုၤ ဘၣ်ဆၢပကကိးပသ့ဒိၣ်န့ၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. ကိၢ်သုလုၤလၢယဂီၢ်တမ့ၢ်ထဲလၢ တၢ်လီၤတၢ်ကျဲးသ့တိၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤဘၣ် မ့ၢ်တမံၤ ကိၢ်သုလုၤ မ့ၢ်တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ယပူၤကလုာ် အတၢ်အိၣ်စံာ်အိၣ်ကျါ, ခါဆူညါတၢ်မူအသးန့ၣ်လီၤ. ယမ့ၢ်အိၣ်ယံၤ ဒီး ကိၢ်သုလုၤဘၣ်ဆၢ ယတၢ်မ့ၢ်တၢ် မ့ၢ်ဒုၣ်ကိၢ်သုလုၤဖိတဂၤန့ၣ်လီၤ. ထီၣ်ကိၢ်သုလုၤသးသဟီၣ် မူလၢယသးပုၤဒီးဒုးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ကွဲးယဒီးအိၣ်ပတၢ်ဘၣ်ထွဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီလၢလိာ်ဖဲယကွဲးဟးလၢကိၢ်သုလုၤန့ၣ် ယသးဒီးယနီၣ်ခိၣ်လၢဝဲ စဲဘျးဃုာ်ဒီးအိၣ် ဘျးတၢ်မးလၢယတအဲၣ်ဒီးလိာ်ဖးဒီးအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယပာ်ကဖၤလၢဘၣ်ယသးလၢ ယမ့ၢ် ကိၢ်သုလုၤဖိတဂၤ တကးဘၣ်ယအိၣ်ဒီးယပူၤကလုာ် လၢအဂီၢ်ဆူၣ်ဘါဆူၣ်လၢတၢ်ပာ်ဃာ်ကွဲးပတၢ်မ့ၢ်တၢ်အဃီန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤန့ၢ်ကွဲးမၤန့ၢ်ပျီ လၢအမ့ၢ်တၢ်ပကညီ ဒီကလုာ်လီၤခါသးအံၤ ဖဲလၢဒိၣ်စ့ဘၣ် ၁၆ သီ ၂၀၂၄ နံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဝဲအံၤပာ်ဖျါထီၣ်ပပူၤဒီတကလုာ်အဂီၢ်ဆူၣ်ဘါဆူၣ်, တၢ်မၤန့ၢ်ဖးဒိၣ် ဒီး တၢ်ကျဲးစးမၤန့ၢ်ကွဲး ပတၢ်လီၤတၢ်ကျဲးသးပကအိၣ်ကွဲး ဒီး နီၣ်ကစၢ်တၢ်ပာ်လိာ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မိတၢ်ဟံးဆၢအသးသဟီၣ်ကမူလၢပပူၤကိးဂၤတုၤလၢပန့ၢ်တၢ်သဘျတက့ၢ်



I was also able to see Ho Kay Karen Teacher Teaching College (North KTTC) again. It is a place close to my heart because I worked there in the summer of 2023. Seeing familiar faces and getting to reunite with the second-year students one last time before they graduate was very special to me as I had created close friendships with them. During my brief return to North KTTC, I taught for two days, driven by the desire to contribute to my community and not just occupy space. When I was there, I was able to reflect on my own positionality and reinforce my sense of responsibility to support my people and empower the dreams of Kawthoolei's leaders and its future.

Between my departure from KMRJC and journey to North KTTC, I also met with the School of Governance and Public Administration (SGPA) and the Karen Student Network Group (KSNG). There, I conversed with Saw Kapi, the founder of SGPA, and representatives of KSNG, gaining deeper insight into their efforts to foster unity among Karen people and other ethnic minorities. I learned more about the critical resources and support they provide to empower their communities, including leadership training and initiatives that promote collaboration and resilience.

During my visit, I participated in a brief interview conducted by a member of KSNG under the guidance of Saw Kapi. They asked me thought-provoking questions about why I decided to return to the motherland, my personal goals and my educational journey to Stanford. I explained that I wanted to return to see the situation for myself, as living abroad and hearing about what's happening is vastly different from experiencing it firsthand. I felt it was important to return, reconnect with my people and gain a deeper understanding of the realities they face. This experience was deeply meaningful as it allowed me to connect with individuals who share a common vision for a stronger, united future for our people.

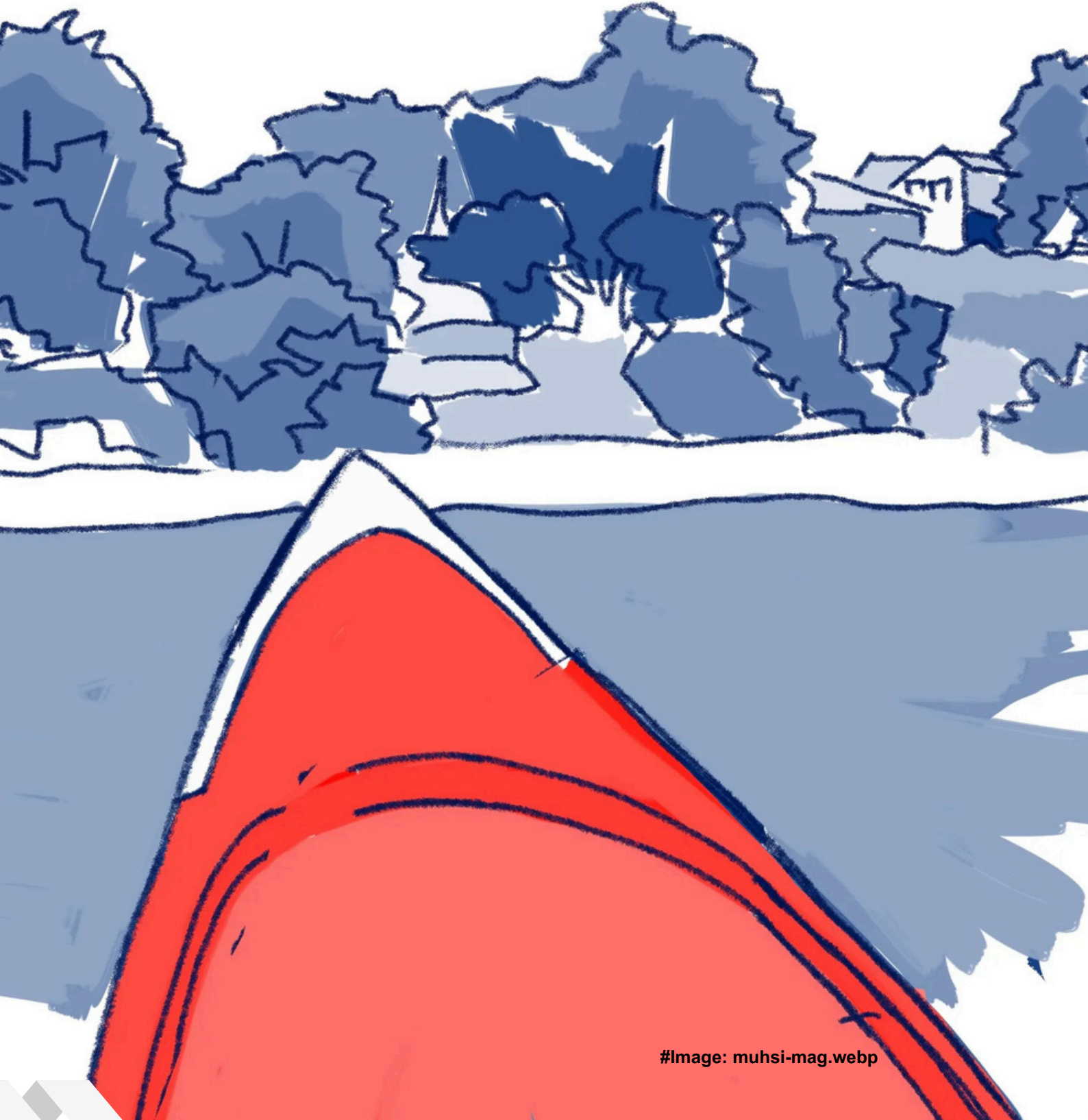
Throughout my time at these different sites, I witnessed how resistance lives in the depth of my people's hearts. Resistance is often imagined in its physical forms – protests, uprisings or violence – but it is so much more. Resistance is returning to homes that have been burned down or destroyed by airstrikes. It is planting seeds and nurturing life in spaces that have been repeatedly devastated, because why else would you continue to grow life in a place if you had truly lost all hope? Resistance is pursuing an education despite the constant threat of airstrikes and danger; it is running through the jungle and hiding in caves. Resistance is preserving our culture, heritage and language, holding onto these roots and refusing to let them wither. Resistance is choosing to live, to endure, and to thrive despite these harsh realities – because they cannot kill us all, and they will not silence our voices.

Editorial

To me, Kawthoolei is more than a geographic location. It represents my people's resilience, purpose and enduring spirit. Even though I am physically distant from it, Kawthoolei remains an integral part of my identity, bridging the gap between where I live and where I feel I truly belong. It is a cultural and emotional space that embodies our shared heritage and reminds me that belonging is not defined by proximity but by the depth of one's connection to their people and their fight for freedom. Each time I return to Kawthoolei, I leave pieces of my heart and soul there. It is truly an honor and privilege to know my nation and my people — one that strengthens my understanding of my identity and purpose.

The recapturing of Manerplaw — Kawthoolei's proposed capital and the KNU's former headquarters — by KNU on Dec. 16, 2024, is a continued fight towards liberation. Their victory serves as a symbol of resilience and courage, reigniting hope for autonomy and self-determination.

May the people's revolution live and may we survive in the name of liberation.



#Image: muhsi-mag.webp

ကိုသရုပ်တင်ကုန်ဘက်ကုန်သွယ်

ဂီ၊ နံ၊ ဟါလအဂါ ကုသီကိုသရုပ်၊ သရုပ်မုဒ်လက်၊ ပကမလိသကီးတဂ်ဂါခိတ်တလအရခိတ်တခါ လအဘဉ်ဃးဒီးဟီဝ်ခိတ်န့ဆာ် — သုဉ်ပုတမုတဝ၊ ဖဲလအဆိကမိဉ်သုဉ်ပုအခါ တဂ်လအဟဲထီဉ်လအတဂ် ဆိကမိဉ်ပုန့ဆာ်မုတမုတဖဉ်လဲဉ်. သုဉ်ပုန့ တမုထဲသုဉ်ထီဉ်တဖဉ်ဘဉ် မုတမုတအိဉ်ဃာ်ဃာ်လိာ်သးဒီး တဂ်မဲတဂ်မဲ၊ ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိ၊ ထံ ဒီး ဟီဝ်ခိတ်ညဉ် ထုဉ်တဖဉ် အတဂ်ဟီဝ်ထီဉ်သကီးလိာ်သးန့လီၤ.

လအတဂ်မဲလဲအခါအပူၤ ပကမလိသကီး သုဉ်ပုတဖဉ်အတဂ်ဖဲတဂ်မဲ ဒီး ဘဉ်မုန့ဃာ် အရခိတ်ခိတ်မး လအတဂ်သးသမုတမုတအခါဟီဝ်ခိတ်ဖျါအံၤအပူၤ လဲဉ်န့လီၤ. ပကမလိသကီး သုဉ်ပုအကထာတဖဉ်အဂါ ဒ်အမု၊ တဂ်မဲတဂ် မဲလအအိဉ်လအတဂ်ထီဉ်ထီအကထာ၊ တဂ်မဲတဂ်မဲလအထုဉ်ဖျါကထာ ဒီးနီဉ် ကျါခိတ်တဂ်မဲတဂ်မဲကထာန့လီၤ. ပကတဲသကီးစုဂ်ကီး တဂ်မုတဂ်ဘိဒီးတဂ်သး သမုတမုတအခါဟီဝ်ခိတ်အကထာတဖဉ်အဂါ, အတဂ်ဘဉ်ထီဉ်လိာ်သးတခါဒီး တခါ, အတဂ်ဒီးသန့ဃာ်သးလၢ အကအိဉ်မုအဂါန့လီၤ. တဂ်ရဲခိတ်အဂါတမံၤ, ပကမလိအထီဉ်ဘဉ်မုန့ဃာ် သုဉ်ပုန့ဆာ်မုတမုတအမိဉ်ပုလၢ ကလံၤအဂါ, တဂ် ကသုဉ်ကသး အတဂ်လဲၤတရဲ ဒီး တဂ်သးသမုတမုတကလံၤအဂါန့လီဉ်, တဂ် ဂုဉ်ခိတ်တိလၢ တဂ်ဃုထာအံၤအံၤ ဒီးသန့ဃာ်ထီဉ်အသးလၢ ကသုဉ်ကသရုပ်, သရုပ် မုတဖဉ်အတဂ်ဟ့ဉ်ကုဉ်အဖိခိတ် လအတဂ်ကဒုးဟံဃာ် တဂ်မဲလဲခိတ်တိတခါခါ လၢ လံာ်မိဉ်ပုတဘဉ်ဂါတဘဉ်ဂါအပူၤ လကံၤသရုပ်, သရုပ်မုတမုတ ကုဉ်ကုဉ်ဘဉ် ကုဉ်သုသန့ဃာ် အပူၤန့လီၤ. တဂ်မဲလဲအံၤ ကလံၤကလံၤလၢ ကုဉ်သရုပ်, သရုပ် မုတမုတ လအသုဉ်လဲ ၁၀တံၤ, ၁၀တံၤ ဒီး ၁၂တံၤတဖဉ်အဂါန့လီၤ.

ကျဲလအတဂ်ကသိဉ်လိသုဉ်ပုတမုတဝ

လအတဂ်ကသိဉ်လိ သုဉ်ပုတမုတဝ လအလီၤထုးန့သုဉ်ထုးန့သးအဂါ, တဂ်ကြးဆိကမိဉ်စုဂ်ကီး တဂ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲအကလံၤကလံၤ ဒ်အမု- တဂ်ဟးလီၤ ဃုကွါတဂ်တမံၤမံၤ လအဘဉ်ထုးန့သုဉ်ပုလၢ တဂ်ကဟံးနီၤဖး တဂ်မဲတဂ်မဲ ဒီး ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိ မုတမုတ ဟံးန့လိကဝါတဂ်အိဉ်ဃာ် တမံၤမံၤလၢ တဂ်ကဒုး အိဉ်ထီဉ် တဂ်အိဉ်ထုးသ့ အတဂ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲအဂါဒီးဟ့ဉ်ဂါဟ့ဉ်ဘဉ် ကုဉ်လၢက နုဉ်ပုတမုတမုတ တဂ်မုတဝအတဂ်ဘျးစဲလိာ်သးဒ်လဲဉ်အဂါန့လီၤ.

၁. တဂ်ဒုးသုဉ်ညါလီၤသုဉ်ပုတမုတဝအဂါ

ဒုးသုဉ်ညါ တဂ်ဂုဉ်စဲဖျါဒီး တဂ်ဂုဉ်ဘဉ်ထဲ ဒီးသုဉ်ပုတမုတဝ

တဂ်ဆိကမိဉ်အဂါခိတ်သုဉ်တဖဉ်

- တဂ်လအဘဉ်ဃးဒီးတဂ်သးသမုတမုတအိဉ်(မုတမုတကပီၤတဂ်ကိာ်တဂ်ခုဉ်, ဟီဝ်ခိတ်ညဉ်ထုဉ်, ကလံၤသီဉ်ဂါဒီး ဟီဝ်စိ)
- တဂ်လအဘဉ်ဃးဒီးတဂ်သးသမုတမုတအိဉ်(တဂ်လအထုးထီဉ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲတဂ် ဘဉ်, တဂ်သုလကတဂ်, တဂ်မဲအုဉ်သံကျဉ်သံတဂ်)

တဂ်ဂဲလဲ

စူးကါတဂ်ဂဲအကလံၤကလံၤ လအတဂ်ကသိဉ်လိ သုဉ်ပုတမုတဝ, အဒိ

- တဂ်ဂီၤလအဒုးန့ဉ်ဖျါထီဉ်သုဉ်ပုကထာတဖဉ်(တဂ်မဲတဂ်မဲလအအိဉ် လအတဂ်ကစီထီဉ်ထီအကထာ,တဂ်မဲတဂ်မဲလအထုဉ်ဖျါကထာဒီးနီဉ်ကျါ ခိတ်တဂ်မဲတဂ်မဲကထာ)
- တဂ်ဂီၤလအဟံးဖျါထီဉ် တဂ်သးသမုတမုတအိဉ်(ဟီဝ်ခိတ်ထုးစိ, ထံ, မုတမုတ ကပီၤ) တဂ်သးသမုတမုတအိဉ်(တဂ်မဲတဂ်မဲ ဒီး ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိတဖဉ်)

တဂ်တဉ်ပီဉ်တဲသကီး ဖဲဒုးန့ဉ်တဂ်ဂဲတဘဉ်ဘဉ်တဘဉ်အခါ နကဘဉ်ရဲပုး စုဂ်ကီး တဂ်ဂုဉ်ဘဉ်ထဲ (တဂ်သးသမုတမုတအိဉ် မုတမုတတဂ်သးသမုတမုတအိဉ်)တဖဉ် ဆဉ်ထဲမၤစၢၤတဂ်မုတဝဒ်လဲဉ်အဂါန့လီၤ.

၂. တဂ်ဂုဉ်ဘဉ်ထဲသုဉ်ပုတမုတဝ

Abiotic - မုတမုတလအဘဉ်ဃးဒီးတဂ်သးသမုတမုတအိဉ်, လအဆိတလဲခိတ်ဃာ်န့ ဆာ် ဒီး ခိတ်စိခိတ်ကမီၤ တဂ်သးသမု ဒီးတဂ်မဲတဂ်မဲ လအအိဉ်လအသုဉ်ပုအပူၤ, ဒ်အမု - မုတမုတကပီၤမုတမုတအရခိတ်လအတဂ်မဲတမုတဖဉ်အကစၢၤကမၤန့အ တဂ်အိဉ်ဒဉ်ဝ်

- တဂ်ကိာ်တဂ်ခုဉ် ခိတ်စိကမီၤလအသုဉ်ပုအကလံၤကလံၤ အဖိခိတ်
- ဟီဝ်ခိတ်ညဉ်ထုဉ်မုတမုတအရခိတ်လအတဂ်မုတမုတဘိဒီးဟီဝ်ချါတဖဉ်က ခိတ်ထီဉ်အဂါ
- ထံ မၤစၢၤတဂ်မဲတဂ်မဲဒီးဆဉ်ဖိကိာ်ဖိတဖဉ် အတဂ်အိဉ်မု
- ကလံၤ အမုအဒါအိဉ်လအတဂ်သီထီဉ်သီလီၤဒီးတဂ်မုတမုတဘိတဂ်လအ ကစၢၤကမၤန့တဂ်အိဉ်အဂါ
- ဟီဝ်စိမုတမုတအရခိတ်လအတဂ်အိဉ်န့ဂါန့ဂါလအတဂ်အိဉ်ဘျးစဲအပူၤ

တဂ်ဂဲလဲ

သုဉ်ပုအကထာတဖဉ်ဒီးအတဂ်ဟံးန့တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်အကျဲ-ဒုးန့ဉ်ဖျါထီဉ်သုဉ် ပုကထာတဖဉ်(တဂ်မဲတဂ်မဲလအအိဉ်လအတဂ်ထီဉ်ထီအကထာ, တဂ်မဲတဂ်မဲ လအထုဉ်ဖျါကထာ ဒီးနီဉ်ကျါခိတ် တဂ်မဲတဂ်မဲကထာ)ဒီးမၤကိာ်ဖိတဖဉ်ပဲဉ်ထံ နီၤဖးတဂ်မုတမုတဘိ ဒီးဆဉ်ဖိကိာ်ဖိဖဲလဲဉ်တကလံၤ လအတဂ်ထီဉ်န့အံၤသုလၢ သုဉ်ပုဖဲလဲဉ်တကထာလဲဉ်န့လီၤ.

ရဲပုး တဂ်ဟံးန့တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်အကျဲ အဒိ,မုတမုတကပီၤဆုတဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်ဆု တဂ်လအထုးထီဉ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်, ဝံလဲၤဆုပုလၢလအသုလကတဂ်ဂဲတဂ် ဘဉ်တတပတိာ်, ဒီးဆုပုပုလၢလကတဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ် ခံပတိာ်တပတိာ်အအိဉ် ဒီးဆုတဂ်မဲအုဉ်သံကျဉ်သံပတိာ်န့လီၤ.

ကိာ်ဖိတဖဉ်သုးလၢကမၤတဂ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲအဂါသဲ(အဒိ,မုတမုတကပီၤမုတမုတလၢ တဂ်ကဟ့ဉ်ထီဉ်တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်အဂါ, ဒီးတဂ်အိဉ်န့ဉ်မုတမုတလၢလကတဂ်ဂဲတဂ် အဂါ), ကိာ်ဖိတဖဉ်မၤတဂ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲအံၤဒ်သိး ကနုဉ်ပုတဂ်အိဉ်လၢပုပုတဖဉ် အတဂ်ဆုတဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ် တပတိာ်ဘဉ်တပတိာ်န့လီၤ.

၃. Biotic Components of a Forest Ecosystem

Biotic မုတမုတသးသမုတမုတလအအိဉ်ဒီးတဂ်ဘဉ်ထဲလိာ်သးတခါစုဉ်စုဉ် လအသုဉ် ပုတဝပုဒီးတဂ်နီၤဖးအကလံၤကလံၤ ဒ်အမုတဂ်ထုးထီဉ်ဟ့ဉ် တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်, တဂ်သုလက တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ် (တဂ်အိဉ်လက)ဒီးတဂ်အုဉ်သံကျဉ်သံတဖဉ်န့လီၤ.

က. တဂ်ထုးထီဉ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်

တဂ်မဲတဂ်မဲလၢဟ့ဉ်ကလံၤကလံၤ- တဂ်လအထုးထီဉ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်အအိဉ် ထံးမုတမုတ- သုဉ်တဖဉ်, သုဉ်ပဒါ, နီဉ်ဖိမံၤဖိ ဒီးတဂ်မဲတဂ်မဲလၢဟ့ဉ်လအကတဖဉ် န့လီၤ.

- အဒိ - သုဉ်ထုးထီဉ်ထံး(သုဉ်လအကဟ့ဉ်ဒဉ်), သုဉ်ဆုထုဉ်, နီဉ်ဒီးဆုး(ထံ ဃံဉ်)ကလံၤဒီးနီဉ်ဖိမံၤဖိတဖဉ်.

ခ. တဂ်သုတဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်(အိဉ်လကတဂ်)

တဂ်လအသုလက(အိဉ်လက)တဂ်တဖဉ်အံၤဒီးသန့ဃာ်ထီဉ်အသးလၢတဂ်ဟ့ဉ်ထီဉ် တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်(နီဉ်ဖိမံၤဖိ)အအိဉ်လကအိဉ်ဝဲအဂါဒီးတဂ်နီၤဖးလီၤအံၤပုတိာ်-

၁.တဂ်သုတဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်(အိဉ်လက)တဂ်အိဉ်ထံးတဖု/ပတိာ် (Herbivores):

ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိအံၤအိဉ်ဝဲနီဉ်ဖိမံၤဖိ လကအိဉ်မုအဂါ.

- အဒိ - တဂ်ဖဲဃာ်(သံမိဉ်ပီၤ), ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိဆံးဆံးဖိတဖဉ်, ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိလၢ အိဉ်န့အဖိ(ပဒါ, တၤဃီၤ,တၤဟီၤ,တၤခဲ), ထီဉ်(ထီဉ်ကးကုဉ်).

၂.တဂ်သုတဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်(အိဉ်လက)တဂ်ခဲဖုတဖု/ပတိာ် (Carnivores)

ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိအံၤ အိဉ်ဝဲတဂ်ဖဲဃာ် တၤတဖု လကအိဉ်မုအဂါန့လီၤ.

- အဒိ-ထွဉ်ဟီဝ်ခိတ်,ဒီလုၤ,ခွံဉ်,တိတဲဉ်,တရူး(ဒီလုၤအကလံၤ),ကပီၤ,ဒုဉ်သုဉ်.

၃.တဂ်သုတဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်(အိဉ်လက)တဂ်အကတဂ်တဖု/ပတိာ်

တဂ်အိဉ်လကတဂ်အကတဂ်တဖုအံၤမုဆဉ်ဖိကိာ်ဖိလၢ အအိဉ်ဆုဉ်ဖျါဆုဉ်တဂ် ဒီးအိဉ်ဝဲတဂ်အိဉ်လကတဂ်ခဲဖုတဖု/ပတိာ် တဘျီတခိတ်အိဉ်စုဂ်ကီးတဂ်ဖဲဃာ် အအိဉ်ထံးတဖု/ပတိာ်န့လီၤ.

- အဒိ - ဘီဉ်သိဉ်, ခုယုၤ, လံာ်ကြိကြိဉ်, လီၤကတံၤ.

ဂ. တဂ်အုဉ်သံကျဉ်သံ

- တဂ်အုဉ်သံကျဉ်သံတဖဉ် ကဲထီဉ်ကုၤဟီဝ်ခိတ်ထုးစိ ဒီး ကုၤကဒါကုၤဆု တဂ်မုတဝန့လီၤ.

- အဒိ, ကုၤ(တဂ်ထီဉ်ဘဉ်), တဂ်ဖဲဃာ်ပြကဒိ ဒီးတဂ်ဃာ်လၢပထံဉ်လၢပ မဲဉ်တသုဘဉ်တဖဉ်.

- အမုအဒါ, တဂ်အုဉ်သံကျဉ်သံမုတမုတအိဉ်ဘဉ်ဒီး တဂ်လအကဟ့ဉ်ထီဉ် တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်, ကကဲထီဉ် ကုၤဟီဝ်ခိတ်ညဉ်ထုဉ်တအိဉ် ဒီး နီဉ်ဖိမံၤဖိအ သီတဖဉ် ဟဲကုၤဒီးထီဉ်ဖးထီဉ်ကဒါကုၤတသုဘဉ်န့လီၤ.



တဂ်ဂဲလဲ

သု “ခး” လအအိဉ်ဃာ်ဒီးတဂ်ဂီၤ ဘဉ်ဃးဒီးသုဉ်ပုတမုတဝ (သုဉ်ထုဉ် တဖဉ်, ဆဉ်ဖိကိာ်ဖိ, ကုၤ(တဂ်ထီဉ်ဘဉ်))တဖဉ်လၢနကဂဲလဲ တဂ်အိဉ်ဘျးစဲ တဆဲဘဉ်တဆဲတကုၤ. ကိာ်ဖိတဖဉ်ကဘဉ်ရဲဉ်လီၤ “ခး” သုဉ်တဖဉ် ဒီး ပာ်ထံ နီၤဖးတဂ်ဘဉ်ထဲလိာ်သးလၢ တဂ်ထုးထီဉ်ဟ့ဉ်တဂ်ဂဲတဂ်ဘဉ်,တဂ်သုလကတဂ်, တဂ်အုဉ်သံကျဉ်သံ အဘဉ်စၢၤန့လီၤ.

Teacher Education

Good [morning/afternoon] teachers from Karen Schools, Let's learn about the most fascinating and important topics in our natural world: the forest ecosystem. What comes to mind when you think of a forest?

Forests are not just a collection of trees. They are complex ecosystems where plants, animals, water, and even the soil all work together in harmony. In this session, we're going to learn about how forests function and why they are so crucial to life on Earth.

We'll explore the different layers of a forest, like the canopy, understory, and forest floor. We'll talk about the plants and animals that live there, how they interact, and how they depend on each other to survive. And most importantly, we'll discover why forests are vital for things like air quality, climate regulation, and biodiversity.

Sample way to teach Forest Ecosystem

To creatively teach about forest ecosystems, consider engaging learners through interactive activities like a "forest scavenger hunt" to identify plants and animals or creating a "forest food web" model using local resources, encouraging them to see the ecosystem's interconnectedness.

1. Introduction to Forest Ecosystem

Provide an overview of the forest ecosystem and its components.

- **Key Concepts:**
 - **Abiotic Components:** Sunlight, temperature, soil, water, air, and minerals.
 - **Biotic Components:** Producers, consumers, decomposers.

Activity:

- **Picture Introduction:** Use a series of pictures to introduce the forest ecosystem. For example:
 - A picture of a forest showing the different layers (canopy, understory, forest floor).
 - Close-up pictures of different abiotic components (soil, water, sunlight) and biotic components (plants, animals).
- **Discussion:** As you show each picture, explain how each component (abiotic or biotic) supports the overall ecosystem.

2. Forest Ecosystem Components

Abiotic components are the non-living factors that shape the environment and influence the living organisms in the forest. These include:

Abiotic Components:

- Sunlight: Importance for photosynthesis and energy flow.
- Temperature: Influence on forest types.
- Soil: Role in plant growth and humus.
- Water: Supports plant and animal life.
- Air: Role in respiration and photosynthesis.
- Minerals: Essential for nutrition in the food chain.

Activity:

- **Forest Layers and Energy Flow:** Show pictures of the different layers of the forest (canopy, understory, forest floor) and ask students to identify which plants and animals might be found in each layer.
- **Assessment:** Ask students to explain energy flow and the role of each component (producers, consumers, decomposers) through the forest.

3. Biotic Components of a Forest Ecosystem

The biotic components of a forest include the living organisms that interact with each other within the ecosystem. They can be classified into producers, consumers, and decomposers.

A. Producers

- **Green Plants:** The primary producers in a forest are trees, shrubs, grasses, and other green plants. These plants capture sunlight and convert it into energy via photosynthesis.
 - **Examples:** Oak trees, pine trees, ferns, mosses, and grasses.

B. Consumers

Consumers rely on producers (plants) for food. They are categorized into three groups:

1. Primary Consumers (Herbivores):

These animals feed directly on plants.

- **Examples:** Insects (caterpillars), small mammals (rabbits, deer), birds (pigeons).

2. Secondary Consumers (Carnivores):

These animals feed on primary consumers (herbivores).

- **Examples:** Foxes, lizards, spiders, toads.

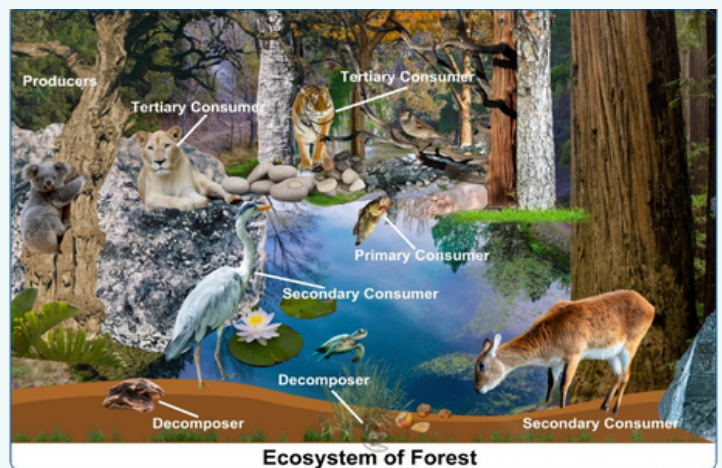
3. Tertiary Consumers (Apex Predators):

These are the top predators in the food chain, feeding on secondary consumers and sometimes primary consumers.

- **Examples:** Tigers, lions, eagles, vultures.

C. Decomposers

- **Decomposers** break down dead organisms and recycle nutrients back into the ecosystem.
 - **Examples:** Fungi, bacteria, and microorganisms.
 - **Role:** Without decomposers, nutrients would not be returned to the soil, and new plants could not grow.



Activity:

- **Build a Food Chain or Web:** Use flashcards with pictures of forest organisms (trees, animals, fungi) to create a food chain and a food web. Students can arrange these cards on their desk or a digital platform to visualize the relationship between producers, consumers, and

ကိုသရုပ်တင်ကုန်ဘဉ်ကုန်သွ

၄. တၢ်ဆိကမိၣ်အဂီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်

တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤသ့ၣ်ပှၢ် ဒီးတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ် မ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်မူတၢ်အကလုာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်မူတၢ်

- သ့ၣ်ပှၢ်လၢအအိၣ်လၢပှၢ်ဒီးတၢ်မဲတၢ်မါ, သ့ၣ်ပှၢ်လၢဟ့ၣ်လၢ အအိၣ်ဘုးဒီး ဟီၣ်ကွၢ်မ့ၢ် (အိၣ်ခွဲထၢၣ်) လၢတၢ်စူၤအအိၣ်လၢ, တၢ်ကလၢဒီးတၢ်မဲတၢ်မါကိးမၤဖးထီၣ်အအိၣ်ဂီၢ်ဂီၢ်
- မ့ၢ်ဝဲတၢ်လိၢ်လၢ တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ အကလုာ်ကလုာ်, ဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိ, ဒီးတၢ်ဖိလံၤဖိဃၢ်တဖၣ် အိၣ်ဆိးအလီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်မူတၢ်

- တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤအပူၤ သ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်အတၢ်လီၤဆိတမံၤမ့ၢ်ဝဲ တၢ်စူၤတပယုာ်ဃီ ဒီး တၢ်အကထၢတဖၣ် ဖျါလီၤဆိဝဲန့ၣ်လီၤ.
- သ့ၣ်ပှၢ်အကထၢတဖၣ် (တၢ်မဲတၢ်မါလၢအအိၣ်လၢ တၢ်ထီၣ်ထီကတၢ်, တၢ်မဲတၢ်မါလၢအအိၣ်လၢ တၢ်ကစီၤထီၣ်ထီ, တၢ်မဲတၢ်မါလၢအထီၣ်ဖျၢၣ် ဒီးနီၣ်ကျိၣ်ခိၣ် တၢ်မဲတၢ်မါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိ

တၢ်ဂီၤ

- **ဒုးန့ၣ်ဖျါတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤသ့ၣ်ပှၢ်အဂီၢ်တဖၣ်** - ရဲပှၢ်တၢ်အကထၢ(တၢ်မဲတၢ်မါလၢအအိၣ်လၢ တၢ်ထီၣ်ထီကတၢ်, တၢ်မဲတၢ်မါလၢအအိၣ်လၢ တၢ်ကစီၤထီၣ်ထီ,တၢ်မဲတၢ်မါလၢအထီၣ်ဖျၢၣ်ဒီးနီၣ်ကျိၣ်ခိၣ်တၢ်မဲတၢ်မါ)တၢ်ကထၢတဖၣ်အဂီၢ်ဒီး တၢ်မဲတၢ်မါ/ဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိလၢ အအိၣ်လၢ အပူၤတဖၣ်အဂီၢ်.
- တၢ်အိၣ်, ဒုးန့ၣ်ဖျါသ့ၣ်ထီၣ်အထီတဖၣ်အဂီၢ် လၢအိၣ်လၢတၢ်ကစီၤထီၣ်ထီကတၢ်အကထၢ, တဆူတဖၣ် အဂီၢ်လၢ တၢ်ကစီၤထီၣ်ထီထီၣ်ထီကထၢဒုးတဖၣ်အဂီၢ်လၢ တၢ်မဲတၢ်မါ အထီၣ် ဖျၢၣ်ကထၢ ဒီး ကုၤ(တၢ်ထီၣ်ဘျဲ)တဖၣ်အဂီၢ် လၢနီၣ်ကျိၣ်ခိၣ် တၢ်မဲတၢ်မါကထၢ န့ၣ်လီၤ.
- **တၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိး** - သ့ၣ်တၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးသိး နကတၢ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်ဂီၤအရဲဒိၣ်တဖၣ် မဲတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤ သ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ် ဒီးအမ့ၢ်ဝဲ တၢ်မူအကလုာ်ကလုာ်, တၢ်ထုးထီၣ် အိးစ့ၣ်က့ၣ်, ဒီးတၢ်လၢအ ဘၣ်ဃးဒီး တၢ်စူၤတၢ်ဂီၤ, တၢ်ကိၣ်, တၢ်သ့တၢ်ဃု ဒီး ကလံၤသီၣ်ဂီၤ အတၢ်လဲၤတရဲသး အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၅. တၢ်မၤလိၤအတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်

တၢ်ဂဲၤလိ (၁) တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါနီၣ်ပၢၢ်အါထီၣ် တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အကထၢတဖၣ်

လၢတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အပူၤန့ၣ် နဘၣ်နီၣ်ပၢၢ်တၢ်အကထၢလၢ အလီၤဆိလိၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ် ဒီး တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ, ဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိ တမံၤစုၣ်စုၣ်လၢဘၣ်တၢ်ထီၣ်နီၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

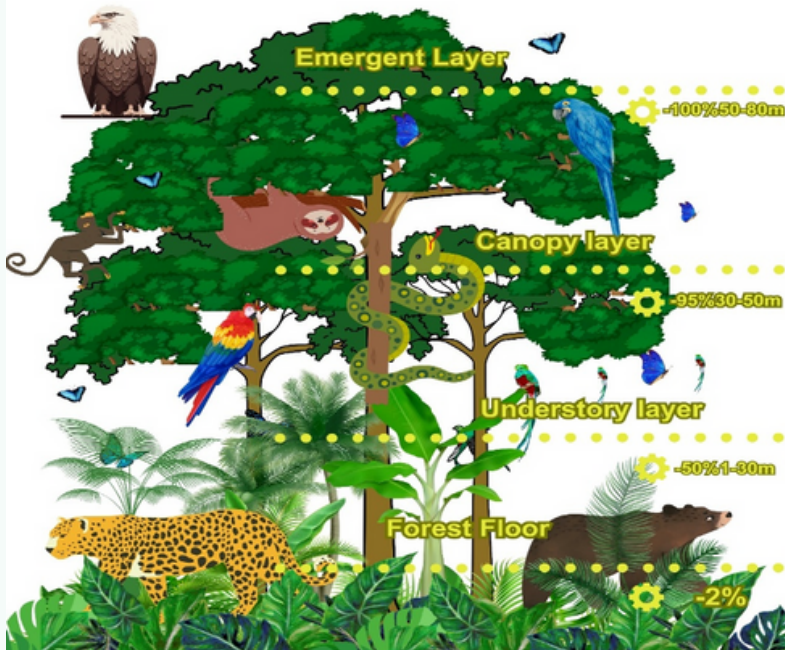
တၢ်န့ၣ်လီၤတဖၣ်

- သ့ၣ်တၢ်ဂီၤအကလုာ်ကလုာ် လၢတၢ်ကသ့ၣ်ညါအါထီၣ် တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ် အကထၢတဖၣ်စုၣ်စုၣ် (တၢ်မဲတၢ်မါလၢအအိၣ်လၢ တၢ်ထီၣ်ထီကတၢ်,တၢ်မဲတၢ်မါလၢအအိၣ်လၢတၢ်ကစီၤထီၣ်ထီအကထၢ, တၢ်မဲတၢ်မါလၢအထီၣ်ဖျၢၣ် ဒီး နီၣ်ကျိၣ်ခိၣ်တၢ်မဲတၢ်မါ)
- သံကွၢ်ကွီဖိတဖၣ်လၢကနီၤဖးဝဲဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိ/တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်မူဝဲလဲၣ်တကထၢစုၣ်စုၣ်လဲၣ်.
- ပျဲကိၣ်ဖိတဖၣ်ကမၤနီၣ် တၢ်အကထၢအမံၤအသ့ၣ် ဒီး ထီဘၣ်က့ၤဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိအဂီၢ် (မ့) တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအဂီၢ်လၢအဘၣ်ထွဲလိၣ်သးတခါစုၣ်စုၣ်

တၢ်မဲတၢ်မါလၢတၢ်ထီၣ်ထီကတၢ်အကထၢ- သ့ၣ်ထီၣ်ထီကတၢ်,လံာ်ကြီၣ်ကြၢၣ်, တၢ်အး

တၢ်မဲတၢ်မါလၢတၢ်ကစီၤထီၣ်ထီအကထၢ- သ့ၣ်ထီၣ်လၢအိၣ်ဒီးသ့ၣ်လၢလဲၣ်တဖၣ်, တဆူ ဒီး ထီၣ်တဖၣ်

တၢ်မဲတၢ်မါလၢအထီၣ်ဖျၢၣ်ကထၢ- တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအဖျၢၣ်တဖၣ်,ဒုးဒီးတၢ်ဖိဃၢ်တဖၣ် နီၣ်ကျိၣ်ခိၣ်တၢ်မဲတၢ်မါကထၢ - ကုၤတဖၣ်, တၢ်အုၣ်သံကျၢၣ်သံတဖၣ် ဒီး တၢ်ဃၣ်တဖၣ်



တၢ်ဂဲၤလိ (၂) Virtual Rainforest Tour

ပကဃုသ့ၣ်ညါ ဆၣ်ကွၢ်သကိး တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်မူတၢ်လၢအလီၤကဒီး တၢ်ဟးလိၣ်ကွဲၣ်နီၣ်အသိးတက့ၢ်.

တၢ်န့ၣ်လီၤတဖၣ်

ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဟးလိၣ်ကွဲၣ်လၢတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အပူၤအတၢ်ဂီၤအကလုာ်ကလုာ်တက့ၢ်.(သ့ၣ်တၢ်ဟးလိၣ်ကွဲၣ်လၢတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်ဂီၤနီၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.)

တၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိးတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်

- ဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိလဲၣ်တကလုာ် လၢအရဲဒိၣ်ဝဲလၢ တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်မူတၢ် အဂီၢ်လဲၣ်?
- ဘၣ်မနုၤတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ် ဘၣ်တၢ်ကိးအိၣ်လၢ (ဟီၣ်ခိၣ်အပယုာ်) တၢ်လၢ အစးန့ၣ် ခၢ်ဘၣ်ဒိၣ်အိးစး ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ် အိးစ့ၣ်က့ၣ်လဲၣ်?

တၢ်ဂဲၤလိ လၢအဘၣ်ထွဲလိၣ်သးယၢ်ဒီးယၢ်ဒီး

- ကွီဖိတဖၣ်ဃုသ့ၣ်ညါဆၣ်ဖိကိၣ်ဖိ/တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလီၤတၢ်လီၤဆဲးတမံၤဖးဒီး ဟံးဖျါထီၣ်ကဒါက့ၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအတၢ်ကဲဘျုးလၢတၢ်မူတၢ်အဂီၢ်ဒိၣ်လဲၣ်အဂီၢ်.

တၢ်ဂဲၤလိ (၃) ပကမၤလိသကိးဘၣ်မနုၤယိတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်အကါဒိၣ်နီၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်လၢပအိၣ်ပဆိးအဖိခိၣ်အလဲၣ်.

တၢ်န့ၣ်လီၤတဖၣ်-

- ဒုးန့ၣ်ဖျါတၢ်ဂီၤတဖၣ်လၢ အဒုးန့ၣ်ဝဲတၢ်အကါဒိၣ်နီၣ်လၢ တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်-
 - တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ် စူးသံးန့ၣ် ခၢ်ဘၣ်ဒိၣ်အိးစး ဒီး ထုးထီၣ် အိးစ့ၣ်က့ၣ် ဒီး ဒုးလၢတရဲဝဲတၢ်စူၤတၢ်ဂီၤ,တၢ်ကိၣ်,တၢ်သ့တၢ်ဃုဒီးကလံၤသီၣ်ဂီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
 - တၢ်ဂီၤဘၣ်ဃးတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အပူၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ/တၢ်သးသမ္မ အကလုာ် ကလုာ်တဖၣ်.
- **တၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိး** - သံကွၢ်ကွီဖိတဖၣ် တၢ်သံကွၢ်ဖျၢၣ်ကိာ် ဘၣ်ဃး, ဘၣ်မနုၤ တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ် အကါဒိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီထီၣ်အဂီၢ်.
- **တၢ်ဂဲၤလိ** - “ကတိၤဒီးမၤပူၤဖျုးတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤပူၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်”ဖိးစထၢၣ် (လံာ်တယၢ်)ကွီဖိတဖၣ် ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ဖိးစထၢၣ်(လံာ်တယၢ်) တခါ(မ့) ကွီတၢ်ဂီၤဖျၢၣ်ကိာ်တခါ လၢအဘၣ်ဃး တၢ်ဒီးသဒါတၢ်စူၤ သ့ၣ်ပှၢ် အတၢ်အိၣ်ဂါဆိးကျၢၤ, ဒီးသ့ၣ်တၢ်ဂီၤ(ဖိးစထၢၣ်) ဒိသိးကထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤ ပုၤလၢအသးန့ၣ်လီၤ.

၆. တၢ်မၤလိ အကျိၤအကျဲအဂၤတဖၣ်

တၢ်သံကွၢ်လိၣ်သးယၢ်ဒီးယၢ်ဒီး

- ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်လိၣ်သးယၢ်ဒီးယၢ်ဒီး ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အကထၢတဖၣ်, တၢ်အုၣ်သံကျၢၣ်သံဒီး တၢ်အကါဒိၣ်လၢတၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်သံကွၢ်အိၣ်တဖၣ်

- တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ် အကထၢတဖၣ် မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အပူၤ တၢ်အုၣ်သံကျၢၣ်သံ အမူအဒါတဖၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ဘၣ်မနုၤအယိ တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်အကါဒိၣ်ဝဲဒၣ် လၢခိၣ်ယၢ်န့ၣ်တၢ်အဂီၢ်လဲၣ်.

၇. တၢ်သမံသမိးက့ၤတၢ်မၤလိ

တၢ်တၢ်ပိၣ်တဲသကိး

- သံကွၢ်ကွီဖိတဖၣ်လၢ ကနီၤဟ့ၣ်လီၤကဒါက့ၤ တၢ်ဂုၤလၢအလီၤသးစဲကတၢ်လၢအသ့ၣ် မၤလိန့ၣ်ဝဲဘၣ်ဃး တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤတၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်အဂီၢ်.
- ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ ကွီဖိတဖၣ် ဒိသိးကသမံသမိးကဒါက့ၤ, ဘၣ်မနုၤအရဲဒိၣ်လၢ ပကဘၣ် ကဝီၤ ဒိသဒါ တၢ်ကိၣ်လိၢ်ကဝီၤ တၢ်စူၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ် ဒီးကွီဖိတဖၣ်မၤစၢၤသ့ၣ်ဒိၣ်လဲၣ်.

Teacher Education

4. Key Concepts: Tropical Forests and Rainforests

Provide an overview of tropical forests and rainforests as specific types of forest ecosystems.

Tropical Forest Ecosystem:

- Lush, green forests near the equator with high rainfall, warm temperatures, and dense vegetation.
- Home to diverse species of plants, animals, and insects.

Rainforest Ecosystem:

- A specific type of tropical forest, characterized by continuous rainfall and distinct layers.
- Layers: Emergent layer, canopy, understory, forest floor.

Activity:

- **Picture/Slide Presentation:** Show pictures of tropical forests, highlighting the layers (emergent, canopy, understory, forest floor) and the plants/animals that live in each.
 - For example, show pictures of tall trees for the emergent layer, sloths for the canopy, frogs for the understory, and fungi for the forest floor.
- **Discussion:** Use the pictures to discuss the importance of rainforests in terms of biodiversity, oxygen production, and climate regulation.

5. Learning Activities

Activity 1: Rainforest Layers Exploration

Understand the different layers in a rainforest and the plants/animals found in each.

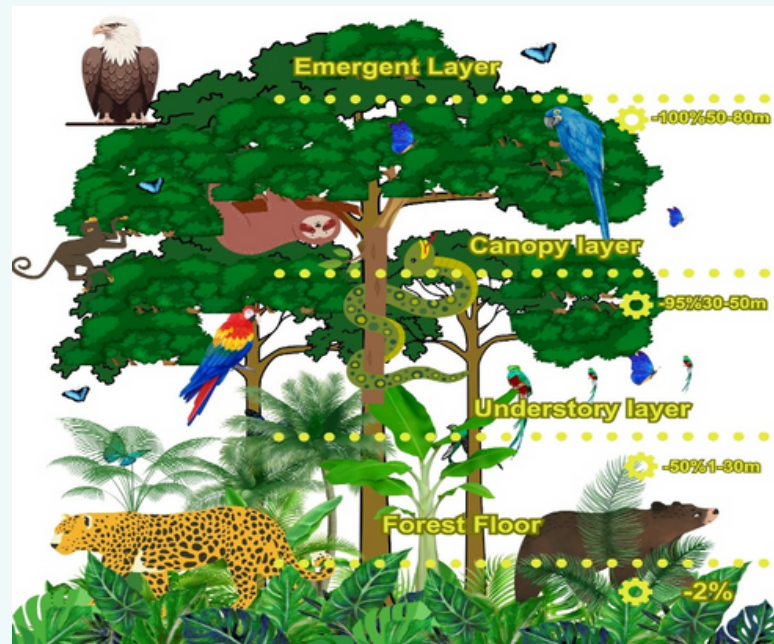
- **Instructions:**
 - Use a set of pictures for each layer of the rainforest (emergent, canopy, understory, and forest floor).
 - Ask students to identify which animals/plants live in each layer.
 - Have students label the layers and then match pictures of animals or plants to each layer.

Emergent layer: Tallest trees, eagles, monkeys.

Canopy layer: Trees with broad leaves, sloths, birds.

Understory: Shorter plants, frogs, insects.

Forest Floor: Mushrooms, decomposers, ants.



Activity 2: Virtual Rainforest Tour

Explore the rainforest ecosystem through a virtual tour.

- **Instructions:**
 - Show a series of pictures from a virtual rainforest tour (using pictures from actual rainforest tours).
- **Discussion Questions:**
 - "What animals are important to the rainforest ecosystem?"
 - "Why is the rainforest called the 'lungs of the Earth'?"
- **Interactive Exercise:**
 - Students research a specific animal/plant and present how it fits into the ecosystem

Activity 3: The Importance of Rainforests

Learn why rainforests are crucial for the planet.

- **Instructions:**
 - Show images that highlight the importance of rainforests:
 - Rainforests absorbing carbon dioxide, producing oxygen, and regulating climate.
 - Images of diverse species in the rainforest.
- **Discussion:** Ask students to brainstorm why rainforests are vital to Earth's well-being.
- **Activity:** "Save the Rainforest" poster—Students design a poster or write a short paragraph about rainforest preservation using the images as inspiration.

6. Additional Exercises and Tools

- **Interactive Quiz:** Create a quiz using Quizizz about rainforest layers, decomposers, and the importance of rainforests. Sample questions:
 - "What are the four layers of the rainforest?"
 - "What is the role of decomposers in the rainforest?"
 - "Why are rainforests important for the environment?"

7. Conclusion and Reflection

- **Discussion:**
 - Ask students to share the most interesting things they learned about rainforests.
 - Encourage reflection on why we need to protect rainforests and how students can help.

ကိုတင်အိပ်ဆူအိပ်ချ

ကျောင်းကျန်းမာရေးပညာပေး

<https://myanmarhealth.info>

ကျောင်းကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်းဆိုသည်မှာ ကျောင်းသားလူငယ်များ ကိုယ်စိတ်နှစ်ဖြာ ကျန်းမာပျော်ရွှင်၍ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရေး နှင့် ကျန်းမာရေး ကောင်းမွန်စေရန်အတွက် အန္တရာယ်ရှိသောအပြုအမူများ ကို ရှောင်ကြဉ်၍ သိပ္ပံနည်းကျလမ်းမှန်သည့် အလေ့အကျင့်ကောင်း များအား လေ့ကျင့်ပျိုးထောင်ပေးခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။

ကျန်းမာရေးပညာပေးခေါင်းစဉ် များ

- မူလတန်း
တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းခြင်း၊ လက်ဆေးခြင်း၊ သွားနှင့်ခံတွင်းကျန်းမာခြင်း နှင့် စနစ်မှန်သွားတိုက်ခြင်း၊ အမှိုက်ကင်းစင်ခြင်း၊ သန့်ရှင်းသော ယင်လုံ အိမ်သာသုံးစွဲခြင်း၊ သွေးလွန်တုပ်ကွေးရောဂါကာကွယ် နှိမ်နင်းခြင်းတို့ ဟောပြောပေးရမည်ဖြစ်သည်။

- အလယ်တန်း
ကိုယ်လက်လှုပ်ရှားအားကစားလုပ်ခြင်း၊ ဆေးလိပ် / ဆေးရွက်ကြီးအန္တ ရာယ်၊ ကျောင်းပတ်ဝန်းကျင် သန့်ရှင်းသာယာခြင်း၊ အာဟာရဖွံ့ဖြိုးရေး နှင့် အစားအစာများ အန္တရာယ်ကင်းဝေးခြင်း၊ ယာဉ်စည်းကမ်းလမ်း စည်းကမ်း၊ အမှိုက်ကင်းစင်ခြင်း၊ သန့်ရှင်းသောယင်လုံအိမ်သာသုံးစွဲ ခြင်း၊ ပျံ့ရွယ်သူမျိုးဆက်ပွားကျန်းမာခြင်း၊ နှင့်တစ်ကိုယ်ရေသန့် ရှင်း ခြင်းတို့ကို ဟောပြောပေးရမည်ဖြစ်သည်။

- အထက်တန်း
လိင်မှတဆင့်ကူးစက်တတ်သောရောဂါများ၊ ဆယ်ကျော်သက် လူငယ် ကျန်းမာရေး၊ ယာဉ်စည်းကမ်း လမ်းစည်းကမ်း၊ ဆေးလိပ်/ ဆေးရွက် ကြီး/ မူးယစ်ဆေးဝါးအန္တရာယ်၊ အမှိုက်ကင်းစင်ခြင်း၊ သန့်ရှင်းသော ယင်လုံအိမ်သာသုံးစွဲခြင်းတို့ကို ဟောပြောပေးရမည်ဖြစ်သည်။

ကျောင်းပတ်ဝန်းကျင် သန့်ရှင်းရေး

ကျောင်းပတ်ဝန်းကျင် သန့်ရှင်းရေး ဆောင်ရွက်ရာတွင် -

- (က) ကျောင်းအဆောက်အအုံနှင့် ကျောင်းပတ်ဝန်းကျင်
- (ခ) ကျောင်းစာသင်ခန်း
- (ဂ) ရေကောင်းရေသန့် ရရှိရေး
- (ဃ) အမှိုက်သရိုက် သိမ်းဆည်းရေးစနစ်
- (င) မိလ္လာသိမ်းဆည်းခြင်းနှင့်ယင်လုံအိမ်သာတို့ကိုထည့်သွင်းစဉ်းစား ရမည်။

(က) ကျောင်းအဆောက်အအုံနှင့် ကျောင်းဝန်း

ကျောင်းအဆောက်အအုံ၏တည်နေရာသည် အောက်ပါအချက်အလက် များနှင့် ပြည့်စုံသင့်ပါသည်။

- (၁) ရေကောင်းရေသန့် လုံလောက်စွာ ရရှိသော(သို့) ရေထွက်ပင်ရင်း ရှိ သောနေရာ ဖြစ်သင့်ပါသည်။
- (၂) ရေဝပ်သော မြေနိမ့်ပိုင်းများကို ရှောင်၍ ရေစီးရေလာကောင်းသော နေရာဖြစ်ရမည်။ မြစ်ချောင်းများနှင့်အနည်းဆုံးမိုင်ဝက်ခန့်ဝေးရမည်။
- (၃) ကျောင်းတည်ဆောက်ရာတွင် ဆူညံသံဖြစ်ပေါ်စေသော နေရာများ (ဥပမာ - ဈေး၊ ဘူတာရုံ၊ လေထုညစ်ညမ်းမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေသောနေရာ များ (ဥပမာ- အလုပ်ရုံ၊ စက်ရုံ)ကို ရှောင်သင့်ပါသည်။
- (၄) အုတ်ဖြင့်ဆောက်လျှင်အသင့်တော်ဆုံးဖြစ်ပြီးကျောင်းအမိုးများအား ရုတ်တရက်မီးမလောင်နိုင်သည့်သွပ်၊ အုတ်ကြွပ်တို့ဖြင့် မိုးသင့်ပါ သည်။

(ခ) ကျောင်းစာသင်ခန်း

ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော ကျောင်းပတ်ဝန်းကျင် ပြုပြင်ဖန်တီး ရာတွင်ကျောင်းစာသင်ခန်းစနစ်တကျထားရှိသုံးစွဲခြင်းသည် အရေးကြီး သော ကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

(၁) ကျောက်သင်ပုန်းနှင့် မြေဖြူအသုံးပြုရာတွင် မြေဖြူမှုန့်များသည် ဆရာ၊ ဆရာမနှင့် ကျောင်းသား၊ ကျောင်းသူများအား အဆုတ်နှင့် အသက်ရှူလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာ ရောဂါများ ဖြစ်ပွားစေနိုင်သဖြင့် အခြား သင်ထောက်ကူပစ္စည်းများ (ဥပမာ - whiteboard)အစားထိုးအသုံး ပြုသင့်ပါသည်။

(၂) ကျောင်းသားအရွယ်နှင့်ကိုက်ညီသည့်စာရေးစားပွဲ၊ ကုလားထိုင်များ ထားရှိသင့်ပါသည်။

(၃) ကျောင်းသားများ၏ပစ္စည်းများ (ဥပမာ-ဦးထုပ်၊ ထီး၊ ထမင်းချိုင့်) တို့ကို စနစ်တကျထားရှိနိုင်ရန် သီးသန့်စင်များထားရှိသင့်ပါသည်။

(၄) စာသင်ခန်းများတွင် အလင်းရောင်နှင့် လေဝင်လေထွက်ကောင်းစွာ ရရှိရမည်။

(ဂ) ရေကောင်းရေသန့်ရရှိရေး

သောက်ရေသုံးရေအတွက် ရေကောင်းရေသန့်ရရှိရေးသည် လူတို့၏ ကျန်းမာရေးကို တိုက်ရိုက်အကျိုးပြုလျက်ရှိသည်။ သောက်သုံး ရေ သည် သိုလှောင်သယ်ဆောင်သည့်အဆင့်မှ ခပ်ယူသောက်သုံးသည် အထိ အဆင့်တိုင်းတွင် ကျန်းမာရေးနှင့် ညီညွတ်သောစနစ်ကို ကျင့်သုံး သင့်သည်။

(၁) သောက်ရေအတွက် ရေသန့်ဘူးများ အသုံးပြုပါက သန့်ရှင်း စင်ကြယ်သော သီးသန့်နေရာတွင်ထားရှိပြီး ရေသန့်ဘူးနှင့် သောက်ရေ ခွက်များကို နေ့စဉ် သန့်စင်ဆေးကြောရန် လိုအပ်သည်။ ကျောင်းသား ကျောင်းသူများအနေဖြင့် မိမိကိုယ်ပိုင်ရေဘူး၊ ရေခွက်များကို အသုံးပြု နိုင်ပါက ပိုမိုကောင်းမွန်မည် ဖြစ်ပါသည်။

(၂) သောက်ရေအိုးများကို အလှည့်ကျ လဲလှယ်ပေးရန် လိုအပ်သည်။

(၃) သုံးရေအတွက် ရေဘုံဘိုင်များ အမြဲမပြတ် ရေရရှိရန်လိုအပ်ပြီး ရေစီးမြောင်း စနစ်တကျထားရှိရန် လိုအပ်သည်။

(ဃ) အမှိုက်သရိုက်သိမ်းဆည်းရေးစနစ်

(၁) ကျောင်းသားလူငယ်များတွင် မိမိအမှိုက်ကို မိမိကိုယ်တိုင် တာဝန် ယူ စွန့်ပစ်သည့်အလေ့အကျင့်ကောင်း ရရှိစွဲမြဲကျင့်သုံးစေရန် လေ့ကျင့် သင်ကြားပေးသင့်သည်။

(၂) နေ့စဉ် အသင်းအလိုက် တာဝန်ကျကျကျောင်းသားများက စာသင်ခန်း နှင့် စာသင်ခန်းဝန်းကျင် သန့်ရှင်းရေးကို အလှည့်ကျ ဆောင်ရွက်ရမည်။

(၃) စာသင်ခန်းတိုင်းတွင် အဖုံးပါသော အမှိုက်ပုံး၊ အမှိုက်သိမ်းဂေါ်ပြား၊ တံမြက်စည်းများထားရှိပြီး အခန်းသန့်ရှင်းရေးကိုအခန်းရှိ ကျောင်းသား များအားလုံးက နေ့စဉ် ကျောင်းမဆင်းမီ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

(၄) အမှိုက်များကို စွန့်ပစ်ရာတွင် ကျင်းတူးမြှုပ်နှံခြင်း၊ မြေနိမ့်ချိုင့်ဝှမ်း များကိုမြေဖိုခြင်း၊ မီးရှို့ခြင်း၊ မြေဆွေးပြုလုပ်၍သဘာဝမြေဩဇာ ပြုလုပ် ရာတွင်အသုံးပြုခြင်းနှင့် ကျေးရွာအမှိုက်ကင်းစင်းရေးအဖွဲ့မှ သိမ်းဆည်း ခြင်းနည်းများဖြင့် စွန့်ပစ်နိုင်ပါသည်။

ကိုတင်အိပ်ဆူအိပ်ချ

(င) ယင်လုံအိမ်သာ

(၁) အခြေခံပညာကျောင်းများတွင် ယင်လုံအိမ်သာများကို ကျောင်းသား (၅၀) ဦးလျှင် တစ်လုံးနှုန်း ဆောက်လုပ်ပြီး ကျောင်းသားများ အိမ်သာ အထွက်တွင် ဆပ်ပြာနှင့် စနစ်တကျ လက်ဆေးနိုင်ရန် ရေနှင့် ဆပ်ပြာ ရှိရမည်။ အိမ်သာခွက်၊ လက်ဆေးရန်စင် အစရှိသည်တို့သည် ကျောင်း သားလူငယ်များ၏ အရပ်အမောင်း၊ အရွယ်နှင့် ကိုက်ညီသင့်သည်။

(၂) ယင်လုံအိမ်သာသည် ရေအရင်းအမြစ်မှ အနည်းဆုံးပေ(၅၀) အကွာ အဝေးတွင် ရှိသင့်ပြီး အနိမ့်ပိုင်းတွင် ဆောက်သင့်သည်။

(၃) ကျား/မ ခွဲခြားထားသင့်ပြီး ကျောင်းသူလေးများ ရာသီလာချိန်၌ စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများစနစ်တကျ စွန့်ပစ်နိုင်ရန် မိန်းကလေးအိမ်သာများတွင် အဖုံးပါသော အမှိုက်ပုံးငယ်များ ထားရှိသင့်သည်။

(၄) ကျောင်းသားလူငယ်များ အသက်အရွယ်အလိုက် အဆင်ပြေစွာ အသုံးပြုနိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး မသန်စွမ်းကလေးငယ်များအတွက် သီးသန့် အိမ်သာများလည်း ရှိသင့်သည်။

(၅) ထိုပြင်ဆရာဆရာမများ၊ နှင့်ဧည့်သည်များအတွက်သီးသန့်အိမ်သာ များရှိသင့်သည်။

ရောဂါကာကွယ်ခြင်းများ

ကျောင်းအခြေပြု ရောဂါကာကွယ်ခြင်းများကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကူးစက်ရောဂါကာကွယ်ခြင်းနှင့် မကူးစက်သော ရောဂါများ ကာကွယ် ခြင်းဟူ၍ လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။

(က) ကူးစက်ရောဂါ ကာကွယ်ခြင်း

အခြေခံပညာကျောင်းများတွင် ကူးစက်မြန်ရောဂါများ ပြန့်ပွားမှုမရှိစေ ရန် ကျောင်းသားများတွင် ကူးစက်ရောဂါတစ်ခုခုဖြစ်လျှင် (သို့မဟုတ်) ကူးစက်ရောဂါလက္ခဏာ တစ်ခုခုခံစားနေရလျှင် ကျေးရွာကျန်းမာရေး ဝန်ထမ်းများထံ အမြန်သတင်းပို့၍ စနစ်တကျ ဆေးကုသမှု ခံယူသင့် ပါသည်။

အခြေခံပညာကျောင်းများတွင် ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားမှု ကာကွယ် ရာတွင် ကျောင်းအုပ်ကြီးများနှင့် ဆရာ၊ ဆရာမများ၏ လုပ်ဆောင်ရ မည့်အရာများ--

၁။ အခြေခံပညာကျောင်းများတွင် ကူးစက်မြန်ရောဂါလက္ခဏာ အရိပ် အခြေရှိသော ကျောင်းသားများကို ကျောင်းကျန်းမာရေး တာဝန်ရှိ ဆရာဝန်၊ ဆရာမ (သို့မဟုတ်) နီးစပ်ရာဆေးရုံ၊ ဆေးခန်း၊ ကျေးရွာ ကျန်းမာရေးဌာနများသို့ အကြောင်းကြား၍ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။

၂။ ကျောင်းအုပ်ကြီးများသည် မိမိတို့၏ကျောင်းများတွင်

- ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းခြင်း၊ ရေကောင်းရေသန့်ရရှိခြင်း အိမ်သာနှင့် ရေမြောင်းများ သန့်ရှင်းခြင်း၊ အမှိုက်စနစ်တကျ သိုလှောင် စွန့်ပစ် ခြင်းတို့ကို ပိုမိုအလေးထားဆောင်ရွက် ရမည်ဖြစ်သည်
- နံနက်တိုင်း အတန်းပိုင်ဆရာ၊ ဆရာမက ကျောင်းသားများအား တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းရေးနှင့် ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးပေးရမည်ဖြစ် သည်
- ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားနေချိန်တွင်ကျောင်းအုပ်ကြီးများမှ ကျေးရွာ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်း (သို့မဟုတ်) ဆေးခန်းတွင် အကြောင်းကြား ၍ ကျောင်းသားများကူးစက်ရောဂါ ဖြစ်ပွားနေမှု ရှိ/ မရှိ စစ်ဆေး ကြည့်ရှုရမည်။

(ခ) မကူးစက်သောရောဂါများ ကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်း

ယခုအခါ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လူနေမှုဘဝနှင့် အစားအသောက်ပုံစံများ ပြောင်းလဲလာသည့် အလျောက် သွေးတိုးရောဂါ၊ ဆီးချို သွေးချိုရောဂါ၊ နှလုံးသွေးကြောဆိုင်ရာရောဂါများနှင့် ကင်ဆာရောဂါစသည့် မကူးစက် သောရောဂါများ ဖြစ်ပွားမှုများပြားလျက်ရှိပါသည်။

ကျောင်းသား လူငယ်အရွယ်သည် ကူးစက်ရောဂါနှင့်မကူးစက်နိုင်သော ရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း၏ အခြေခံအကြောင်းရင်းဖြစ်သော ကျန်းမာ ရေးနှင့် မညီညွတ်သောအမူအကျင့်များကို ရှောင်ကြဉ်တတ်၍ ကျန်းမာ စွာနေထိုင်ပြုမူ စားသောက်တတ်စေရန် စနစ်တကျလေ့ကျင့်ပျိုးထောင် ပေး သင့်သည့် အသက်အရွယ်ဖြစ်ပါသည်။

ကျောင်းသားများတွင် မကူးစက်သော ရောဂါများ ကာကွယ်နိုင်ရန်

(၁) ဆေးလိပ်နှင့် ဆေးရွက်ကြီးထွက်ပစ္စည်းများ သောက်သုံးခြင်း (ဆေးလိပ်၊ စီးကရက်သောက်ခြင်း၊ ကွမ်းစားခြင်း)ကို အစမပြုမိ စေရန် ရှောင်ကြဉ်ရမည်ဖြစ်သည်။

(၂) အရက်ဘီယာ သောက်သုံးခြင်းကို လုံးဝရှောင်ကြဉ်သင့်ပါ။

(၃) ခွင့်မပြုဆိုးဆေး(သို့) ခွင့်ပြုဆိုးဆေးကို ခွင့်ပြုထားသည့် ပမာဏ ထက်ပို၍ အသုံးပြုထားသော အစားအသောက်၊ မုန့်ပဲသရေစာများ (အရောင်ဆိုးထားသော)၊ အကင်များ၊ ယမ်းစိမ်းပါဝင်သော အစားအစာ များ၊ ပြန်ကြော်ဆီ၊ ရောဆီ၊ စားအုန်းဆီဖြင့် ကြော်ထားသော အစားအ သောက်များ စားသုံးခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်သင့်ပါသည်။

(၄) အချို၊ အဆီ၊ အဆိမ့်နှင့်အခဲကိုလွန်ကဲစွာစားသုံးခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ် သင့်ပါသည်။

(၅) အသက်အရွယ်အလိုက် ရှိသင့်သည့် ကိုယ်အလေးချိန်ရှိနေစေရန် အသား၊ ဟင်းသီးဟင်းရွက်နှင့် အသီးအနှံတို့ကို မျှတစွာ စားသုံးတတ် စေရန်နှင့်နေ့စဉ်ကိုယ်လက်လှုပ်ရှားလေ့ကျင့်ခန်းတစ်ခုခုကို အနည်းဆုံး မိနစ်(၂၀)ခန့် ပုံမှန်ပြုလုပ်သင့်ပါသည်။

(ဂ) ထိခိုက်မှုအန္တရာယ်

၁။ လမ်းအန္တရာယ်ကာကွယ်နိုင်ရန် ယာဉ်သွားလမ်းမကြီးနှင့် ကျောင်း တံခါးဝများ တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်မနေသင့်ပါ။

၂။ ကျောင်းသားလူငယ်များ ယာဉ်စည်းကမ်း၊ လမ်းစည်းကမ်း လိုက်နာ တတ်စေရန် ဘဝတွက်တာကျွမ်းကျင်စရာ ဘာသာရပ်ပါ သင်ခန်းစာ များကို စနစ်တကျသင်ကြားပို့ချပေးခြင်းတို့ ပြုလုပ်သင့်ပါသည်။

၄။ ကျောင်းအဆောက်အအုံ၊ တံခါး၊ လက်ရန်းများ၊ ဝန်တံများ၊ လှေကား များဆောက်လုပ်ရာတွင်သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ထိခိုက်မှုအန္တရာယ် မှ ကာကွယ်နိုင်ရန် ခိုင်ခန့်စွာ ဆောက်လုပ်ရန်နှင့် ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရန် လိုအပ်သည်။

၅။ ကျောင်းသားလူငယ်များကို ချွန်ထက်သော၊ ပေါက်ကွဲစေတတ်သော၊ ထိခိုက်အန္တရာယ်ဖြစ်စေနိုင်သောပစ္စည်းများ(ဥပမာ-ဓား၊ မီးခွက်)နှင့် ဆော့ ကစားခြင်းသစ်ပင်ပေါက်ကစားခြင်းတို့ကိုမပြုစေရန်အန္တရာယ်ကင်း စွာရွေးချယ် ဆော့ကစားတတ်စေရန် လမ်းညွှန်ပြသပေးသင့်ပါသည်။

၆။ ကျောင်းသားလူငယ်များဘေးအန္တရာယ်ကင်းစွာဆော့ကစားနိုင်သော ကျောင်းအားကစားကွင်းများ စီစဉ်ပေးသင့်ပါသည်။

၇။ ကျောင်းသားလူငယ်များ ထိခိုက်မှုအန္တရာယ်တစ်ခုခု တွေ့ကြုံရပါက တာဝန်ရှိဆရာ၊ ဆရာမများက ရှေးဦးသူနာပြုစုရန်နှင့် နီးစပ်ရာ ဆေးရုံ ဆေးခန်းသို့ အမြန်ဆုံးသွားရောက်ဆေးကုသမှုခံယူရန် လိုအပ်ပါသည်။

ကိုသရဉ်အကလုာ်



နီဂါ့ခုဉ်မူ (ကိုသရဉ်မုဉ်)
ဒုပ္ပင်ယဉ်ကီရီရဉ်

ယမံမူနီဂါ့ခုဉ်မူ ယသိဉ်လိတၢ်ဖဲ ထံဖးထီကီရီရဉ်လီၤ. ကိုသရဉ်မုဉ်တၢ်မၤ စၢၤလၢပဒီးန့ၣ်ဘၣ်တဖၣ် ကဲဘျးဝဲလၢဟံဉ်ပုၤဃီပုၤ တၢ်ဖဲဒီးအိဉ်မၤအိဉ်အဂီၢ်, တကးဘၣ်လၢဖိလံၤတၢ်ကုဉ်ဘၣ်သ့ ဒီးတၢ်မၤလိမၤဒီးအဂီၢ်ကထီဉ်ဝဲ တၢ်မၤစၢၤဖးဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘၢဖးဒီးတၢ်ခါန့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤကီရီလၢပသီပုၤ ကဲ ထီဉ်က့ၤတၢ်ထီကီရီအိဉ်ခဲန့ၣ်လိဘၣ်ဆဉ် လံာ်မိၤပုၤလၢကီရီဒီးကိုသရဉ်တဖၣ် အဂီၢ် တလၢပုၤဒီးဘၣ်အသိကဲထီဉ်တၢ်ကီတခဲတမံၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်ဂါၢ်ကီအဂၤ တမံၤလၢပထံဉ်ဘၣ်န့ၣ် လၢပပုၤမၤသကိးတၢ်ကဒဲကဒဲအပုၤ တၢ်မၤသကိးစ့ၤ ဒီးဝဲန့ၣ်လီၤ. လံာ်ဒီးအါမၤလၢပကဘၣ်ကျဲးစးထီဉ်ဃုထီဉ်ဖိမၤဂ့ၤထီဉ်က့ၤ အိဉ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရိတၢ်ဆိဉ်ထွဲမၤစၢၤ လၢခိဉ်န့ၣ်မၤစၢၤတၢ်လံဝဲတဖၣ် ကဲထီဉ်တၢ်မၤလိအဂ့ၤကတၢၢ် ဒီး ကဲဘျးဒီးမးလၢ ကီရီ, ကီကမံးတံာ်, ကီဖိ မိၤပုၤ ဒီး ကိုသရဉ်_သရဉ်မုဉ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပအံၤဒီးစ့ၢ်ကိး လၢခိဉ်န့ၣ် တဖၣ် ကဟံအိဉ်သကိး ပကီု ပဒုသဝီ ဒီးဟံဟ့ၣ်ကုဉ်ဟ့ၣ်ဖးပဝဲတဖၣ်န့ၣ်မုဉ် ပတၢ်ကွဲမုဉ်ဘၣ်ခိဉ်န့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

My name is Naw Gay Khu Moo, and I am a teacher at Htee Pha Htaw School. The teacher subsidy we receive is incredibly helpful in fulfilling our basic needs and supporting our children's access to further education. It also motivates us to work towards an effective education system. Although our school has been upgraded to a high school for almost two years, we face challenges due to insufficient textbooks for both students and teachers. Another challenge is there is no enough cooperation among our colleagues, which we need to address to reinforce unity among us. We are inspired by the support provided by our leaders, which greatly benefits our students, school committees, parents, and teachers. We also hope that our leaders will visit our school and community to offer suggestions for improvement.



နီမုမုဉ်ဖိ (ကိုသရဉ်မုဉ်)
မုဉ်တြီၢ်ကီရီရဉ်

တကီၢ်ခါတၢ်အိဉ်သး လၢပဘၣ်ကွၢ်ဆၢဉ်မဲဉ်အီၤ လၢတၢ်သိဉ်လိအပူၤကီၢ်ကီၢ်လၢ လၢမုဉ်ဝဲ ပယီၤခးလီၤနီၤစၢၤ ကျဲးဒီးအိဉ်အသိ ပအံၤဒီးတၢ်သးအုး တၢ်ဘၣ်ယိဉ်ဘၣ် ဘျီ ဒိဉ်ဒိဉ်အါန့ၣ်လီၤ. မုဉ်လၢပဒုသဝီအံၤအိဉ်ဘျးဒီးပယီၤသးကလၢအသိကတီ ယူၤတဖၣ်ယူၤဒီပတၢ်ဘၣ်ဝဲ ပသဝီ ဒီး ဟံယူၤဂ့ၤဝီဝဲအသိမုဉ်ခါ ကီဖိကိုသရဉ် ဘၣ်ပျံၤဘၣ်ဖးတၢ် ကီဖိသ့တဖၣ်မၤလိတၢ် အသးတအိဉ်လၢလၢ လံာ်ပုၤလၢ ဘၣ်. လၢတၢ်ဂါၢ်ဒီးအံၤအသိပဘၣ်စးထီဉ်ဟးထီဉ် ကီလၢပုၤန့ၣ်လီၤ. ပယီၤသး သ့တဖၣ် မုဉ်ဟံဆၢဉ်အသကိးတၢ်အိဉ်တဘျီ ဟံးဃုဉ်တၢ် ဒီးပဘၣ်ပျံၤဘၣ်ဖး တၢ် ဒီးအိဉ်လၢတၢ်ပလီၤအပူၤထီကီရီန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိတၢ်အိဉ်သးဒီးအံၤအသိ လၢတၢ် သိဉ်လိအပူၤ ယးလီၤဘျးလီၤဘျီ, သးဟးဂီၢ်အိဉ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆဉ်ဒိတၢ်သ့ တၢ်ဘၣ် အိဉ်ဒီးပုၤအသိး ပုဉ်ကျဲးစးမၤအဂ့ၤကတၢၢ် ဒီးသိးဖိသ့သ့တဖၣ် သု တလီၤတၢ်လၢ တၢ်ကုဉ်ဘၣ်ကုဉ်သ့တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သးအိဉ်ဟ့ၣ်ကုဉ်ဘၣ်ဃး ဒီး ကိုသရဉ်န့ၣ်တၢ်မၤလိန့ၣ် ခိဉ်န့ၣ်သ့တဖၣ် ကရဲဉ်ကျဲးဟ့ၣ် ပုၤကိးမုဉ်န့ၣ်ဒီး ဒိးပကမၤဂ့ၤဒီးထီဉ်အါထီဉ်ဘၣ် ပဝဲကိုသရဉ်တဖၣ် ကံၢ်စိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် ဒိးပ ဟံဟ့ၣ်ခိဉ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ် တုၤလီၤတီၤလီၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

The barrier we have recently faced is the SCA military fire weapon in our village, and we are worried about the situation. Our village is located near the Myanmar military base, and military aircraft frequently fly over us. When the aircraft passes often, the teachers and students cannot concentrate in class. Therefore, we arrange teaching classes in the nearby forest. Once, the SAC troops came to the village looking for food and fired upon us. Because of such sudden actions, we remain aware and alert to the situation. Despite facing many challenges, we are dedicated to our work to ensure our generation has access to education. I would love to suggest to our leaders that they arrange teacher training every year so we can upgrade our skills and effectively share the knowledge we gain.



နီၤသူၤဇၢၤမုဉ် (ကိုသိဉ်)
ဒုသထုဉ်ကီရီရဉ်

တကီၢ်ခါတၢ်အိဉ်သးလၢ ပဘၣ်ကွၢ်ဆၢဉ်မဲဉ်တဖၣ်အိဉ်အါမးလီၤ. ပကီုအံၤ လၢအပူၤကွၢ် မုဉ်ကီၢ်ပယီၤပဒီးဒီးကမုဉ်ဘျးစဲကီရီန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆဉ် ဖဲပယီၤ သးဟံးန့ၣ်ဆၢဉ်တၢ်စိတၢ်ကမီၤဝဲအလီၤခဲ ပကီုအံၤ ဘၣ်တၢ်ပဉ်ပနီဉ်က့ၤအီၤ လၢကညီကုဉ်သ့ဆဲးလၢဝဲကျဲး (KECD) ကီလီၤလီၤအသိ မိၤပုၤတနီၤတအံၤ ဒီးတုၤလီၤဝဲဘၣ်. ထံဉ်ဝဲလၢ ဖိသ့ မုဉ်ဖျိထီဉ် ၄ တီၤ ဝံးဆဲးထီဉ်က့ၤကီု ဆူ ညါတသ့တညီလၢဘၣ်အသိ သးဒီးဝဲန့ၣ်လီၤ. တနီၤတအံၤဒီးဆူဒၣ်လဲၣ် အဖိလၢကီလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ကီသိဉ်တကၢ်အသိး ဒိးသိးဖိသ့ကိးဂးဒဲးက အိဉ်ဘၣ်ကီအဂီၢ် ပဘၣ်ကိးမိၤပုၤဒီးတဲန့ၣ်ပၢ်အဝဲသ့တလီၤလီၤန့ၣ်လီၤ. အါ န့ၣ်အန့ၣ် ကညီကိုသရဉ်ဟးဂီၢ်(MTT) ကုဉ်သ့ဝဲကျဲးခိဉ်န့ၣ်သ့တဖၣ် ဟဲ ဒီးတဲန့ၣ်ပၢ်န့ၣ်မုဉ်ကိးန့ၣ်လီၤ.တၢ်ကီတၢ်ခါအဂ့ၤ အဂၤလၢပဘၣ်ကွၢ်ဆၢဉ် မဲဉ်လဲၣ်ခိဉ်ဖျိအီၤလၢဆၢကတီၢ်ခါအံၤအိဉ်အါမး ဒ်အမုဉ် တၢ်ဝံးတၢ်ကၢ, တၢ်လုၢ် တၢ်ပျံၤဒိဉ်ထီဉ်, ထံဉ်ဒိဉ်နီၤယုၤဒီး ဘၣ်ပျံၤဘၣ်ဖး အိဉ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိဉ်လၢ တၢ် တၢ်ဖိအိဉ်မၤအိဉ် တဘၣ်လီၤဘၣ်စးဘၣ်အသိ ကီဖိနီၤဒိဉ်တနီၤ ဘၣ်မၤစၢၤ မိၤပုၤတၢ်မၤ, တနီၤထီဉ်ကီစဲခဲ, တနီၤပုၤကီအါထီဉ် ဒီးလၢတၢ်သ့တဖၣ်အံၤ အဖိခိဉ် ဒုးအိဉ်ထီဉ်ဝဲတၢ်ကီတၢ်ခါ, တၢ်တံာ်တံာ် လၢတၢ်သိဉ်လိအပူၤမုဉ်ကိး လီၤ. တၢ်ကီတၢ်ခါတၢ်ဘၣ်ယိဉ်အဂၤတမံၤမုဉ်ဝဲ တၢ်အိဉ်သးမုဉ်တဂ့ၤဘၣ်န့ၣ် ကီဖိဟဲထီဉ်ကီ တဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ် ပကီုသရဉ်မုဉ်တဖၣ်ဆိတ လဲတလီၤလီၤဒီးကဲထီဉ်တၢ်ကီတၢ်ခါ လၢတၢ်ကဘၣ်ဃုက့ၤ ကိုသရဉ်အသိ န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂါၢ်ဒီးအံၤအသိ ပဘၣ်ဂ့ၤက့ၤအီၤသ့ဝဲလၢ တၢ်အိဉ်သးမုဉ်ဂ့ၤထီဉ် ဒီး ပကိးသိဉ်လိက့ၤ ကီဖိသ့တဖၣ် လၢမုဉ်န့ၣ်အိဉ်ဘျးသ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပ ဝဲကိုသရဉ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးပတၢ်အိဉ်ဘျးဘၣ်ဘၣ်. သန့ၣ်က့ၤပဂံၢ်ဘၢတလီၤစၢ် ဘၣ်.ပဝဲကိုသရဉ်သရဉ်မုဉ်တဖၣ်ပကျဲးစး မၤသကိးတၢ်လၢအဂ့ၤကတၢၢ် လီၤ.

We have been facing many challenges amidst the current political instability. Previously, our school operated under the SAC government, but after the coup, we were recognized by the KEDC and now operate under their supervision. Some parents disagree with our decision, expressing concern that once students pass Grade 4, they may not have access to further education. As a result, some parents are reluctant to send their children to school. As the principal, I frequently meet with parents to educate them on the importance of education for their children. In addition, mobile teachers and section leaders also help raise awareness about the significance of education in our communities. We currently face additional barriers such as financial burdens, inflation, and natural disasters. Some students share the stress of their parents and are afraid due to the unstable working conditions of their parents, leading to absenteeism, which complicates our teaching efforts. Children also hesitate to attend school if there are warnings of conflict. Furthermore, the turnover of teachers has made it challenging for us to find replacements. To address these issues, we offer classes on weekends when conditions allow, which leaves our teachers with little time to rest. Despite these challenges, we remain dedicated to our work and continue to persevere.



စီၤအီၤခဉ် (ကိုသိဉ်)

ခ့ၤခါဆၢကတီၢ် တၢ်အိဉ်သးအဖိခိဉ် တၢ်ကီတၢ်ခါလၢပဘၣ်ကွၢ်ဆၢဉ်မဲဉ်အီၤ လၢတၢ်သိဉ်လိအပူၤအိဉ်အါမးန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကသိဉ်လိ လံာ် ညိဉ်သိဉ်ဒိဉ်, လံာ်မိၤပုၤတလၢပုၤ, ထံကီၢ်တၢ်အိဉ်သး တဘၣ်လီၤဘၣ်စးအ ဃီ ကဲထီဉ်တၢ်တၢ်တၢ် လၢပဘၣ်ဂ့ၤကီၢ်ဒိဉ်မးန့ၣ်လီၤ.ပလိဉ်ဘၣ်အါထီဉ် တၢ်ထူးစ့န့ၣ်ကျဲး လၢတနီၤဘၣ်တနီၤ တၢ်ပဉ်ပနီဉ်ကီု အတၢ်သိဉ်တၢ်သိအဂီၢ် ဒီး လံာ်ညိဉ်ဒိဉ်သ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဆၢမုဉ်လၢလၢကညီကုဉ်သ့ဆဲးလၢဝဲ ကျဲး ဒီး ကညီကိုသရဉ်တၢ်မၤသကိးတၢ်ကရူၢ်သ့တဖၣ်ကကွၢ်ထံဆိကမိဉ် ဒီးဘျီစၢၤပျံၤန့ၣ်လီၤ.

ကိုသရန်အကလုာ်



နီၤဒါဆံးဖိ (ကိုသရန်မုၢ်)
မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၢ်

ကိုသရန်တၢ်မၤစၢၤလၢ ပဒီးန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ် ကဲထီၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ် လၢပဂီၢ် ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. လံာ်လံာ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢ တၢ်ဟ့ၣ်လီၤပုၤတဖၣ် ကဲထီၣ်တၢ်မၤ စၢၤဒီး မၤဖျိလီၤစၢၤမၤပၤ တၢ်ဝံတၢ်ယံးဖးဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. တနံၣ်တဘျီ ကိုသရန် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤန့ၣ် မုၢ်တၢ်လၢအကဲဘျးလၢပဂီၢ် ဒီးလၢပမိၢ်ပၤဟံၣ်ဖိယီၤဖိ အဂီၢ်ဒိၣ်မးလီၤ. ကိုသရန်တၢ်မၤစၢၤအဝဲအံၤ ယသုအံၤလၢဟံၣ်ပုၤယုၤတၢ် လိၣ်, ပုၤအိၣ်တၢ်အိၣ်မိၢ်ပုၤဒ်အမုၢ်ဘုၤဒီးဟ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢယသုအံၤဘၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မံၣ်ဒီး တၢ်အိၣ်တကူအိၣ်တလၢကီၢ်န့ၣ်ဒီးအသိၣ်တၢ်မၤစၢၤအံၤကဲထီၣ် တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်လၢယဂီၢ်ဒီး ယဟံၣ်ဖိယီၤဖိအဂီၢ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

ဆၢကတီၢ်တၢ်အိၣ်သးခဲအံၤ ပဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မံၣ်ဒီးကဘီလုၢ် တၢ်မၤပျံၤမၤဖုး ဒီး ဘၣ်ထီၣ်ကွၢ်လၢ တၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးတၢ်ယိၣ်ဘၣ်ဘီအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဂၤတၢ် မၤပဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မံၣ်စ့ၢ်ကီၢ်ကွၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တလၢတပုၤ, ပအံၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ် ကွၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ဘၣ်ဆၢၣ် မိၢ်ပုၤဒ်သုအံၤတဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မံၣ်ဒီး တၢ်အိၣ် တကူအိၣ်တလၢအသိၣ် ပမၤတန့ၢ်တသ့ဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်ဒိၣ်တၢ်သ့အိၣ်ဒီးပုၤအသိၣ် ပဂုၢ်ကျဲးစၢၤမၤအဂ့ၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရိၤလၢအမၤစၢၤပုၤတဖၣ် ကဲ ထီၣ်ပတၢ်မုၢ်လၢ တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘၢ လၢပကညီၤကမုၢ်ကိုသရန်တဖၣ်အဂီၢ်ဒိၣ်မး လီၤ. သုမုၢ်ပုၤလၢအမၤဖျိလီၤစၢၤ မိၢ်ပုၤဒီးကွၢ်ကမံးတံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ဝံတၢ် ယံးဒိၣ်မး ဒီးပဆၢမုၢ်လၢလၢသုကဆိၣ်ထွဲဒီး ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢဒီးပုၤဆူညါန့ၣ် လီၤ.

The teacher subsidy we receive is incredibly helpful to us. The teaching materials provided also greatly alleviate the burden on parents. The annual teacher subsidy has been extremely beneficial for my family. When I receive this subsidy, I use it to purchase essential household items like basic food and rice. Our village has been facing economic hardship and daily food shortages, so the support from our leaders is invaluable to me and my family.

Recently, we have faced significant barriers, such as the military conducting air strikes, which creates a climate of fear during our classes. Additionally, we lack sufficient school facilities, and we wish to repair the broken ones. However, due to the financial difficulties faced by students' parents and the community, we have not yet been able to make these repairs. Despite these challenges, we are committed to doing our best. The organizations that have supported us provide hope and strength. Your assistance has significantly reduced the burden on both parents and the school committees, and we hope you will continue to support us in the future.



နီၤဆၢၣ်ရံးဝါ (ကိုခိၣ်)
မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၢ်

ယဖျိထီၣ်ကွၢ်ဝံၤ ဟဲက့ၤသိၣ်လိတၢ်လၢ ကီၢ်မိၢ်ပုၤဒ်သုအံၤ အိၣ်ဝဲလံာ်န့ၣ်လီၤ. ယအံၣ်ဒီးစံးယဲ တၢ်က့ၢ်ဘၣ်ကုၣ်သ့န့ၣ် မုၢ်တၢ် လၢအရၢဒိၣ်မး ဒီး ခီဖျိဒုးအိၣ် ဖျိၣ်ထီၣ်ဘၣ်ဒီးယဲ စၢၤသ့ၣ်သိၣ်လၢခံတစၢၤ ဒ်သးကသုကွဲးသုဖး ဒီး ကသုက ထီၣ်ခိၣ်န့ၢ် လၢအဂ့ၤအဂီၢ်အသိၣ် ယဃုတၢ်ဒီးမၤယဲ ကိုသရန်တၢ်ဖိတၢ်မၤန့ၣ် လီၤ. တချုးလၢဒီးန့ၢ်ဘၣ်ယဲ ကိုသရန်တၢ်မၤလိနီၤတဘျီဒီးဘၣ်အခါ သုက မုၢ်ယဲ ကိုသရန်တၢ်ဖိတၢ်ကမိၢ် ဒီးမၤကမုၢ်ဘၣ်ယဲ ကိုဖိခွဲးယၢ်အါမးစ့ၢ်ကီၢ် လီၤ. ဖဲဒီးန့ၢ်ဘၣ်ယဲတၢ်မၤလိဝံၤအလီၢ်ခံ သ့ၣ်ညါဘၣ်က့ၤယဲတၢ်ကဲဘျးအါ မးန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢကဲဘျးလၢယတၢ်သိၣ်လိအပူၤမုၢ်ဝဲကဘၣ်ပၤဆူရဲၣ်ကျဲၤ က့ၤတၢ်ဒီးလဲၣ်, ဒ်သးတၢ်သိၣ်လိကတုၤထီၣ်ဘးအဂီၢ် ယကဘၣ်မၤဒ်လဲၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိကျိၤကျဲၤတဖၣ်အံၤကဲဘျးဒီးလၢယကဆဲးမၤတၢ်ဆူ ညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သရၣ်တကၢသး ကံၢ်စိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ကကုၤထီၣ်အဂီၢ် ပ ကျဲးထီၣ်တၢ်မၤလိထီၣ် ဒီး မၤလိသ့အါထီၣ်သးစ့ၢ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိလိမၤဒီး လၢတကီၢ်ခါတၢ်အိၣ်သးအံၤ ခီဖျိလၢထီၣ်ကီၢ်သးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် ဒီး သးဒီးစိရိၤတဖၣ် ခးနီၤစိကျိၤ, သုစ့ၢ်ကီၢ် ကလံၤကျိၤတၢ်ဒီးအသိၣ် လၢပတၢ်မၤ လိအပူၤ တဘျီတခါပဘၣ်ပျံၤဘၣ်ဖုးတၢ် အသိၣ် ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကီၢ်တၢ်လၢပ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မံၣ် ဒီး လဲၤခီဖျိအါကီၢ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်သကု ပအံၣ်ဒီးဒီးခိၣ်န့ၢ်လၢ အဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဒီးပုၤတဖၣ်အသိၣ် ထီၣ်ပပၣ်ဖျိၣ်မၤသကီၢ်တၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ် ဒီး ဃုအံၤတၢ်ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီးမၤစၢၤပုၤန့ၣ်လီၤ.

ပထံပကီၢ် ပတၢ်သဘျီ တန့ၢ်ဒီးဘၣ်. ပကဘၣ်ကျဲးစၢၤ ဒီး မၤသကီၢ်ဃုဃု ကီၢ်ဂၤ တကၤလၢပသန့ၢ်ဒိၣ်ပဝဲန့ၣ်လီၤ. ပတၢ်မၤန့ၣ် တသ့ဘၣ်. ပကကွဲးသ ကီၢ် ပတၢ်စိၣ်စိၤလၢအဂ့ၤ လၢပုၤလၢခံတစၢၤအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. လၢခံတက့ၢ် အံၣ်ဒီးစံးယဲ တၢ်ကရၢကရိၤ ကီၢ်ဖုးလၢဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပုၤတဖၣ်, ဃုဒ်ဒီးခိၣ် န့ၢ်ပုၤမၤသကီၢ်တၢ်ခဲလၢာ် တဘၣ်ဆိၣ်ကတီၢ်သုစ့ၢ်အတၢ်မၤစၢၤဒီးတဂ့ၤ. ပ လိၣ်ဘၣ်ဒီးသုတၢ်မၤစၢၤ, တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢ, ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးဆူညါ လၢပတၢ်ဖိတၢ်မၤအပူၤဒီးန့ၣ်လီၤ.

After I graduated, I returned and became a teacher at KawMuPor Dae village for four years. I would like to say that education is essential, and I chose a teaching job because I can nurture a new generation that can read, write, and even become leaders in their communities for a better future. Before I received training, I misused the teacher's authority and made the unintentional mistake of violating the rights of the students. After undergoing training, I realized what I had done, and this experience has been extremely beneficial for my career. Now I know how to manage a class and how to prepare lessons for effective teaching. As teachers, we must always learn to stay current with new knowledge and adapt our teaching methods to become qualified professionals with strong qualities.

The barrier that we recently have faced is the SCA military firing weapons and conducting air strikes due to political instability. This has made us fear and become barriers that we can hardly overcome. But we still have our leaders who always support us. Therefore, we are keen to coordinate with them, and whenever we ask for advice, they help us.

Our country is not free yet. Therefore, we must be united and work as people with different experiences. We can not deny it. We must write our history for our new generation. Finally, I want to say every organization that supports us including the leaders and all my colleagues, never gives up. We still need your encouragement and pieces of advice for our future work.



Saw Eh Htoo Wah (Teacher)
Doo Pla Ya District

We face challenges due to the local situation, including ethnic conflicts and political instability. These issues make it difficult to maintain a stable learning environment. It is important for us to have ongoing support and training to address these challenges and continue providing quality education.

I hope that there will be more training sessions in the future and that trainers will visit our school regularly. This will help us stay updated on effective teaching practices and adapt to our changing environment. With continued support and training, we can overcome these challenges and provide the best education possible for our students.



စိၤထူထူ (ကိုသရန်)
တီၤအူကီၢ်ရၢၢ်

ကိုတၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢပဒီးန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ် ကဲဘျးဝဲလၢပဒုသဝီ, ကိုဖိသ့ၣ်တဖၣ် အဂီၢ်ဒီးကိုသရန်_သရၣ်မုၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢပ ဝဲကိုသရန်တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်မၤလိလၢပဒီးန့ၢ်ဘၣ်တဖၣ် ပဘၣ်ဂုၢ်ကျဲးစၢၤသ့အံၤ ဒီး မၤဒိၣ်ထီၣ်အါ ထီၣ်အီၤကွၢ်ကွၢ် ဒ်သးကကဲဘျးလၢ ကိုဖိတၢ်မၤလိနီၤတၢ်အဂီၢ် တကးဘၣ် ကိုတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အလီၢ်အိၣ်စ့ၢ်ကီၢ်လၢ ကိုကမံး တံၣ် ဒီး ကိုဖိမိၢ်ပုၤ ပုၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဂုၢ်ကျဲးစၢၤ ပၣ်ဖျိၣ်မၤသကီၢ် တၢ် သပုၤကတၢ် လၢတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဆူညါအဂီၢ်လီၤ. ပတၢ်ဂံၢ်စၢ်မုၢ်ဝဲဒၣ် ကိုသ ရၢၢ်_သရၣ်မုၢ်စ့ၢ်ဝဲအသိၣ် ကိုဖိတဖၣ် တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့လၢအ ကီၢ်အစိ ထီၣ်ဘးဒ်တၢ်ပၣ်ပနီၣ်အသိၣ်ဘၣ်. ကညီၤလံာ်န့ၣ်လၢကိုဖိအဂီၢ်ကီၢ် ဒိၣ်မး ဒီး ကိုသရၢၢ်လၢ အသ့သိၣ်လိကညီၤအလံာ် လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ် တ အိၣ်စ့ၢ်ကီၢ်ဘၣ်. ပလိၣ်ဘၣ် ကညီၤကိုသရၢၢ်မုၢ်တကၤ လၢကဟဲသိၣ်လိစၢၤ ကညီၤအလံာ် လၢပကွဲးဝဲအံၤ ဒ်သးကိုဖိတဖၣ်ကမၤလိဘၣ်ကညီၤအလံာ်လီၤ. တၢ်လီၤဆဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂုၢ်ဒ်အံၤအသိၣ် ပလိၣ်ဘၣ်ခိၣ်န့ၢ်လၢတၢ်ဖိခိၣ် သ့ၣ်တဖၣ်ကဆိၣ်ကမိၢ်ကွၢ်ထံၣ်ဘျီစၢၤပုၤ, ဟဲဒီးဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖး ပကွဲးတ ဖျါၣ်အံၤ လၢတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ထိအသနာန်

ကိပ်သူလုကွဲဖိတ်တူဘဉ်

ထံကိပ်ခိန်နာ် ဟဲခိဖျိ၊ ကိပ်သရန်အတံသိပ်လိ

၁. ဒ်ပမုဂ်ဝဲပုကိဖိ
ကိပ်မုဂ်ထီဉ်ဘဉ်လဲဆူကိ
ဒ်ပကလုာ်ကဖျိးစိ
ပဘဉ်ကျဲးစးတံမာလိ
၂. တနီၤတီၤဖျိးဖိဘဉ်ထီဉ်
ဝဲတဆံတီၤဒိဉ်ဘဉ်ထီဉ်
လၢပတံမာလိပုၤအံၤ
တံသိပ်လိကျဲးနီၤအါမံၤ
၃. သရန်တနီၤတဲယုဝဲ
တံတဲလၢပုၤပုၤစံးယဲၤ
တနီၤတဲယုၤစုၤကိးပုၤ
လၢပုၤပုၤထီဉ်ဘဉ်တၢပုၤ
၄. လၢပုၤပုၤဖိဖုတဖဉ်
စံးတမၤလိဘဉ်တံဘဉ်
ခိဖျိတံဆၢကတိၤဖိ
ဘဉ်ယုၤသုးလိၤကျဲးထီဘိ
၅. တုၤမိၤဖိဖုစိလၢဝဲ
ကိပ်သူလုကွဲအိဉ်ခဲလၢဝဲ
လၢကိပ်အိဉ်ထီဉ်လဲအယိ
ကိပ်သူလုကွဲသုဖျိးစိ
၆. ကိပ်အိဉ်ထီဉ်ဝဲဒဉ်ဘဉ်ဆဉ်
လၢခဲတံကိပ်ထီဉ်ဘဉ်
တံကိပ်ထီဉ်ဘဉ်န့ၢ်ကု
ကယိယိထီဉ်ကိပ်သု
၇. တုၤမိၤလၢ ၂၀၁၉
တံကိပ်နီၤကိပ်ပာ်ထီဉ်လဲ
တံလၢပာ်ပာ်ထီဉ်ဝဲမုၢ်
တံဆါလၢပုၤတုၤတန့ၢ်
၈. တံဆါဟဲပာ်ထီဉ်ဝဲဒီး
သူလုပုၤဒုးယၤအိဉ်ထီဉ်
သူလုဒုးယၤအိဉ်ဘဉ်ဆဉ်
ဖိးလိမၤလိဘဉ်ဒီးတံ
၉. ဒုးယၤဒီးတံဆုးတံဆါ
ကိပ်တံကိပ်ကျၢၤပာ်မဆါ
တနီၤလဲထီဉ်ကိပ်လၢပုၤ
ခိဖျိပုၤဘိယုၤဒုးတံ
၁၀. လၢတံကိပ်ခဲဒ်အံၤယိ
ဖိတနီၤတထီဉ်ဘဉ်ကိပ်
ခိဖျိဆၢကတိၤဖိးယိ
တနီၤနီၤဘဉ်ယုၤဟးဖျိး
၁၁. ဘဉ်ဆဉ်လၢခဲအိဉ်ဒီးတဲ
တံခဲလၢဝဲသုတပျံၤနဲ
န့ၢ်သကိးလၢမုၢ်တနီၤ
ကိပ်သူလုကွဲလိတံ
တုၤကိပ်သူလုန့ၢ်တဘျီ
တံကိပ်ခဲလၢဝဲမုၢ်တံညီ



ထံဃိဉ်ကိပ်
ချဉ်လွံၤထီဉ်ကိပ်ရံၢ်

၁. ဖးလံာ်ကွဲးလံာ်ကသုထီဉ်
စုဖိဉ်ထးခိဉ်အသိဉ်
အိဉ်တုၤစံးပနီဉ်ယသး
မုၢ်ကိပ်သရန်တံဟ့ၢ်သါ
၂. လုၢ်ပုၤဒိဉ်ကုၢ်သုပီညါ
ဖိလဲတစိကန့ၢ်သါ
ခိဉ်နီၤဖျိးစိအိဉ်ဖျဉ်အါ
ကိပ်သရန်မုၢ်ပုၤဟ့ၢ်သါ
၃. စါခဲအံၤလဲထီဉ်လဲထီ
ဒုးနီဉ်သိဉ်လိ ၈၁၁သ့ၣ်သိ
သုတကဲထီဉ်တံစါခဲ
ကိပ်သရန်မုၢ်နီဉ်ဝဲခဲ
၄. ပာ်ဖိဉ်ထးကွဲးဒီးဂံၢ်အါ
နီၤဖးပဲဒီးကသုညါ
သရန်သိဉ်လိဒီးနီဉ်လိ
ထီဉ်ဒုးဂုၤအါသုနယိ
၅. အိဉ်ကလုာ်သးအိဉ်ဖျဉ်ထီဉ်
တံအိဉ်မုၢ်ဖျဉ်ယံလၢဂီၢ်
ပုၤဒီးတံအိဉ်ဒုးနီဉ်ဝဲ
ခိဖျိကိပ်သရန်နီဉ်ကျဲ
၆. ပျဲၢ်ဖိခိဉ်ခါတံလဲကျဲ
သရန်ကွဲးထီဉ်စိပဲဝဲ
တံခဲသုကျဲသုတလဲၤ
ဒ်မုၢ်အုၤဒါဒုးနီဉ်
၇. တံကုၢ်သုအံၤတံခိဉ်
ဒ်ကလုာ်ဂၢၤကတုၤသး
ဒါလီၤကုၢ်သုကျဲဒုးနီဉ်
ကိပ်သရန်တံဆါမၤနီ
၈. ပကိပ်သရန်မုၢ်တအိဉ်
တံသုညါနီၤပာ်တအိဉ်
ဘဉ်ကမုၢ်နီၤဖးတသု
ပုၤကလုာ်ဒိဉ်ထီဉ်တသု
၉. မုၢ်တနီၤခိဉ်ဖျဉ်သုးဖိ
စုဖိဉ်လံာ်လၢကပီၤဖိ
မုၢ်တံမိမိတံထီဉ်စိ
ကိပ်သရန်နီဉ်လိဟ့ၢ်ဒီး
၁၀. ထီဉ်ဒီးဘိဖိအသဟီဉ်
ဒုးအိဉ်ထီဉ်ခိဉ်နီၤအါထီဉ်
မၤပုၤထံကိပ်တံလီၤဟံ
ခိဖျိကိပ်သရန်အယိ
၁၁. လၢတံအိဉ်ဖုကုၢ်သုချဲ
သးမုၢ်ဟ့ၢ်ထီဉ်ပဲအံၤ
ထံကိပ်ခိဉ်နီၤဟဲခိဖျိ
ကိပ်သရန်အတံသိပ်လိ
၁၂. သးပုၤနီဉ်န့ၢ်တလၢဝဲ
စံးဘျုးနီၤ ပစံးတလၢဝဲ
မၤလၢကပီၤ ယုးယိဉ်နီၤ
ပအံၤနီၤပကိပ်သရန်



ဒ်ဒိဉ်
တံအုၤကိပ်ရံၢ်

ယကိပ်ကညိကိပ်သူလုၤ

တံလီၢ်လၢအပူၤဖျိးဒီးတံဘဉ်ယိဉ်

၁. ယကိပ်ကညိကိပ်သူလုၤ
တဆါအိဉ်ယံလုၤတက့ၤ
ကိပ်သူလုၤယကညိကိပ်
တဆါအိဉ်ယံနီၤတဘျီ
၂. ကိပ်သူလုၤမုၢ်ကိပ်ယံလၢ
ကျဲးစးပၤယံလၢ ကိးအဂၤ
ကိပ်သူလုၤမုၢ်ကိပ်လၢပုၤ
တကတီၤကကဲပုၤဝဲ
၃. လၢတံဂုၢ်ဒ်အံၤအယိ
မုၢ်ပုၤစံးတုၤကတီၤဒီး
တံကတီၤမုၢ်ပုၤကတီၤ
သုဉ်နီၤပၤယံလၢကညိဖိ
၄. မုၢ်ပုၤစံးအဂၤတမံၤ
ကျိဉ်ကလုာ်ဟံးယံလၢယံးယံး
ဖဲန့ၢ်လဲဆူကိၢ်အဂၤ
ကိပ်ဂၤစံးပတြၢၤဘဉ်န့ၢ်
၅. တံလၢမုၢ်ပုၤစံးတုၤဝဲ
ပာ်လုၢ်ပာ်ပုၤဘဉ်လၢနီၤ
န့ၢ်မုၢ်တပာ်လုၢ်ပုၤနီၤ
ကိပ်ဒီးကျိဉ်ကလံၤမာ်ဝဲ
၆. လၢပကိပ်သူလုၤပုၤအံၤ
လုၢ်ပုၤထုးတံအိဉ်အါမံၤ
ထုးတံလၢဂီၤလၢဂီၤလၢ
အိဉ်လၢပုၤလၢကစၢၢ်ကျါ
၇. လၢကိပ်သူလုၤပုၤယိဉ်ကျါ
ကသံဉ်ကသိအိဉ်ဝဲအါ
တံဂုၤတံဂုၤပကျါအံၤ
ပာ်ယုာ်ဒီးဆဲးလၢတမံၤ
၈. ကညိဖိစးပလီၢ်သး
ပဆဲးလၢအံၤဂုၤဒိဉ်မး
ပလံာ်မဲာ်ဖျဉ်ဖျဉ်ယံလၢ
ပယိကွဲၢ်လၢထးယံးယံး
၉. တံအါဒိဉ်တလၢပယိဉ်
ကုၢ်အါကုၢ်သိပုၤကညိ
ဂၤကတီၤကတီၤကိပ်ကညိ
ပယိတန့ၢ်နီၤတဘျီ
၁၀. ကိပ်သူလုၤယုၤဟ့ၢ်သါပုၤ
ပၤယံလၢပဝဲကိးအဂၤ
ကိပ်သူလုၤမုၢ်ကိပ်ကညိ
ဆါလၢကအိဉ်ဘိဉ်အိဉ်ညီ



ထံဃိဉ်ကိပ်မုၢ်ခါ
ချဉ်လွံၤထီဉ်ကိပ်ရံၢ်

၁. ခဲအံၤအိဉ်ဆိးပလီၢ်ကျဲ
တပူၤဖျိးဒီးတံကိခဲ
တံလီၢ်ဆိပမုၢ်ထီဉ်ခါ
တဲပုၤပုၤလၢပသုညါ
၂. တံလီၢ်လၢပုၤဟ့ၢ်ပလီၢ်
တကြးပလဲဝဲဘဉ်နီဉ်
ပမုၢ်လဲဘဉ်ပဝဲဒီး
ပကထံဉ်ဘဉ်ဝဲတံကိ
၃. ထံကိပ်တံအိဉ်သးအယိ
ဘဉ်ယုၤမုၢ်ဟးဖျိထီဘိ
ပဝဲကညိဖိတဖဉ်
ပတပူၤဒီးတံကိဘဉ်
၄. တံအိဉ်သးလၢဆၢကတိၢ်
တဂုၤဝဲဒဉ်လၢပဂီၢ်
တံလီၢ်ပုၤဖျိးတံဘဉ်ယိဉ်
ဆၢကတိၢ်ခဲအံၤတအိဉ်
၅. တံကိခဲဒုကဘဉ်ပုၤ
တဘဉ်ယုၤပုၤဖျိးနသး
ခိးတြီန့ၢ်လၢတံကုၢ်သု
နကဒီးန့ၢ်တံသဘျုး
၆. ပမုၢ်ထီဉ်တံလီၢ်ဘဉ်ယိဉ်
ကြးပာ်ပနီဉ်အလီၢ်အိဉ်
တံပနီဉ်လၢအအိဉ်ယံ
တကြးပလဲဝဲဒဉ်ဘဉ်
၇. တံလီၢ်ပုၤဖျိးတအိဉ်ဝဲ
ထီဘိအိဉ်ဒီးတံကိခဲ
ဒ်သိးကပူၤဖျိးအဂီၢ်
ဖိလဲသုဉ်တံနီဉ်ကွဲၢ်နီၢ်
၈. ဟီဉ်ခိဉ်ဒီးဖျဉ်ပနီဉ်ဝဲ
ကမုၢ်ဒဉ်လၢ Danger Sign
ပမုၢ်ဟးဆဲး Danger Sign
ကပူၤဖျိးဒီးတံကိခဲ



နီၢ်ရံၢ်မဲဘဉ်စါ

FORWARDING MESSAGE TO READER

The Karen Teacher Working Group wants to share certain skills, ideas, and information through this newsletter that we hope will be useful for the development of our Karen education system. We need your feedback, opinions, and news to help us achieve this goal.

Please send us letters, stories, lesson plans, games, poems, experiences, or anything else you believe would be useful to share in this newsletter. When you write to us, please include your name, date, and the place where you live. We look forward to hearing from you!

တၢ်ပရၢဆူပၤဖးလံာ်ဖိတမၢ်

ကညီကိသရၢ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ်အံၤဒီးဟ့ၣ်ခိဟ့ၣ်နီၤ ဘၣ်ဃးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်ထံၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ် ခိဖျါလံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ပမုၢ်လၢလၢကမ့ၢ်တၢ်ကဲဘျး လၢပကညီကူၣ်သ့ဝဲကျိၤအဂီၢ်လီၤ. ပလိၣ်ဘၣ်သ့တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖး, တၢ်ထံၣ် ဒီး သ့တၢ်ကစီၣ်ဒ်သိးကကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢပကတုၤဆူပတၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်အဂီၢ်လီၤ.

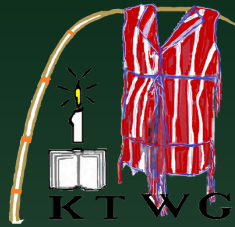
ဝံသးစူၤဆၢပၤတၢ်ကွဲး, တၢ်တဲပူ, တၢ်ကတိၢ်ကတီၢ်တၢ်သိၣ်လိ, တၢ်လိာ်ကွဲး, လုာ်ဖိထီၣ်ဖိ, တၢ်လဲၤခိဖျါတဖၣ် ဒီးတၢ်အဂၤအဂၤ လၢနဆိမိၣ်ကကဲဘျးလၢ လံာ်တၢ်ကစီၣ်တဘျီအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. ဖဲနဆၢနတၢ်ကွဲးတဖၣ်အခါ ဝံသးစူၤဆၢပၤဒီးနမံၤ, မုၢ်နီၤဒီးနလီၢ်အိၣ်လိာ်ဆိးတက့ၢ်. ပမုၢ်လၢဒီးဆၢ နၢ်ဟူတၢ်ကစီၣ်လၢနအိၣ်လီၤ.

တၢ်ကွဲးအတၢ်န့ၣ်ကျဲးဒီးအနီၣ်ထီၣ်

ပအံၤဒီးလၢနကဆၢပၤနတၢ်ကွဲးဆူ ပဃူပပိၤလံာ်တၢ်ကစီၣ်အအိၣ် ဒ်သိးကမၤစၢၤဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ, ဒုးလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်သကိးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢ ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤဒီး ဒဲကဝီၤပူၤခဲလၢာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးလၢနကွဲးအံၤသ့တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ-

၁. ကညီကိဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့
၂. ထံဂုၤကီၢ်ဂၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကစီၣ်
၃. တၢ်ကစီၣ်လီၤဆိသနၢ်
၄. ကိသရၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သနၢ်
၅. လုာ်ဖိထီၣ်ဖိဒီးနီၤကမ့ၢ်သနၢ်
၆. ကိသရၢ်တၢ်ကွဲးသနၢ်
၇. ကညီထူၣ်စဲၤဒွဲးသနၢ်
၈. တၢ်သမိထီၣ်သနၢ်

ကညီကိသရၢ်လံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်အီၤတနံၣ်ခံၣ် ဖဲ လါအီးကထိဘၢ် ဒီး လါအူၣ်ဖြၢၣ် ကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.လၢတၢ်န့ၣ်အဃိ ဝံသးစူၤဆၢပၤနတၢ်ကွဲးတၢ်ကစီၣ်သ့တဖၣ် တၢ်တပတီၢ်န့ၣ်ဖဲ လါအီၤကူးဒီး လါစဲးပတုၤဘၢ်, ခံပတီၢ်တပတီၢ်ဖဲ လါဖ့ၣ်တြုၤအါရံၤ ဒီး လါမးရှး အပူၤန့ၣ်သ့ဝဲလီၤ.



ပဃူပထိုကဗျီကိုသရန်လံာ်တဲကစီာ်အံၤ ဘၣ်တဲထုးထီာ်ရူပီအီၤလၢ ကဗျီကိုသရန်မၤသးကိးတဲကဏ်
PHRU PWGO KAREN TEACHER NEWSLETTER IS PRODUCED BY KAREN TEACHER WORKING GROUP

SUPPORT CHILDREN AND TEACHERS BACK TO SCHOOL IN 2025-2026 YEAR

ESSENTIAL SCHOOL SUPPLIES

By contributing to our school supplies program, you can ensure that Karen children start the school year equipped and ready to learn.

Your donation will provide notebooks, pens, teaching and learning materials, and other necessary supplies, giving these children a solid foundation for their educational journey



SAFE LEARNING ENVIRONMENT

The Kawthoolei School is dedicated to creating safe and nurturing learning environments for Karen children.

Your contribution will help maintain school facilities, improve infrastructure, and provide a conducive space for children to learn and grow.

FINANCIAL SUPPORT FOR TEACHERS

Karen teachers often face financial challenges due to limited resources and support. Despite these obstacles, they continue to demonstrate unwavering dedication and commitment to their students' education.

Your support through the teacher subsidy help alleviate their financial burdens, enabling them to focus on their teaching responsibilities and personal well-being.



P.O. Box 39,
Mae Sariang,
Mae Hong Song

Email : ktwghq@gmail.com
Website : www.ktwg.org
Facebook : facebook.com/ktwghome

တၢ်ကွဲးတဖၣ်န့ၣ်ဆူၣ်ခိဖျိကိုသရန်လဲၤတရံးတၢ်တဖၣ် (မ့)
messenger @ Naw Hpaw Shee WahT-Lemuel